

MLADIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

Štev. 9.

1924

Letnik V.

Hotel Pennsylvania v New-Yorku.

Zadnja na grmadi.

Zgodovinska povest. — Fr. Jaklič.

11. Glavna priča,

Od sodbe iz gradu prihajajoči ljudje so se ustavljali na trgu pred gradom. Obravnavali so dogodke, ki so se bili pravkar izvršili.

»Ta je pa zvita! Hudobar je njen dober prijatelj, ki jo tako navdihuje. Nobene ne prizna. Kako nas je hotela prekaniti in spraviti Rajhovko noter! Pa sodnik je še bolj pameten kakor sta Krzničevka in njen hudiček.«

Tako so modrovali. Vse je pa prevpil Kovač, ki je hvalil Gregorja:

»Ta je mož! Ta je pravi! Vsi možje bi morali tako narediti, pa bi kmalu ne bilo nobene coprnice več!«

»Njegova žena iel! Greh je, ako z Rajhovko splet-kari,« je nekdo ugovarjal.

Tudi pri Miklovih je bilo živahno. Ondi so bili ljudje, ki iz kakršnegakoli vzroka niso smeli ali hoteli prisostvovali razpravam v gradu, ki so pa hoteli čimprej izvedeti, kaj se tam godi. K Miklovim so prinašali iz gradu novice. Šamut je večkrat prišel; saj je bila pri Miklovih Polonka, katero bi on rad vzel, ki je tako dobra in skrbna in jo zanima vsaka

coprnica in moli za njeno rešitev. Vselej ji je moral povedati, kaj počne reva. In nekoč mu je celo rekla:

»Ti bi jo lahko rešil! Kar iz ječe bi jo izpustil ponoči, ko bi nihče ne videl.«

Takrat ga je stisnila za roko, da je čutil, kako bi ji ustregel in kako bi ji dopal. Komaj ji je dopovedal, da zapira vrata mrki jetnišničar in spi s ključi pod vzglavjem.

Ko je ugovarjala, da se jetnišničar lahko napoji z vinom, ki bi ga ona pripravila, da bi spal kakor klada in bi se mu ključi izmaknili, jo je opozoril, da so grajska vrata zapahnjena in oborožen čuvaj hodi poleg njih. Zid je visok, da ga nihče ne preleze, kaj šele slabotna ženska! Jarek ob zidu je globok za dva moža.

To je bila kajpada slaba tolažba. Toda Polonka se ni ujezila zaradi tega, temveč je z biričem tudi še dalje prijazno občevala in mu bila hvaležna za vsako sočutno besedo, ki jo je izrekel Šamut v prilog Krzničju.

»Ti, Polonka! Ti še ne veš, kaj smo danes izvedeli,« ji je dejal Šamut, ko je prišel k Miklovim in ga je Polonka kar tako z očmi vprašala. »Ti, tale Gregor pa ni tako zvest, kakor se dela! Je že prišlo na dan.«

»Beži no! Same besede!«

»Poslušaj! Ona, Krzničevka, ga je razkrila. Sam jo je obdolžil coprništva, sam! Pomislil!«

»Jezus!«

»Zares, sam! Zaradi tiste Rajhovke tam na Pristavi, zaradi tiste, ki je tako lepa!«

»Jezus! Saj je vendar Martinek to naredil!«

»Je že res! Pa Martinek, saj ni tako bistre glave, bi najbrže tega ne bil naredil, ako bi ga kdo ne bil domislil. Pa ga je najbrž Krznič.«

»To ni mogoče!«

»Poslušaj!«

Pripovedoval ji je, kar je slišal pri razpravi, ter ponovil, da ga sumniči žena.

Polonka, ki je doslej mislila, da Gregor zares obupuje in da si zares prizadeva rešiti ženo, ter je z vsemi močmi sodelovala, je bila presenečena. Ne! Ne! Tega bi ne bila nikdar mislila, nikdar! Gregor naj bi varal svojo ženo? Toda obtožuje ga lastna žena. Ona že vel! Ta pravi, da je hodil k Rajhovki. O, greh naglavni! Grdin! Ljubila ga je nekdanj Polonka in jokala za njim, ko ji je dal slovo in se poročil z drugo na grunt. Vse mu je bila odpustila, le v srcu je bilo še mnogo spominov nanj, nič pregrešnega, a vendar tiho zanimanje zanj in njegovo družino; neki ugoden občutek jo je obsel, kadar ga je videla, in sočutje zanj je bilo vedno živo in iskreno. In njegova žena trdi, da jo je varal, da se je obračal za drugo? Gregor? Nekaj je padlo v njeno srce, nekaj težkega, grenkega. Srd se je mešal z ljubosumnostjo. Svojo ženo varal! Ali je res? Tako nezvest! A nje se niti ne spomnil

Prekrižala se je pri tej misli.

»Šamut, reci, ali so ji verjeli?« je povzela nekoliko vznemirjena.

»Kaj bi ji ne! Nekoliko je že res! Pa to ji nič ne pomaga!«

»Jej! Jej! Jej!«

Potem ji je še povedal, da je gospod beneficijata od Nove Štife osumljen in kako je sodnik poizvedoval.

»Ni ga izdala. Tudi to je tajila. Sodnika je naredila neumnega, češ, beneficijata so mašnik!«

»Prav je rekla! Modra je!«

»Kaj vem? Komu naj verjamem? Beneficijata bi pa jaz sedaj ne bil rad. Sodnik ga je ovohal. Zapisanega ima in zaznamovanega, da je coprnik, in vrtal bo tako dolgo, da bo izvrtal in izpričal.«

»Ako pa ni res? Kdo kaj more gospodu?«

»Polonka, poslušaj, kaj ti pravim, in verjemi mi, ker te imam rad! Sodnik ne popusti. Coprnica pride na klop in ko ji bodo vinte trle kosti in bo na škripcu visela med zemljo in nebom, bo povedala vse, vse bo izdala, tudi poglavarja svojega, tudi beneficijata. Kakoli bo hotel sodnik zvedeti, bo zvedel vse natanko. To ti povem, Polonka, da se na tezalnici zvedo reči, ki se ti zde nemogoče.«

»Jej! Jej! Tak misliš, da je gospod beneficijata v nevarnosti?«

»Za glavo mu pojde, ko bo sodnik zvedel, kar hoče.«

»Šamut, kadar bo res nevarnost za gospoda, tedaj mi povej! Kajne, da bom zvedela, saj sva midva prijatelja.«

»In potem?«

»Dobiš v majoliki vina do roba.«

»Nič drugega?«

»Sedaj ni časa. Potem se pogovoriva.«

Tako je Polonka zvedela stvari, ki so jo vznemirjale. Mislila je na beneficijata in se bala zanj, pa tudi na Gregorja je mislila. Ali je mogoče, da bo zaradi druge ženske izdal ženo?

»O nesrečna Lucija! Stokrat nesrečna!«

Pri Miklovih je bil tudi Krznič. Pri razpravi ni smel biti navzoč; pričati bo moral zoper ženo, ko bo prišel na vrsto.

Nič ni pil. Vtopljen v svoje misli je sedel tam, čakajoč tolažbe. Vse je poizkusil, da bi rešil ženo. Prosil je in jokal, klel in se rotil, ponujal denar in svoje roke onim, ki bi jo hoteli oprostiti.

Toda zastoj! Coprnica je! Tisti, ki bi mu radi pomagali, niso nič mogli, a drugi so v nemarno odmajevali:

»Nič ne moremo! Sodbe počakaj! Ako je nedolžna, se ji nič ne zgodi!«

Gregor je pa vedel, kaj je to! Le malokatera, ki je bila obdolžena coprništva, je prišla živa in zdrava iz ječe.

»Obglavljena bo!«

Strašno!

In kaj je naredila? In on naj priča proti njej, proti lastni ženi? Kaj naj pove?

O, zavnjal bo, da je nedolžna, da naj mu dado ženo in otrokom mater.

»Lucija! Žena moja!« je vpilo njegovo srce. »O Bog! O Jezus Kržani! Reši jo!«

In tedaj se mu je približala Polonka. Čuden blesk je odseval iz njenih oči. Milina, ki je dotlej bivala v njih, je izginila. Nekaj trdega in očitajočega je gledalo iz oči.

»Polonka!«

Beseda, ki mu je hotela mehko zdrkniti raz jezik, je obstala. Strmel je vanjo, čakajoč, da ga ogovori. Tako tuja se mu je naenkrat zazdela. Nekaj je prišlo med njega in njo, sicer nevidnega, a živo občutenega, neka pregraja, ki ju loči. Z roko je potegnil preko oči, kakor bi hotel odstraniti nekaj, kar mu zastira pogled, da ne vidi prav.

»Polonka je!« je dejal sam pri sebi in jo gledal.

Tudi ona ga je gledala z drugimi očmi kakor sicer. Njegov molk jo je osupnil, da ni vedela, kako bi začela. Dvom se je zbudil v njej. Pa vendar! Njegova žena ga ne bo kar tja v en dan obdolževala. O, uboga Lucija! Za drugo se je vnel! O, uboga žena!

»Sedaj ti je srce na mestu!« je spregovorila trdo in mu pogledala v oči.

Gregor ves presenečen ni vedel, kaj bi odgovoril ali vprašal, in jo je gledal, češ, kaj pomenijo čudne besede.

»Sam jo spravljaš s poti. Za drugo pripravljaj prostor poleg sebe! O, ti hinavec!« je bušnilo iz nje.

»Kaj praviš? Jaz te ne razumem!«

Povedala mu je, kar je bila zvedela, in mu ostro očitala greh.

Rekel ni drugega, kakor da je vzkliknil:

»Polonka!«

V glasu je bilo toliko užaljenosti, trpke razdraženosti in tudi očitavanja, da je Polonka kar osupnila.

»In ti to praviš?« je nadaljeval z istim glasom, ko ni rekla ničesar.

Trpko očitavanje, ki je zvenelo iz njegovega glasu, jo je kar podrlo. Kesala se je izgovorjenih besed in očitkov in se je izgovarjala v zadregi:

»Tako govore!«

»Ti! Ti!« ...

Nobene druge besede ni mogel več spraviti iz sebe, Prijel se je za glavo, se stresel po vsem životu in zaihtel.

»Gregor!« je spregovorila Polonka, zakaj smilil se ji je. »Saj jaz ne verjamem. Luciji se je zmešalo.«

Tedaj so pri Miklovih že vsi vedeli, česa dolže Krzniča.

Miklovc je končno stopil h Gregorju in ga stresel za ramo, da je nehal tarnati, in mu dejal:

»Krznič! Ne boji baba! Z rokavom potegni prek oči!«

»Ali nisi slišal, česa me dolže?«

»Slišal! Pa kdo bo verjel? Morilec si obriše krvavo roko ob platno nedolžnega!«

»Toda moja žena pravi tako!«

»Zmešali so jo in ji položili besede na jezik. Ni prva, ki je prišla tam ob pamet! Pij, da ti pride prava beseda na jezik, ko boš šel pred sodnika, in ti srce ne omaga. Reci jim v oči, da so rablji, ne pa sodniki.«

»Ali bi kaj pomagalo?«

»Resnico boš izpričal, da bo tvoja vest mirna.«

Popoldne tistega dne se je razprava nadaljevala. Poklicane so bile priče: njen mož in njen zet, Divjak iz Prigorice in rihtar Bojec in še nekatere druge osebe, ki so bile na velikonočni ponedeljek pri Rajhovki in so slišale Gregorja.

Ko je Lucija, sedeč z verigami na nogah in rokah, zagledala moža, je planila kvišku, da je zarožljalo železje. Zagnala se je proti njemu, sikajoča, polna tuže in srda.

Šele ko je prešel prvi izbruh ogorčenja in srda in so se mogle razumeti besede, se je čulo:

»Ti! Ti! Ti si me spravil sem! Svojo ženo hočeš pogubiti! Ti! Ti! Drugo češ imeti! Na poti sem ti! Pa je ne boš imel! Ne boš! Tiste že ne! O, tajil si in lagal, da nimaš nič z njo. Sedaj si pa pokazal. Svojo ženo izročaj rabljem!«

»Lucija! Lucija! Žena moja! Umiri se! Daj si dopovedati!« jo je hotel prekiniti Gregor in se ji približal.

»Naveličal si se me, svoje poročene žene! Naveličal! V železo si me vkoval! Le glej! Vidiš moje vklepnjene roke in na nogah so verige, verige, le glej! Pa me ne boš!«

»Sam Bog nebeški ve, da jaz nisem nič kriv! Žena moja, verjemi mi! Ti se motiš!«

»Nič! Nič se ne motim! Prestara sem ti, pregrda! Zato si mi preskrbel rablja. Le glej ga, le poglej! Name preži! Na tvojo ženo preži! Pa jaz se oni ne umaknem. Ne! Ne! Ne!«

Zgrudila se je in krčevito jokala. Nerazločni glasovi so se izvijali iz njenih prsi.

Toda ondi ni bilo sočutnih ljudi, ki bi jo pomilovali in ki bi jo umeli. Gledali so pretkano coprnico, ki se na vse načine skuša izviti pravičnim sodnikovim rokam. Genilo jih ni njeno trpljenje in kosmati dovtipi so se ji rožali.

»Klekarica, razuzdanal!«

Krznič je bil ves strt, ko je zrl svojo nesrečno ženo pred seboj v železju, vso shujšano in izpremenjeno. Se bolj kakor to pa ga je presunilo njeno dušno stanje, ko je videl, da živi v prepričanju, da jo je lastni mož pahnil v nesrečo zaradi druge ženske. O, to ga je peklo in bolelo, tembolj, ko ji ni mogel pojasniti njene zmote, ko si ni mogel misliti, kdo jo je

navdihnili s to strašno mislijo, ki pomnožuje njene telesne bolečine.

Približal se ji je in stegnil roko proti njej, da bi jo dvignil. Ko je to opazila, je kriknila:

»Proč! Proč! Od nje prihajaš! Sram te bodi!«

»Lucija!«

Obrnil se je tedaj tja gori, kjer je sedel sodnik s svojimi prisledniki, k mizi z razpelom. Dvignil je proseče roke in vzkliknil:

»Kaj ste naredili z mojo ženo! Usmilite se jej! Dovolj ste jo trpinčili! Izpustite jo!«

Vse je utihnilo tisti hip in čakalo na uspeh predrznih besedi.

Sodnik se je vzravnaval na svojem stolu in vsi prisledniki so uprli oči vanj, češ, kaj bo rekel.

»To je naredila njena zveza s hudičem. Vdala se mu je in mu služila. Coprnica je! Neskončno pravična cesarska postava terja od nje zadoščanja za zločine, ki jih je naredila v škodo ljudem in nečast božjo!«

Tako je odgovoril cesarski sodnik Jurij Gottscheer in možje prisledniki, pobožni in bogaboječi, kakor je velevala postava, izbrani izmed najboljših v ribniški dolini, so se priklonili in pritrtili.

Krznič je z grozo zaznal sodnikove besede, odobravanje prisežnikov mu je vzelo pogum. Vendar je še enkrat povzdignil roke in prosil:

»Usmiljenje! Usmiljenje! Možje pravice, usmiljenje! Moja žena je nedolžna!«

»Ne tratimo časa!« je skomizgnil sodnik in velel: »Naredite red! Nadaljujmo!«

Ko so biriči in rabelj po svoje umirili razburjene duhove, je bil poklican Gregor Krznič, da kot pričča izpove proti coprnici, ki je sicer njegova žena. Zapisali so njegovo ime in poklic. Pisar je prižgal sveče in Gregor je prisegel, da bo vse po pravici in resnici natančno izpovedal.

Tedaj mu je cesarski sodnik raztolmačil Martinovo ovadbo. Spomnil se je, da je res nekaj govoril takrat, a ni mislil nič hudega.

Sodnik ga je opomnil, spominjajoč ga prisege, da naj potrdi, kar je takrat vpričo drugih oseb, ki bodo pričale, govoril in kar je naznanil cesarskemu sodišču Martinek Bolha iz Dolenje vasi, vsekako vse časti vreden fant in pravičen, ki ni mogel na vesti imeti grozne skrivnosti, da je Lucija Krzničeva coprnica.

»Capin je, ne pa časti vreden fant!« je bruhalo iz Gregorja. »Ušesa nastavlja, da besede lovi in jih prenaša!«

Sodnik ga je posvaril, da naj se dostojno vede in naj ne žali oseb, ki so storile svojo dolžnost.

»Kaj? Moje vino je pil in moj kruh prigrizaval takrat. Lejte vol!« je pokazal na ženo, »lani ga je vse poletje redila in zajemal je v tisti skledi kakor jaz, pa glejte, kam jo je spravil in kakšna je sedaj. O, bo že še prišel meni v roke!«

Sodnik ga je ponovno posvaril in mu zagrozil s kaznijo, ako se ne bo dostojno vedel in govoril resnice, kakor je sveto prisegel, in ga pozval, naj potrdi ovadbo.

Vse je napejalo ušesa, da bi ujelo vsako besedo, ki jo bo izpregovoril. Slišal se je bolestni vzdih nesrečne Lucije.

»Nekaj je že res,« je začel Krznič. »Vse pa ni tako, kakor je povedal ta capin zanikrni, štramasti, kate-remu bi človek ne prisodil toliko hudobnosti. Le poslušajte! Pod prisego govorim. Na mestu naj me Bog kaznuje, ako ni res, kar bom povedal. Nekaj sem že govoril, ker je tako nanesla beseda. O coprnicah smo se pogovarjali, pa ko je vsak hip kdo kaj vmes zinil, sem pa še jaz. Sedaj vidim, da sem bil bedak. Nihče ni vzel mojega govorjenja zares in zato smo se smejali. Še na misel mi ni nikdar prišlo, da bi bila moja žena zaresna coprnica. Nikdar in nikjer! Tistega govorjenja takrat pa ne jemljite zares, zakaj kesno zvečer na veliki ponedeljek je že bilo potem, ko smo se vse popoldne pogajali in pili likofe. Kar je res, je pa res. Vsi smo bili že vinski. In vino je iz nas govorilo. Tudi iz mene!«

»In vino veritas,« se je nasmehnil sodnik. »Vinjen človek marsikaj izda, kar bi sicer nikdar ne povedal. To se je tudi tebi pripetilo!«

»Jaz nisem ničesar izdal!«

»Coprnico! Svojo ženo!«

Seveda sodnik ni bil zadovoljen s pripovedovanjem tako naokoli, temveč je zastavil več vprašanj, katerim se ni mogel prav izogniti in jih je moral pritrčiti.

Tako je Krznič povedal, da je tisti nesrečni večer res rabil besedo coprnica o svoji ženi. Tudi se je vdal, da je bilo res, da jo je videl pred tremi leti ponoči v prosu, ko je šel domov, in je bila ona prej doma kakor on in da ji je že doma rekel coprnica.

»Kateri mož še ni rekel svoji ženi coprnica, kadar je bil v jezi? Pokažite mi ga! Kaj pa ji naj človek reče, ako vidi, da mu je vedno za petami, da ga vedno oprezuje v nepotrebni skrbi za njegovo zvestobo. Jaz sem ji bil zmerom zvest, ona si je pa bila vtepla v glavo, da ji nisem. Še mislil nisem nikdar na nobeno drugo! Nič drugega ni bilo, gnadjivi gospod sodnik, kakor da je ona — oh, reva, koliko trpi sedaj zaradi tega — hotela pogledati za menoj. Ko pa je videla, da se vračamo, nas je pretekla po ovinkih za vrtmi, misleča, da ne bom vedel, da me je zasledovala. Koga ne pograbi jeza, ako vidi, da mu žena ne zaupa in mu dela krivico!«

»V prosu je bila! Proso je nabirala. In potem je završala nevihta s točo!«

»Pa moja žena je ni naredila! Je ne zna! Iz lonca že naredi črepinje, drugega nič!«

»Baptista, pazite in beležite!« je opomnil sodnik pisarja, ko ga je videl, da se je nespoštljivo zarežal.

»Ali je hodila ponoči na križpota in na Klek?«

»Nikoli da bi jaz videl in vedel.«

»Ali ni šla ponoči nikoli izpod strehe?«

»I, kajpak! Že pride tako, da mora iti. Pa na Klek je predaleč in kdo bi ob taki priliki križpota iskal.«

»No, viš! Ponoči se je mudila zunaj. In veš, kaj je počela?«

»O, kako ste natančni! Jaz se za take reči še ne zmenim ne.«

»Koliko časa se je mudila vselej zunaj?«

»Hudirja! Na to pa res nisem pazil. Samo enkrat, to se spomnim, je prišla šele proti jutru domov. Pri Matičnih so tisto noč lovili, pa so bili prišli ponjo.«

»Ali si videl pri njej kaka mazila? Ali je kuhala kova zelišča?«

»I, kadar je bilo potreba. Žavbe morajo biti pri hiši. Enkrat so otroci glistavi ali prinesejo garje od kod, potlej se naredijo kje uljesa, lišaji se napravijo in tako je zmerom kaj takega, ki se odpravlja samo z žavbami. In zdravilo mora biti pri rokah. Bog, da je zna sama skuhati in ni treba stikati šele okoli, ko je treba že namazati.«

Cesarski sodnik Jurij Gottscheer je videl kajpada vse kaj drugega v mazilu in nočnih izprehodih Lucije Krzničevke. Česar njen mož ni opazil ali pa ni hotel izdati, je iztuhtal bistroumni sodnik sam.

»Hahaha! Žavbce? Coprniško mazilo! Ponočno izostajanje — sestanki coprnic. Jurij Gottscheer pozna to reč, hahaha!«

»Gnadjivi gospod sodnik, jaz sem vse po resnici povedal. Nedolžna je moja žena, vidite jo revo, izpustite jo! Čeprav so bile vse coprnice, kar ste jih sežgali, moja žena ni coprnica, pa ni! Danes sem trezen in pred Bogom govorim, takrat pa nisem vedel, kaj govorim, ker sem bil vinski in me je sram povedati, pijan sem bil, da nisem vedel, kaj govorim.«

»Hahaha! Resnica, četudi jo človek v pijanosti izpregovori, ostane resnica. Dovolj si povedal, da morem sodbo jasno in gotovo utemeljiti. Odstopi!«

»Izpustite jo!« ...

»Ko bo zadoščeno pravici.«

Prisedniki so kimaje odobraval in med poslušalci so se slišali pritrjevalni vzkliki.

»Na grmado z njo!«

Coprnica je zajokala in klicala v presledkih: »Nedolžna! Nedolžna! Izpustite me!«

»Lucija! Lucija! Z menoj beži!« je vzkliknil Gregor in se obrnil k njej, hoteč jo prijeti.

Slišala ga je in razumela.

Tedaj jo je pa nekaj presunilo, nekaj grdega se ji je ovilo okoli srca. Črv ljubosumnosti, ki se je bil razpasel in katerega ni moglo umiriti pričevanje možev, ji je zamoril pojav ljubezni, ki se je izkušal izviti iz njenega srca. Hotela je planiti možu v naročje. Zdaj pa mu je očitala:

»Semkaj si me spravil, a sedaj bi me rad otel. Hinavec!«

»Reva zmešana!« je vzkliknil Gregor smrtno otožen in se je skušal polastiti, kar so pa preprečili biriči in rabelj in ga odstranili iz dvorane.

»Gregor! Gregor!« je jeknila za njim coprnica. »Gregor!«

Tedaj ji je postalo hipoma žal za njim. Občutila je grozno osamljenost v dvorani, ko nihče ni imel trohice sočutja z njo, niti prijazne besede, samo on je bil, a on gre in jo zapušča.

»Gregor!«

Neskončna bolelost je zvenela iz njenega glasu. Kesala se je osornosti, dvome o moževi zvestobi je skušala potlačiti.

»Počakaj! Reši me! Nikar me ne zapusti!«

A vse njene napore so preprečili biriči in rabelj, ki je nategnil železje, da je zajokala od bolečine in se zgrudila.

Martinka, ki je bil potem poklican, ni bilo. »Rihtar« Bojec je povedal, da je šel k vojakom. Cesarski sodnik je pohvalil vrlega mladeniča, ki se je odzval cesarjevemu pozivu in šel branit domovino, kakor so rekli že takrat. Dognal je tudi, da se pričevanje Krzničevu ujema z Martinkovo ovadbo, ki je torej resnična in toliko vredna kot pričevanje pod prisego. Nato so bili zaslišani zet obtoženke Martin Dihur, po domače Šobar, prigoriški rihtar Bojec in Divjak iz Prigorice. Ti so pač več ali manj potrdili Krzničevu pripovedovanje pri Rajhovki in tisti dogodek na poti iz semnja, a vsi so tudi potrdili, da so bili vinski.

»Gnadjivi gospod! Veste, vsi smo ga imeli in vse vprek smo govorili, pa nobeden ni vedel, kaj hlata in kaj lahko iz tega nastane. Ne smete vsake besede zares vzeti!«

Tako je končal rihtar in prisedniki so odmajali z glavami ob predrznih besedah.

Kovač, ki se je prostovoljno prijavil za pričevanje, je potrdil, da mu je krava poginila, ko ji nič ni bilo, in je mogla kaj takega narediti le coprnica, ki je hodila okrog njegovega hleva.

Cesarski sodnik je potem ljubeznivo prigovarjal obtoženki, naj prizna grde zločine, ki jih ima na vesti, saj tajeje ji itak nič ne pomaga, samo napoti je zveličanju njene duše. Sedaj, ko so priče pod prisego povedale, da je vdana coprništvu, kar vendar iz pričevanja njenega moža jasno sledi, ne more več tajiti in zanikati.

Pa obtoženka je ostala trdovratna. Niti najmanj se ni vdala, pač pa ozmerjala priče vsako posebej, ne izvzemši svojega moža, in tudi sodniku ni prizanesla in drugim, ki so stali okrog nje in sedeli poleg sodnika.

Jurij Gottscheer pa je bil po lastni sodbi potrpežljiv in dobrohotnega srca. Ni ji nehal prigovarjati, naj se usmili sama sebe. Opozarjal jo je na trpin-

čenje, ki jo sicer čaka, ako izlepa ne pove vsega, kar ji vest očita: kar je zagrešila s coprnijami, škodo, ki jo je napravila. Opomnil jo je tudi, da ne sme zamolčati grdobj, ki jih je uganjala v hudičevi družbi.

Pa vse zastonj. Obtoženka se ni vdala, ni priznala najmanjše reči, ostala je trdovratna.

To je pograbilo sodnika, ki ga je bila sama dobrota, da je končno razjarjen vzkliknil:

»Čakaj, hudičevka! Ti bom že razklenil usta, da boš povedala resnico!«

»Tako, tako!« se je slišalo izmed prisednikov.

Nato jo je sodnik velel odpeljati v ječo in nanzanil, da se bo obravnava nadaljevala naslednji dan. — —

Tedaj je pa pri Novi Štifti prenašal strašne dušne in telesne bolečine beneficijat Lamut. Vsi njegovi naporji so bili brezuspešni. Cesarski sodnik Jurij Gottscheer je sodil po svoji vesti in kruti postavi. Cesarski rabelj je trl nesrečnim ženskam kosti in izsiljeval priznanje z gorečim železom.

»Strašno! Strašno!«

Beneficijat je vse to vedel in živo občutil, da ga je kar rezalo po kosteh in je čutil pekoče bolečine gorečega železa.

A on ji ni mogel pomagati.

Ves potrj je bil, ko je mislil na trpinčenje nesrečnic in spoznal svojo onemoglost, kakor bi imel zvezane roke in noge. Ha! Kako bi dal okusiti trinogom vinte in tezalnico, za trenutek bi jih ščipal z gorečim železom, da bi okusili strašne bolečine! Tako bi jih kaznoval za trdosrčnost. Nikogar ni imel, s komur bi se bil razgovoril in posvetoval, da bi si olajšal svojo dušo in srce. Kar osamljen je bil. Tolažbe bi bil rad dobil in pomoči, pa ni bilo nikogar. Nikogar, ki bi ga bil podprl.

Zgrudil se je tedaj na klečalnik, uprl oči v sv. razpelo, ki je viselo nad njim, povzdignil oči in roke ter goreče molil in prosil pomoči v tej neznosni duševni stiski.

Pač je našel v molitvi uteho in moč, da je mirneje presojal položaj, v katerega je zašel po svoji blagi naravi.

Kaj se ti je bilo treba vtekniti v to zadevo? Pustil bi jo bil v nemar kakor drugi!

Tako mu je dejal neki glas, kateremu je takoj kljuboval drugi, češ: ali smeš mirno prenašati krivice, ki jih trpe drugi? Ali nisi dolžan pomagati nesrečnikom?

»O, daj mi moč, reši jih rablja in grmade, razsvetli moj um, da morem posvetiti v temo, v kateri se nahajajo moji ljudje, razsvetliti jih in jim odvzeti blaznost, s kakršno jih je obdala nesrečna vera v čarovnije.«

Tedaj pa je tudi spoznal svojo slabost in še bolj občutil nevarnost, ki je grozila njemu samemu. Ali ni bil cesarski sodnik njegov nasprotnik in celo njegov

sovražnik, ki je že stezal svojo mogočno roko po njem, ki je vohal v njem coprnika, zrelega za tezalnico in grmado?

Včasih ga je obšla misel, da bi se umeknil, a že za malo hipov se je kesal nizkotne misli in v duhu sklenil, da vztraja in kljubuje. In če ga primejo biriči?

Tedaj bo stopil pred sodnika, moža kamenitega srca in krvavih rok in ga bo sodil vpričo prisednikov in pisarjev, vpričo radovednih ljudi obtožil in obsodil. Ha! Vse mu bo očital, trinoštvo, blaznost, brezvestnost, krivično izvrševanje postave in vse mogoče stvari in hudodelstva, ki jih izvršuje pod odejo postave. Nedolžne žrtve bo poveličeval in ljudem, ki pasejo ondi radovednost, bo očital njihovo zmoto in jih rotill, da se odreko strašnemu praznoverju.

Tako je mislil, da bo zmagal, ker je bil v ognju in razburjenju pozabil na čarovniško klop.

»Marija, ti mi pomagaj! Ti me ne zapusti v silil!«

Tedaj je vselej krenil v cerkev, pokleknil pred oltar Marije vnebovzete in molil.

Te dni, ko je bila nesrečna Lucija Krzničeva, katero je obljubil rešiti, pred sodbo, je bil še posebno nemiren. Navzlic njegovemu prizadevanju, rešiti jo ali vsaj doseči milo sodbo, je bila coprnica v rabljevi oblasti. Tako je videl, da je vse zastonj, da ni nobene rešitve zanjo, da jo bo rešila šele smrt po groznih mukah. Vest mu ni očitala ničesar, da ni vsega poskusil, da bi bil izvršil obljubo, ki jo je bil dal Polonki, Krzniču, v duhu njenim otrokom in končno samemu sebi. Kar je mogel storiti zanjo, je že storil, namreč: iskreno je molil in prosil Marijo, da bi »coprnici« dala moč, da bi voljno prenesla vse muke in bi umrla kot mučenica.

»Marija! Marija! Usmili se je!«

Še tisto popoldne je prihitela k Novi Štifti Polonka vsa razgreta in zasopljena.

»Gospod, bežite, skrite se!« so bile njene prve besede, ko je poljubila beneficijatovo roko.

Gospod se je prisiljeno nasmehnil, češ, tolike nevarnosti pa ni.

Tedaj mu je Polonka razložila, kar ji je povedal Samut, kako sodnik streže po gospodu beneficijatu.

»Nihče Vas ne reši, ako se ne umaknete,« je dejala odločno Polonka. »Umeknite se!«

»Zlodi tiplje in me išče.« si je mislil beneficijat, a že se je vse uprlo v njem in sramotno se mu je zdelo, da bi zbežal. Ponovil si je: »Počakam ga in ga primem za roge, pa bomo videli, kdo je močnejši, krvavi sodnik ali beneficijat.«

To je pojasnil Polonki, ki ni mogla uvideti, zakaj bi se izpostavljaj gospod beneficijat smrtni nevarnosti.

Jokala je in prosila gospoda beneficijata, da bi se skrill, kar pa je bilo takrat seveda zastonj, pač pa je povzročila, da je beneficijat še natančneje premetril ves položaj in natančneje pretehtal uspehe obetajočega se dvovoja.

Na eni strani dvobojevavec, opirajoč se na kruti zakon, na tezalnico in na rablja, drugi je pa golih rok in ima le prepričevalno besedo na jeziku.

Ko se je Polonka vračala vsa v skrbeh, je pač mislila: »O, kako je svojeglaven gospod! Svoje glavnost ga bo pogubila!«

In da bi se to ne zgodilo, je vso pot od Nove Štife do Ribnice pošiljala goreče vzdihne k Mariji in sv. Poloni in k sv. Duhu, da bi gospoda beneficijata razsvetlil.

12. Na tezalnici,

Naslednji dan, to je četrtega velikega travna, so coprnico zopet privlekli pred cesarskega sodnika. Po predpisih so jo iznova izpraševali in nagovarjali, naj se vda in prizna ter se skesa vseh hudobij, ki jih je storila, da reši svojo dušo, ki bo sicer pogubljena, tako kakor duše vseh tistih, ki imajo zveze s hudičem, ko je vendar dokazano in s pričami potrjeno, da se je udeleževala coprniških dejanj.

Obtoženka je nekaj časa molčala, slišali so se samo težki vzdih. Potem je spregovorila:

»Jaz sem nedolžna! Nikdar se nisem ukvarjala s coprnijami! Nikdar nisem delala škode ljudem niti žalila Boga, kakor se mi očita. Sam Oče nebeški vé, da je vse izmišljeno, cesar me dolžite. Bog Vam odpusti! Izpustite me! Stara sem in otroke imam doma! O, ubogi moji otroci!« — Jok jo je premagal in potem, ko se je izihetela, je nadaljevala:

»Nič ni res! Vse je zlagano! In sam rogatec naj me precej vzame, ako laženi, ako sem se udeleževala coprnij. Stokrat prisežem, da sem nedolžna in da je vse res, kar pravim.«

Tega ji pač niso verjeli, ker so vedeli, kako zakrknjene in trdovratne zločinke so coprnice, katerih zaveznik jih podpihuje, da se ne vdajo prostovoljno in taje do zadnjega diha. Zato jo je sodnik zadnjič opomnil, naj prizna, in ji grozil z vsemi mogočimi mukami, ako ne pové vsega nafančno.

Toda izvedeli niso tega, kar so želeli, pač pa se je v trdovratnem obupu zarotila pri peklu in nebesih, pri vseh angelih in svetnikih, da je nedolžna, da se ni udeleževala najmanjših coprnij. Onemu, ki jo je spravil semkaj, ki je kriv njenega trpljenja in ji streže po življenju, je želela najhujšega trpljenja na dnu pekla. Tedaj ji je prišla na misel sumnja: »In če je Gregor, tvoj mož?«

Še bolj je vzkípelo v njej. V duhu je zagledala žensko s Pristave, kar jo je še bolj navdalo z blaznim srdom, da je vzkliknila:

»Naj vse hudobe pekla trgajo njega in njo, ki ga je premotila!«

Nekaj groznega je leglo tačas po dvorani, kjer so bili sicer vajeni nenavadnih prizorov; nekaj trenutkov so kar molčali. Zdramile so jih obupne, presunljive prošnje obtoženke.

»Izpustite me! Rešite me! Za pet ran Kristusovih, usmilite se me!«

Toda ondi ni bilo usmiljenja. V dvorani je kraljevala neizprosna pravica, ki jo je delil mrki sodnik po mrtvi črki postave.

Ker je bilo vse prigovarjanje zaman, ker je bila obtoženka nenavadno trdovratna in ni sodnik imel nobenih sredstev več, da bi strl njeno zakrknjenost, a je moral pripomoči resnici do zmage, je izrekel »začasno obsodbo«.

V zapisniku stoji zapisano:

»Ker je zoper Lucijo Krzničovo dovolj dokazov, ki jih pa neče priznati, naj se posadi na navadno klop za čarovnice in potem nadalje izprašuje.«

»Sedaj naj ti pa pomaga hudič!« se je čulo iz vrst prisednikov, ko je cesarski sodnik izrekel obsodbo.

Sodnik je prekinil obravnavo, češ, da se je treba telesno okrepiti in je treba zbrati duha, da bo šlo vse prav in gladko. »Malleus maleficarum« je pač imel splošna vprašanja, toda vprašanja, ki so se tikala osobito »slučaja Krznič«, je bilo treba šele natančno določiti in jih urediti tako, da ne bo mogoče nanje nikakega izmikavanja in da nobeno vprašanje ne bo prišlo prej na vrsto, kakor je čas.

Jurij Gottscheer se je v duhu veselil trenutka, ko bo v »slučaju Krznič«, ki je bil zanj pač že postranskega pomena, izvršil dejanje, s katerim se bo proslavil in zavzel vidno mesto v vrsti kranjskih deželnih sodnikov. V duhu je že videl, kako bo kopitljal v mreži, katero je previdno in skrbno razpredel na vse strani, zaveznik vseh coprniških vragov in njih namestnikov, poglavar klekaric iz vse ribniške doline, sam gospod beneficijata od Nove Štife, prečastiti gospod Mihael Lamut. Svet bo ostrmel, ko bo zvedel, kakšnega nevarnega namestnika si je izbral hudobec in ga postavil ribniškim coprnicam in coprnikom za vodnika in bo cesarskemu sodniku Juriju Gottscheerju hvalo vedel do konca dni, da je z okretno roko in svojim bistrim razumom uničil tako nevarnega škodljivca.

Cesarski sodnik je bil sam pri sebi trdno sklenil, da mu bo dal okusiti vse sladkosti mučenja, kakor jih poglavar coprnikov, ki je brez dvoma izpeljal na kriva pota mnogo pošteni ljudi, zasluži; a vrh tega mu bo poplačal škodo in sramoto, ker mu je bil skazil lovsko veselje. Sedel mu je na muho takrat, ko je meril na jelena in neres, da so se mu potem posmehovali cesarski časniki in zlahtni gospodje in so ga dražile zlahtne gospe in gospodične. Celó Mordachs se je režal. In ta bedak ne bo molčal.

Tudi »morilca« mu bo poplačal, katerega je moral vpričo vsega slavnega omizja s kislim obrazom, brez vsega zadoščenja požreti.

»Vae victis! Vae victis nunc et semper!«*

* Gorje premaganim! Gorje sedaj in vekomaj!

Dve uri kasneje se je začela izvrševati »začasna obsodba«. Lucijo so posadili na čarovniško klop in rabelj jo je dobil v svojo oblast. Rabelj in njegov pomočnik sta imela po črki postave dolžnost, ne pretrdo in preostro ravnati z obtoženci. Toda rahločutni in ljudje mehkega srca se itak niso ponujali v krvniško službo. Gorje onemu, ki je bil odvisen od rabljeve milosti! Lucija je bridko občutila mehko srce rabljevo.

Z rok in nog so ji sneli železje. Prvi hip je razprostrla roke, ki so bile že nekaj ur vklenjene, in zadovoljno se je glasno oddehnila. Prestopila se je nehote, brez težkih verig na nogah. O, kako se je začutila močno, kar šla bi! Tedaj sta jo prijela rabelj in njegov pomočnik ter jo navzlic upiranju in vekanju posadila na klop. Okrog pasu sta ji vrgla jermeni in jo privezala h klopi. Zastonj je vila roke, brcala z nogami, napenjala vse moči, da bi se iztrgala; vpila in jokala, prosila in zmerjala, klicala na pomoč vse mogoče ljudi in svetnike v nebesih, pozvala je, naj se odpre peklo in vse požre. Od naporov je skoraj opešala, se umirila in s strahovanjem so jo prisilili k molčanju.

Nato se je pričelo strahovanje in mučenje, ki je trajalo, kakor stoji zapisano, celih 22 ur. Nobeno pero in najbolj živa beseda ne more opisati trpljenja, ki ga je uživala takrat nesrečna Lucija Krzničevka, žrtev človeške zlobe, izprijenega človeškega srca, abotnih vraž, ki so zaslepile ljudi, in žrtev nepopisne omejenosti onih ljudi, ki so izvrševali krute postave. Vseh bolečin ni mogoče opisati, ki jih je pretrpela nesrečnica. Kdor ima živo domišljijo in ima občutek za bolečine, ki jih trpe drugi, bo pač nekoliko občutil, kako je bilo nesrečni Luciji, ko so ji vtekli palce v železje, neke vrste lisice, ki so zgrabile palce in jih stisnile in katere je rabelj potem še navijal, da so se kosti v palcu zdobile.

»Joj! Joj! Joj!«

Kriki od bolečin so šli vsem do živega, do mozga. Grozno je bilo škripanje zob, ki jih je stiskala nesrečnica od bolečin.

Toda le porogljivi dovtipi in razbrzdano smejanje ji je odgovarjalo.

Ker je pa njena trdovratnost bila močnejša nego bolečine na roki in ko so bili palci strti, da so bili le grda mesena krpa in so postali brezčutni, tedaj so ji deli podobne lisice, ki so bile pritrjene spodaj ob klopi, na noge od kolen doli do členkov. Zaman se je branila. Rabelj jo je prijel za noge trdo, da so že tedaj pokale kosti, in jih vtaknil v lisice.

O kako je vpila in bolešno ječala, ko so ji trli golenice in piščali!

»Jezus! Jezus! Zveril! Nehajte!«

Toda lisice so trle polagoma, ne tako, da bi kar naenkrat zgrabile in strle celo kost od kolen do členkov in bi bilo vsaj največje bolečine prej konec. O, ne, ne! Lisice so pod spretnim ravnanjem rabljevimi

prijemale polagoma, le deloma, sedaj na eni nogi, sedaj na drugi pod kolenom, pri členkih, na sredi in šele naposled so prijele vse naenkrat. Šlo je vse tako po potrebi, ako ni odgovorila takoj in tako, kakor je hotel sodnik.

Cesarski sodnik tudi potem, ko je bila druga stopnja mučenja končana, še ni zvedel vsega, kar bi bil rad, in je napovedal, da jo raztegnejo. Rabelj ji je zvezal na hrbtu roke, potem potegnil vrv, ki je visela na škripcu izpod stropa, in je privezal roke na vrv, ki je bila napeljana skozi škripec in se navijala za klopjo na vreteno. Pripravil je tudi težke kose železa, da jih ji bo obesil na noge, ko bo visela dlje časa na škripcu. Ko je bilo vse pripravljeno, je pomočnik navil vrv, da je potegnil zvezane roke zadaj čez glavo, da so pokale v sklepkih in je nesrečno žrtev dvignilo visoko od tal. Rabelj je dajal znamenje in pomočnik je navijal in odvijal ter dvigal nesrečnico gori in doli. O, to so bile peklenške muke, iznajdbe samega velikega hudiča. Kadar je pustil rabelj, da je visela visoko od tal, ji je obesil na noge težko železo, da so vsi udje stopili iz sklepov.

Polnih dvaindvajset ur je trpelo strašno, zverinsko mučenje šibke ženske. Kaj takega tudi Jurij Gottscheer ni doživel v dolgoletnem službovanju. Dvaindvajset ur ji je trl kosti in jo raztezal, preden je uklonil njenega duha, da se je vdala in pritrjevala sodnikovim obdolžitvam in podtikanjem. Že je bila pripravljena tekoča smola in so se grele klešče na žarečem oglju, da bi trgali meso z njenega telesa.

Dvaindvajset ur je napolnjeval dvorano bolešni krik nesrečne žrtve, blazno vpitje in jokanje, klicanje po rešitvi. Smrad se je razširil po dvorani in medtem je prihajala »resnica« na dan.

Radovedni poslušalci in gledalci iz vseh družabnih slojev trga in vasi, ki so začetkom z odobravanjem in neko zadovoljnostjo gledali mučenje, ki so se razveseljevali ob bolešnem kričanju in vpitju nesrečnice, so naposled vendar imeli dovolj in mučenje jim je jelo presedati. Studilo se jim je vse skupaj. Vrh tega pa so bili, zaviti v strahotno zmoto, prepričani, da sam hudič pomaga coprnici kljubovati, in so se zbalii njegove navzočnosti. Zato so, z neko grozo prešinjeni, zapuščali drug za drugim strašni kraj. Gneča, ki je bila izprva skoraj neznosna, je postajala čimdalje manjša. Naposled so se ljudje lahko kretali sem in tja, a končno je ostal ondi le še Kovač s krdelom svojih najožjih somišljenikov, ki pa tudi niso vztrajali do konca.

»Vražje meso, kako je trdo!« je dejal Kovač. »Ampak martre so pa le pregrde. Jaz ne morem več gledati.«

In šel je še on in za njim zadnji gledalci.

Napolnili so ves trg s pripovedovanjem o mučenju in pripovedovanjem o drugih dogodkih pri obravnavi, o zločinih, ki jih je coprnica priznala. In

pripovedovanje je šlo dalje po vaseh od ust do ust. Od Pristave do Nove Štife je vedela vsa dolina, kaj se godi v gradu.

Petróva Polonka je jokala in vpila: »Mučenica! Mučenica je! Kajne, oče Miklovi? Svetnica bo!«

Vedno se je ozirala, kdaj pride Šamut, birič, ki ima mehko srce in dobroljivo.

Možje prisedniki in drugi udje zbora sodnikov, katere je poklic zadrževal v dvorani, so kajpada želeli, da bi bila stvar skoraj končana, ter bi se mogli umekniti iz soparnega smradljivega prostora, kjer se razlega le jok, krik, vpitje in ječanje.

»Hudičevka neče poginiti!« je dejal eden izmed prisednikov, ki so dalje razpredali misel, kakor jo je sprožil sodnik, češ: »Sam hudobec ji pomaga, da se ji ne more do živega.«

Občudovali so njeno trdovratnost in se hkrati jezili zaradi tega.

Samo cesarski sodnik je ostal hladnokrven; natančno je izpraševal obtoženko, njeno zmerjanje ga ni doseglo. Njenih krikov, vriskov in ječanja ni slišal. Zastavljal ji je vprašanja, in ako ni dala takoj zadovoljivega odgovora, je namignil rablju. Lisice so se bolj zažrile v njeno meso, do kosti. Krik se je izvil iz njenih prsi in nato je pritrčila, da je rabelj odnehal in so ponehale bolečine. Tako je prihajala polagoma »resnica« na dan. O, pač se je zavedala Lucija svoje nedolžnosti! Nobena coprnija ni omadeževala njene vesti! Še na misel ji ni prišlo, da bi priznala zločine in stvari, katerih ni zakrivila, in od tedaj, ko jo je prevzela strašna sumnja, da jo hoče spraviti s poti njen mož zaradi druge ženske, od tedaj jo je obšla trdna volja, da se ne vda.

»Nikdar! Nikdar! Le kdo me more prisiliti, da nekaj priznam, česar nisem storila. Ne boš ga imela!«

Včasih se je od bolečin onesvestila in so vsi mislili, da je je konec, kakor je bilo marsikatere njenih prednic, ki je umrla med mučenjem. Toda, ko so jo oblili z vodo in se je zdravila, tedaj se je zavedala in je njena odpornost oživela.

Cesarski sodnik je izpraševal čisto po urejenih vprašanjih. Najprej je ugotovil stvari, za katere so bile priče, ki so jih bolj ali manj trdno potrdile. Potem je vpraševal po stvareh, ki so bile splošne vsem coprnicam in coprnikom in ki jih je zajel v »malleus maleficarum«, a naposled je spravil iz nje stvari, ki si jih je v svoji razbrzdani pretkanosti domislil, da je zbujal v prisednikih kakor tudi drugih radovednost in gnus.

Tako je Lucija od strašnih bolečin omotena priznala, da je bila ono usodno noč v prosu in da je ob sodba resnična. Priznala je, da jo je zapeljala Rusovka že pred tremi leti. Srečala jo je, ko je šla iz Dolenje vasi, ter jo povabila na pojedino. Ko se je vdala, da gre na pojedino, tedaj jo je Rusovka namazala in sta

obe kvišku zleteli. Tako je prišla na križpota in na Klek, kjer so se zbirali od vseh plati.

Ondi da je velik grad, poln moških in žensk, pa tudi hudih duhov v človeški podobi.

Kaj so delali tam?

Pili in jedli. Na mizi so imeli bel, črn in zelen kruh. Pa vino so imeli in pečeno meso! Plesali so tudi.

In kdo je bil tam? Ali ni bil tam tudi beneficijata od Nove Štife?

Rabelj je pritisnil vzmet. Lisice so jo zagrabile za nogo in se zažrile v meso in kosti. O, kako je zavpila od bolečin! Kako se je zvijala, kako je prosila usmiljenja!

»Ali si videla tam beneficijata?«

»Da, da! Tudi on je bil tam, tudi gospod od Nove Štife. Med prvimi je sedel.«

»No, vidite!« se je okrenil sodnik zadovoljen k možem prisednikom. »Moje slutnje so resnične. Ta mi štrene meša. Prijeli ga bomo!«

Prisedniki so se čudili.

»Kaj bodo pa ljudje rekli?« je menil eden izmed njih boječe.

»Coprnika primi tam, kjer ga izslediš,« je odvrnil sodnik. »Postava je za vse enaka. Ljudje bodo Boga hvalili, ker bomo ugonobili poglavarja coprnic v tem kraju. In beneficijata je njih vodnik in poglavar. Na Kleku sedi med imenitniki. Slišali ste!«

Tako je prišel trenutek, katerega je Jurij Gottscheer ves čas pripravljaval.

»Hahaha! Sedaj se bo videlo, kdo je močnejši, cesarski sodnik ali coprnik. Predržež! V talar zaviti mi je nagajal!«

Izdal je takoj biričem povelje, da zgrabijo gospoda beneficijata od Nove Štife, ki je osumljen coprništva.

Sodniku je igralo srce, ker mu je šlo vse tako po vrsti.

Nadalje je izpraševal in mučil coprnico.

»In kaj je delal ondi beneficijata? Ali ni plesal in pil?«

Tezalnica je začela delovati in med vpitjem in škripanjem z zobmi je bilo konec njene trdovratnosti. Vsega se je spomnila, kar je bilo sodniku prav.

Beneficijata je plesal in pil, izbiral je najboljše jedi, ki so jih smeli uživati najimenitnejši. Videla ga je povsod na Kleku in križpotih, kjerkoli so se zbirale coprnice. In nevihto je napravljaval in točo delal in še druge učil. Česar drugi niso znali, je on vedel in znal.

Pa je zopet opešal njen spomin, upornost se je pojavila, kesanje jo je obšlo in je vse preklicala, da ni res, kar je povedala o gospodu beneficijatu, da se boji pekla, ker je lagala o gospodu.

Toda rabelj, vedno iznajdljiv za nove bolečine in silno spreten, ji je hitro pregnal vse muhe, ki so dražile cesarskega sodnika. Priznala je, da se coprnika

beneficijata boji, da zato taji, da je pa vse res in še stokrat več kakor je povedala.

»Ali ljudje ne vedo, da je beneficijat coprnik in velik grešnik?«

»Vsi vedo. Le vprašajte ljudi tam okrog Nove Štifte in vprašajte na Blokai, v Laščah in Dobrépoljah. Kjerkoli je bival poprej, povsod so vedeli, da je coprnik. Povsod so se ga bali, nazadnje pa se ga le iznebili. O, velik grešnik je! Coprnik bere sv. mašo in pravega Boga nosi na svojih rokah. Njegova hudobnost je neizmerna. On je okrulil gospoda vikarja Fabra, da še sedaj šepa, kar lahko vidite pri ubogem duhovniku.«

In ali samo ona to ve?

O, ves svet vé, vsi ljudje vedo, pa se boje povedati, ker poznajo njegove coprniške hudobije. Pa bode že še vse prišlo na dan.

»Prišlo bo! Vse bo prišlo na dan! Kaznoval ga bom, da bo v straš drugim!«

Tako je rekel Jurij Gottscheer zmagoslavno in njegov pogled je splaval od Mordachsa in pisarja na može prisednike, katere je gledal, češ, ali nisem prav imel, ko sem ga ukazal prijeti? Kar všeč je bil sam sebi in je hvalil v srcu svojo bistrumnost.

Dobri gospod sodnik bi bil skoraj zlobni coprnici prizanesel nadaljnje mučenje. njena priznanja, so bila zadostna za izrek jasne sodbe. V teh urah je zvedel o coprniku beneficijatu take obdolžitve, da bi zagovarjal njegov zapor proti vsakemu, ki bi se spotikal, češ, da je ukazal duhovnika zapreti. Tako se mu je zdelo, da lahko zaključí po nekaterih vprašanih mučenje in vpraševanje v zadevi, ki se mu ni zdela več tako važna in ni imela zanj nobene privlačnosti več.

Tedaj so se pa vrnilí biriči, ki so bili poslani k Novi Štifti z ukazom, polastiti se beneficijata.

V zadregi so molčali.

»Kje imate coprnika?«

Nejevoljen se je sodnik naslonil nazaj.

»Zakaj ga niste prijeli?«

»Tiček nam je ušel,« je dejal prvi birič nekoliko srčneje. »Doma je bil. Videli smo ga pri oknu. Ker nam ni nihče odprl, smo vlomili v hišo, pa gnezdo je bilo že prazno, za beneficijatom pa ni bilo tam sledu. Nihče ni vedel, kje je.«

»Zaprí vas bom, tepci malovredni!« se je razjezil sodnik. Razjarilo ga je, da se mu je beneficijat izmuznil. »Pred nosom vam uide! Štirje ste bili, pa vam iz hiše uide! Zapodil vas bom iz službe!«

»Gnadjivi gospod sodnik,« je omenil Šamut. »Ušel nam je skozi dimnik. Majhno se je bilo pokazalo za njim, pa ga ni bilo.«

Preko obraza mu je šinil zloben nasmeh.

Te besede so zbudile splošno presenečenje, a najbolj iznenaden je bil sodnik. Tlesknil se je po čelu in nekaj zagodrnjal. V duhu se je ozmerjal z bedakom.

»Na to nisem mislil. Ta ti je pa hudič!« je dejal sodnik nato. »Ta nam bo še nagajal!«

Postal je zamišljen. Prepričan je bil, da je neuspeha kriv sam, ker je bil premalo oprezen in je celo vojsko poslal k Novi Štifti, da je coprnik takoj vedel, da gredo nadenj. Namazal se je, izpremenil in ušel.

Slaba volja ga je obsla in neka razburjenost se ga je polastila, ko se je spomnil, da je coprnik lahko v dvorani, da pomaga Luciji. Strahoma se je ozrl naokoli, kje ga bo ugledal. Morda je pajek, ki leze po steni, ali je tista debela muha, ki brenči po oknih, ali se skriva tam med gledalci. Kdo vé, kje je? Samo prepričan je bil, da je coprniški poglavar navzoč, da bo pomagal Luciji Krzničevi. O, ko bi ga mogel prijeti! Čak! —

Medtem se je bila Lucija nekoliko odpočila. Rabelj je odnehal in tudi lisice, ki so bile stisnile kosti, so odnehale. Volja do življenja se ji je zopet vrnila in obdajala jo je samo misel: ne vdati se! Ne! Rajhovka ga ne bo imela!

Ko je iz pripovedovanja biričev in vedenja sodnikovega spoznala, da se je beneficijat rešil, jo je obšlo neko srčno veselje in je zahvalila Boga, da njena laž ni povzročila hujše nesreče. Tedaj je mislila, da je prišel tudi njen trenutek, ko lahko izpriča svojo nedolžnost.

Z vsem glasom je kriknila:

»Jaz sem nedolžna! Vse, kar sem povedala, je zlagano. Izpustite me!«

Sodnik se je osupel zavzel in prisedniki so se nekako vznemirjeni premikali na stoli; rabelj jo je grdo pogledal in zagodrnjal:

»Ali nimaš še zadosti? Kleta vlačuga hudobčeval!«

Odpor coprnice je potrdil sodnika v prepričanju, da je beneficijat navzoč, da sta se spoznala in sporazumela in da ji daje pogum. Misel, da bo beneficijat zmagal in rešil svojo prijateljico, ga je razdražila.

»Ha! Čakaj, trdovratnica! Pa naj ti pomagal!«

Namignil je rablju in začelo se je vnovič.

Ta ji je vzel noge iz lisic. Roke ji je zvezal zadaj na križu, kar ji je prizadejalo strašne bolečine, da je vpila in grizla, pa je vendar še vzklikala:

»O, ne boste me ne! Še pojdem domov!«

Rabelj je potegnill kavelj, ki ga je imel na vrvi, čez škripec pod stropom in ga zataknil za vezi na rokah.

Tedaj je sodnik ponovno vprašal, seveda še očetovsko opominjajoč, naj govori resnico, ako ni vse resnica, kar je doslej izpovedala.

»Vse je zlagano. Vi ste me prisilili, da sem lagala. Vi imate greh in pa tale grdogledež poleg menel!«

»Sam hudič ji daje potuho! In svojega namestnika ji je poslal na pomoč! Tej bomo pokazali, kaj se pravi trdovratno tajiti,« je omenil sodnik proti prisednikom, a obenem je namignil rablju.

Poslušni prikimavti na desni in levi so se priklo-
nili in odobrili sodnikovo namero.

Vreteno, ki je bilo pritrjeno na tleh za klopjo, se je zaobrnilo, vrv se je napela in potegnila zvezane roke coprnic kvišku, da so prišle od zadaj nad glavo. V sklepah je zamolklo pokalo. Od strašnih bolečin je vpila na ves glas na pomaganje. Vreteno se je vrtelo dalje in vleklo coprnic vedno više za roke pod strop. Kričanje nesrečnice je bilo nepopisno. Ko je visela visoko pod stropom in dvignjena dovolj od tal, ji je obesil rabelj na noge pripravljeno železo, da jih ni mogla krčiti in je bila teža, ki je vlekla ude narazen, še večja.

In v takem stanju so nesrečnico vprašali, ako ne prekličje svoje izjave.

Upajoča, da ponehajo bolečine, ko bo priznala, je dahnila zopet, da je vse resnično, kar je priznala.

»Vidite, vendar je priznala!«

Tako je rekel zmagoslavno sodnik in dal rabljem nova povelja. Pomočnik je spustil vreteno, da je reva naglo zdrknila na tla, a takoj je vreteno zopet začel navijati in dvigati zločinko. Ko je prišla zopet do vrha, je vreteno odnehalo in nesrečnica je bila zopet na tleh.

To se je večkrat ponovilo. Prizor je bil tako strašen in ostuden, da so odšli zadnji gledalci.

Nesrečnica je bila kmalu nezavestna. Tedaj so prenehali in ji močili glavo, da so jo zopet zdramili in pripravili za nadaljnje izpraševanje, zakaj sodniku se ni bilo dovolj.

»Hudič! Sedaj ji pomagaj!«

Tako je sikal predse, imajoč pred očmi beneficijata. Brskal je po knjigi »malleus maleficarum«, da najde z njeno pomočjo še kaj coprniških skrivnosti. Ker ni dobil poglavarja, se je hotel znesti nad njo, ki jo ima že v oblasti. Do živega ji bo šel. Vse skrivnosti bo izvlekel iz nje, da bo on, ki ji pomaga, videl, kolikšna je moč cesarskega sodnika, kako strašen je Jurij Gottscheer, ki se tudi coprnic in njihovih zaveznikov ne boji.

Ko se je Lucija zopet zavedela in opomogla in je slonela na peklenski klopi, je priznala, kako je kuhala točo na križpotih, da je na levo mešala in potem s točo pred leti pokončala pridelke na hrovaških njivah in dolenjskem polju, da je v vrano spremenjena prestrezala ob setvi žito v predprt, da so ostale njive prazne in je nosila žito na Klek. V farni cerkvi je nevedno prejela sv. obhajilo, skrila sv. hostijo in jo nesla na Klek. Tam so hostijo s šibicami pretepale, da se je spremenila v dete, ki je kvišku dvigalo ročice. Pa so to dete zsrmovale in zlodeju obetale zvestobo. Naposled so pa hostijo pomešale v mazilo za letanje. Na Kleku je dobila hudobnega duha za ljubeča. Henzelj mu je bilo ime. Obljubila mu je dušo in zvestobo in

ga je spoznala za svojega gospoda. Zatajila je pravega Boga in sv. vero in potem jo je njen ljubi zaznamoval. S parklji jo je prasnjal po plečih, da ji je pritekla kri, in z njeno krvjo jo je zapisal v svoje bukve.

Sodnik je hotel vedeti, kaj sta počela s Henzljem. Polagal ji je na jezik priznanja, ki so se nesrečnici gabila, da jih je odklanjala in jih ni hotela potrditi.

Tedaj so jo zopet nekolikokrat dvignili do stropa in zopet spustili na tla. In dovolj je bilo!

O, ne, ni samo pila ž njim in plesala, tudi razveseljevala se je na vse mogoče načine ž njim. Potrčila je vse izmišljotine, ki so se porodile v glavi pohotnega starca.

Sodnik je bil ponosen na vse umazane domisleke, ki niso bili zabeleženi v knjigi »malleus maleficarum«, temveč so bili iznajdba zastrupljene domišljije, ki je našla kajpada pritrjevalno muzanje med prikimavti.

In tako je šlo naprej. Zvedel je tudi za vse one, ki so se udeleževali shodov na Kleku in se ukvarjali s coprnicami.

S tezalnico je pomagal njenemu spominu in je že ukazal kuhati smolo in greti klešče, da ji bo rabelj trgal meso z živega telesa.

Kolikor so se spominjali, ni še nobena coprnic toliko časa kljubovala, nobena ni bila živa tako dolgo na tezalnici in vsi so bili prepričani, da ne vztraja iz lastnih moči, ampak da ji pomaga njen satan. Sodnik je pa dolžil beneficijata.

»O, kako bi ga trll!« si je mislil sodnik z neko razkošno zadovoljnostjo, ki je pa takoj prešla, ko je videl, da ga nima, in obšla ga je zopet nejevolja, ker je videl, da venec zmage ne bo popoln.

»Ha! Naj pa okusi njegova varovanka!«

Najhujša mučenja, ki jih je dovoljevala mučilniška postava uporabljati proti trdovratnim zločinkam, je hotel še uporabiti.

Toda moči Lucije Krzničeve so bile uničene, volja strta.

Njen život je bil ena sama bolečina, ki se ni dala več povečati. Njeni čuti niso več delovali, samo nerazumljivo stokanje je prihajalo iz nje, ki je oznanjalo, da še živi.

Rabelj je naznanil, da ni več zmožna mučenja in da gre h koncu.

»Finiš!« je rekel sodnik z neko nejevoljo, pa vendar zmagovalno, in je vstal.

Za njim so vstali tudi drugi, vsi utrujeni in zaspáni, zakaj obravnava je trajala noč in dan, polnih dvaindvajset ur, česar še nihče ni pomnil.

»Ta nas je pa utrudila.«

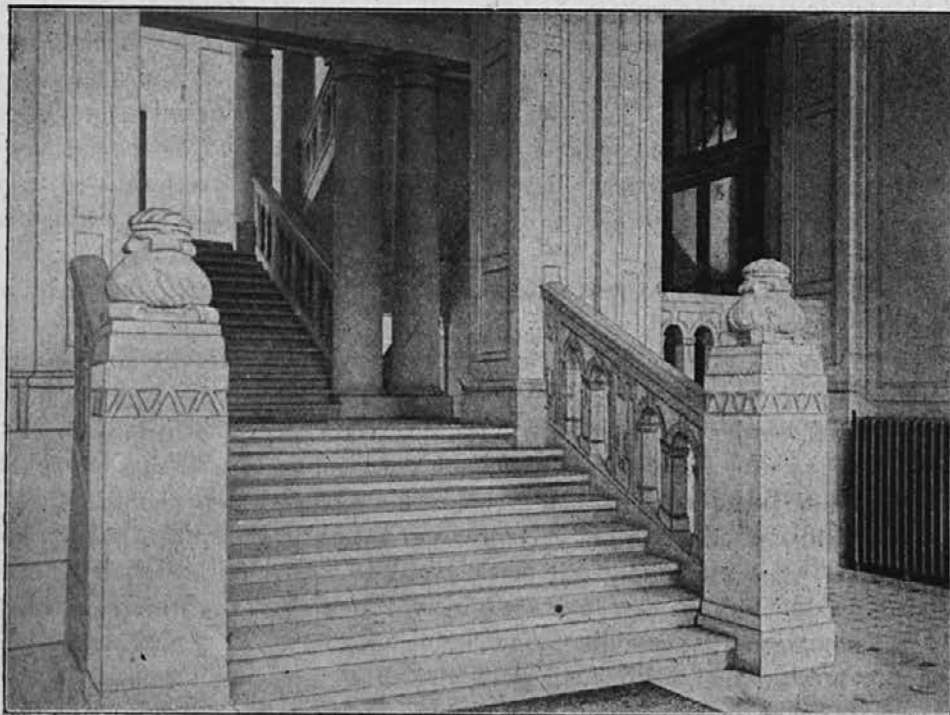
S tem mnenjem so možje prisedniki vstajali z razgretih sedežev in odhajali. Coprnico so biriči odnesli v ječo.

(Dalje prihodnjic.)

Tehniška srednja šola v Ljubljani.

(Po Izvestju za šolsko leto 1923/24.)

Naša obvezna ljudska šola ni še dvesto let stara; naši predniki so v prošlih stoletjih poznali samo »latinske« šole — današnja humanistično gimnazijo z latinščino in grščino — drugih srednjih šol ni bilo. Danes imamo v Ljubljani in drugih večjih mestih še realke, ki so se osnovala v 60. letih prošlega stoletja, učiteljska, realne gimnazije, v katerih je zamenila grščino francoščina in so primeroma mlade, liceje in še te in one strokovne šole, ki se po svojem pomenu bližajo srednjim. Gimnazije in realke pripravljajo svoje obiskovalce povečini za vseučiliške studije te in one panoge in so bile in so še vedno, dasi jih je toliko — zlasti gimnazij —, prenapolnjene. Zadnja leta pa so

Veža v Tehniški srednji šoli v Ljubljani.

Tehniška srednja šola v Ljubljani.

kljub temu strokovne »praktične« šole pridobile: čas je tak in razmere, ki silijo do čimprejšnjega »kruha«. Največja in najpomembnejša strokovna srednja šola v Ljubljani je Tehniška srednja šola.

Ljubljanska občina je že l. 1856 v zvezi s trgovsko in obrtniško zbornico ustanovila za obrtnošolski pouk nedeljsko šolo, iz katere se je kmalu razvila obrtnonadaljevalna šola, ki je uspevala in pokazala, da je ustanovitev posebnega strokovnega obrtnega učilišča potrebna. Po dolgem naporu in prizadevanju se je 1. septembra 1888 ustanovila in otvorila »Strokovna šola za obdelavo lesa in za umetno vezenje«, ki se je pod vodstvom in ravnateljevanjem pokojnega vladnega svetnika Ivana Šubica (r. 12. okt. 1856, umrl 11. marca 1924) tako hitro in krepko razvila, da sta deželni zbor in mestna občina delala na to, da bi obrtnošolski pouk razširili tudi na druge stroke ter da bi se zgradilo posebno novo poslopje. Po raznih težkočah je bilo stavbišče na Mirju kupljeno in l. 1909 so pričeli zidati in čez dve leti je bila zgradba že toliko gotova, da so v njej pričeli s poukom.

V novih prostorih je dobila tudi šola novo ime. Z 29. septembrom 1911 je bila pretvorjena v »Državno obrtno šolo« in poleg dotedanjih oddelkov, stavbno rokodelske šole s tremi zimskimi tečaji od 1. novembra do konca marca, strokovne šole za obdelavo lesa in kamna (kiparska in rezbarska šola) (3 leta), javnerisarske šole, strokovne šole za umetno vezenje, so uvedli še strojno delovodsko šolo (2 leti), mizarsko mojstrsko šolo (1 leto), žensko obrtno šolo za šivanje perila, oblek in za vezenje (2 leti) ter specialne tečaje za obrtnike. Pozneje, 1913/14, se je izpopolnila še z elektrotehničnim delovodskim oddelkom (2 leti), a l. 1917/18 se je otvorila tudi še višja stavbna šola (s štirimi letniki in šestmesečno prakso) in višja strojna šola (s štirimi letniki).

L. 1920 je poverjeništvu za uk in hogočastje nadelo temu zavodu ime: »Tehniška srednja šola«, ustroj pa je ostal isti kot dotlej.

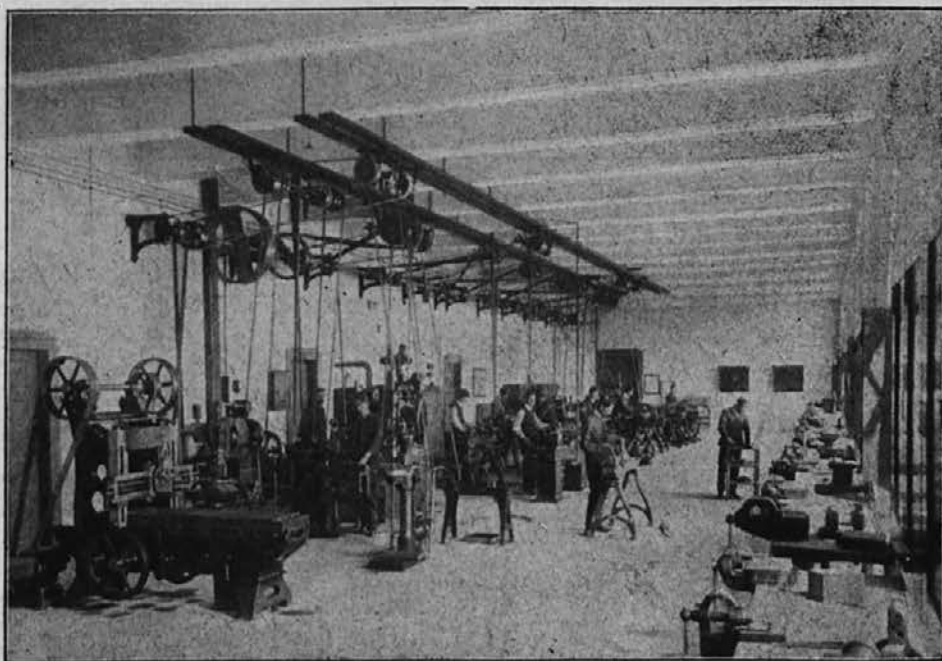
S Tehniško srednjo šolo je nerazdružno spojeno ime ravnatelja Ivana Šubica, ki je od njenega osnutka 1888 pa do letošnje pomladi vodil zavod skozi vse razvojne pretvorbe in je ves njen ustroj njegovo življenjsko delo.

O namenu, ugodnostih, sprejemnih pogojih ter o učnih predmetih pregledno poroča Izvestje Tehniške srednje šole za šolsko leto 1923/24, ki se dobi pri ravnateljstvu za 12 Din.

† Ivan Šubic,
ravnatelj Tehniške srednje šole.

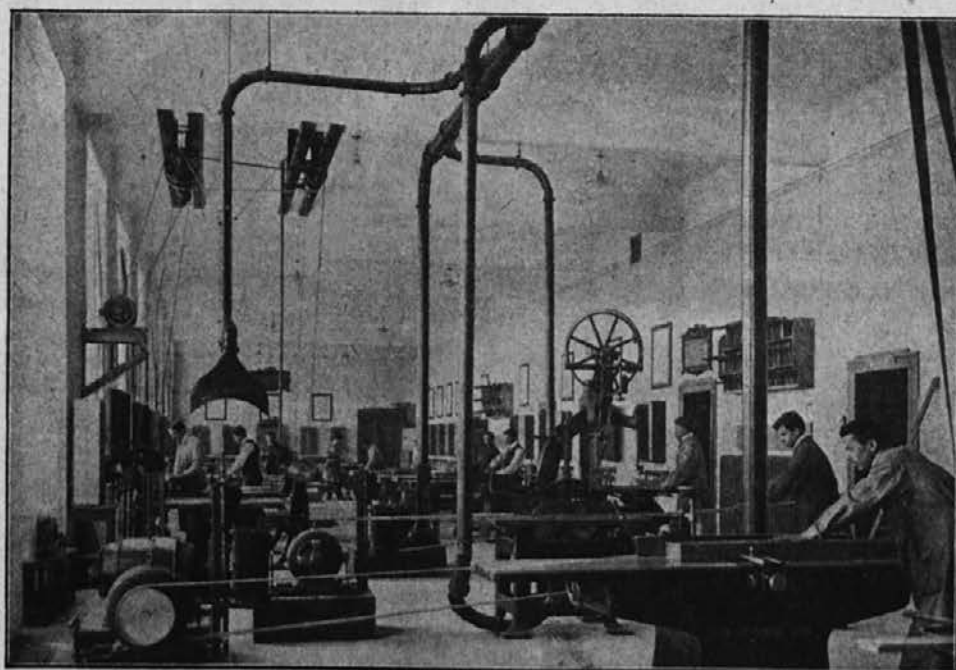
Saso Gantelj arhiv

Tehniška srednja šola v Ljubljani: Kovinska delavnica.

Tehniška srednja šola v Ljubljani: Kiparska delavnica.

Tehniška srednja šola v Ljubljani: Mizarska delavnica.

Kako je ta zavod potreben in kako uvidevajo Slovenci od leta do leta bolj njegovo pomembnost, kažejo najlepše številke učencev in učenk. L. 1916/17

je tudi upanje za učence iz Tehniške srednje šole, da si bodo v doglednem času lahko priborili tudi dobrega zaslužka.

V gorici.

Solnce v gorici — sijaj,
dekle v gorici — smehljaj,
pesem z gorice — srebro,

vince z gorice — zlato —
oj, to je svoboda zlata,
moja duša je bogata.

Leopold Turšič.

je bilo na zavodu 192 učencev in učenk, l. 1917/18 195, l. 1918/19 203, l. 1919/20 494, l. 1920/21 637, l. 1921/22 655, l. 1922/23 683, l. 1923/24 732.

Ob velikem številu oddelkov in raznih strok ni nič čudnega, če je zaposlenih na zavodu stalno nad 50 učnih moči: profesorjev, inženjerjev, strokovnih učiteljev in učiteljev ter asistentov. —

V časih, ko je življenjska potreba našega naroda, da razvije na domači grudi lastno obrt in industrijo v vseh strokah in panogah, da postavi v vsak obrat izvežbanega in naobraženega svojca, ki bo z ljubeznijo do doma svoje znanje udejstvoval in tako širil svoje in obče blagostanje, se nam je zdelo umestno, opozoriti naše bravce na Tehniško srednjo šolo. Mnogo jih je gotovo, ki doslej zanjo niso vedeli, ko so ugibali, kam bi poslali svojega otroka, ki je zdelal nižjo gimnazijo, ali onega, ki je odrasel ljudski šoli in bi se rad le še česa učil. Tehniška srednja šola z označenimi oddelki nudi dosti izbire.

Opozarjamo še, da so gimnazije in tudi vseučilišča skoro prenapolnjena in bo težje dobiti služb za te učence. Naša domovina pa je glede dovršene obrti in industrije vendarle še malo preorana ledina. Zanj bo treba spretnih delavcev (elektrika, stavbarstvo, tovarne, rudniki), naravnih zakladov v zemlji in vodah pa imamo v izobilju. Zato

Knez Serebrjani.

Roman iz časov Ivana Groznega. — Ruski spisal grof Aleksej K. Tolstoj; prevel Al. Benkovič.

37. Oduščenje.

Ko je dobil Nikita Romanovič od Godunova poročilo, je prišel s svojimi razbojniki na carski dvor.

Ranjeni, raztrgani, v raznovrstnih capah, nekateri v kmetiških jopah, drugi v ovčjih kožah, eni v opankah iz ličja, drugi bos, mnogi z obvezanimi glavami, vsi pa brez čapk in orožja so stali tu molče drug poleg drugega in čakali, da se car zbudi.

Slobode niso videli prvokrat ti korenjaki; prihajali so sem kot goslarji, berači in gonilci medvedov. Nekateri so se udeležili tudi zadnjega požiga, ko sta prišla Prsten in Koršun osvobodit Serebrjanega. Med njimi je bilo mnogo že znanih nam obrazov, mnogih pa je tudi manjkalo. Manjkalo je tistih, ki so, braneč rusko zemljo, pred kratkim padli na rjazanskih poljih, in onih, ki iz ljubezni do svobodnega življenja po kočah po zmagi niso hoteli izročiti carju svojih glav. Med njimi ni bilo ne Prstena ne Mitke ne rdečelasega pevca ne deda Koršuna. Prsten, ki se je zadnjč prikazal v Slobodi v dan sodnega dvoboja, je zginil Bog ve kam; Mitka je šel za njim; pevca je že prej ubil Serebrjani, Koršuna pa so trgali sedaj pod kremlijskim zidovjem psi in kljuvali vrani...

Že dve uri so čakali junaki s povešenimi očmi, ne da bi slutili, da jih car opazuje skoz majhno okence, ki je bilo napravljeno nad krilcem in skrito za vzorkovano lino. Nihče izmed njih ni spregovoril ne s tovariši ne s Serebrjanim, ki je stal zamišljen ob strani in se ni zmenil za množico ljudi, ki so se gnetli pri vratih in lesah. Med radovedneži je bila tudi gosudarjeva dojlja. Stala je na krilcu podprta s kljukasto palico in gledala na vse to z ugaslimi očmi in čakala, da se prikaže Ivan, morda zato, da bi ga s svojo prisotnostjo zadržala od nove okrutnosti.

Ko se je Ivan Vasiljevič iz skritega okna do sitega nagledal izobčencev in se nasladil z mislijo, da stoje sedaj med življenjem in smrtjo ter da jim ne more biti dobro pri srcu, se je nagloma pokazal na krilcu. Spremljalo ga je več stolnikov.

Ko so razbojniki ugledali carja, oblečenega v zlat brokat in opirajočega se ob vzorkovano palico, so popadali na kolena in sklonili glave.

Ivan je molčal nekaj časa.

»Pozdravljeni, raztrganci!« je rekel nazadnje; nato je pogledal Serebrjanega in pristavil: »Zakaj si prišel v Slobodo? Ali se ti toži po ječi?«

»Gosudar,« je odgovoril Serebrjani skromno, »iz ječe nisem ušel sam, razbojniki so me odpeljali s silo. Potem so pobili širinskega murzo Šihmata, kar je tvoji milosti menda že znano. Skupaj smo pobili Tatarje, skupaj se izročamo tvoji volji; daj nas

usmrčiti ali pa nas pomilosti, kakor se zdi tvoji carski milosti!«

»Torej ste takrat ponj prišli v Slobodo?« je vprašal Ivan razbojnike. »Odkod ga poznate?«

»Batjuška car,« so polglasno odgovorili razbojniki, »rešil je našega atamana, ko so ga hoteli v Medvedevki obesiti. Ataman ga je zato odpeljal iz ječe.«

»V Medvedevki?« je rekel Ivan in se nasmehnil.

»To je bilo menda takrat, ko si Homjaka in njegovo spremstvo našeškal z bičem? Spominjam se tega. Odpustil sem ti to prvo krivdo, potem pa si bil po najinem dogovoru vržen v ječo za novo krivdo, ko si drugič napadel moje ljudi pri Morozovu. Kaj praviš na to?«

Serebrjani je hotel odgovoriti, a dojlja ga je prehitela.

»Dosti krivd si mu že naštel!« je srdito rekla Ivanu. »Namesto da bi ga pohvalil, ker je pobil Basurmane in branil cerkev Kristovo, iščeš sedaj, kakšno novo krivdo bi našel na njem. Ali nimaš še zadosti mučenja v Moskvi, ti volk?«

»Molči starka!« je rekel Ivan strogo. »Ne potrebujem tvojih babjih naukov!«

Vendar se kljub svoji nejevolji nanjo ni hotel razdražiti; zato se je obrnil od Serebrjanega in rekel klečečim razbojnikom:

»Kje je vaš ataman, obešenjaki? Naj stopi naprej!«

Serebrjani je povzel besedo za razbojnike.

»Njih atamana ni tu, gosudar. Odšel je takoj po rjazanski bitki. Pozval sem ga, pa ni hotel z nami.«

»Ni hotel!« je ponovil Ivan. »Zdi se mi, da je ta ataman tisti slepec, ki je prišel s starcem v mojo spalnico. Poslušajte, capini! Ukazal bom poiskati vašega atamana in ga natakni na kol!«

»Tebe samega,« je zagodrnjala pestunja, »bodo hudiči na onem svetu natakni na kol!«

A car se je delal, kakor da je ne sliši, in je nadaljeval, gledajoč po razbojnikih:

»Vas pa, ker ste se mi sami izročili, pomiloščam. Zavalite jim pet sodov medicine na dvorišče!... No? Ali si zadovoljna z mano, norica stara?«

Dojlja je požvečila z ustnicami.

»Bog živi carja!« so zakričali razbojniki. »Služili ti bomo, batjuška gosudar! Zaslužimo si tvoje pomiloščenje s svojimi glavami!«

»Dajte jim,« je nadaljeval Ivan, »vsakemu po en dober kaftan in po eno grivno!«* Vpišem jih v opričnino! Ali mi hočete služiti med opričniki, obešenjaki?«

Nekateri izmed razbojnikov so se obotavljali, večina pa jih je zakričalo:

* Grivna = deset kopejk.

»Radi ti služimo, batjuška, kjer ukaže tvoja carska milost!«

»Kaj misliš,« je rekel car Serebrjanemu z zadovoljnim obrazom, »ali so sposobni za vojščake?«

»Za vojščake so sposobni,« je odgovoril Nikita Romanovič, »v opričnino, gosudar, pa jih ne ukaži zapisati!«

Car je pomislil, da Serebrjani razbojnike ne smatra vredne take časti.

»Ako komu odpustim,« je dejal slovesno, »mu ne odpustim na pol!«

»Kakšna milost pa je to, gosudar?« se je izmuznilo Serebrjanemu.

Ivan ga je začudeno pogledal.

»Gosudar,« je nadaljeval Nikita Romanovič, obotavlja se, »dobro delo so storili, brez njih bi bili Tatarji gotovo šli do Rjazani.«

»Zakaj naj bi torej ne mogli biti v opričnini?« je vprašal Ivan prediraje Serebrjanega z očmi.

»Zato, gosudar,« je rekel Serebrjani, ki se je zaman trudil, da bi našel kolikor mogoče spodobne besede, »zato, gosudar, ker se res da slabi ljudje, a vendar boljši od tvojih peklenščkov!«

Ta nepričakovana in nehotena predrznost Serebrjanega je dala Ivanu misliti. Spomnil se je, da Nikita Romanovič ne govori prvič z njim tako odkrito in naravnost. Razen tega se je, na smrt obsojen, sam prostovoljno vrnil v Slobodo in se izročil carjevi volji. Upornosti ga ni mogel obdolžiti in car je ugibal, kaj naj stori na te drzne besede, ko je neka nova oseba cbrnila njegovo pozornost nase.

V tolpo razbojnikov se je neopažen vrnil tuj, kakih šestdeset let star, čedno oblečen človek, in je hotel vzbuditi pozornost Serebrjanega, toda tako, da bi car tega ne opazil. Nekolikokrat je že na skrivaj iztegnil roko izza prve vrste in skušal prijeti kneza za suknjo; ker pa ga ni dosegel, se je zopet skrivil za razbojnike.

»Kdo je ta podgana?« je vprašal car in pokazal neznanca.

A ta se je že spet skrivil v tolpi.

»Razmaknite se, ljudje!« je velel Ivan. »Pripeljite mi tistegale junaka, ki se skriva tam zadaj!«

Nekoliko opričnikov je skočilo v tolpo in privleklo krivca.

»Kdo si, človek?« je vprašal Ivan in ga s sumom ogledoval.

»To je moj konjar, gosudar!« je naglo rekel Serebrjani, ki je spoznal svojega starega Mihejiča. »Ni me videl od takrat...«

»Tako je, batjuška gosudar! Tako je!« je potrdil Mihejič, jecljaje od straha in veselja. »Njegova knežja milost govori resnico!... Nisva se videla od tistega dne, ko so prijeli njegovo milost! Dovolj, batjuška car, da si ogledam svojega bojarja! Bog in vsi svetniki

hožji, Nikita Romanič! Že sem mislil, da te ne bom več videl!«

»Kaj pa si mu hotel povedati?« je vprašal car in še vedno nezaupno gledal Mihejiča. »Zakaj si se skrivaj za razbojniki?«

»Bal sem se, batjuška gosudar, Ivan Vasiljevič, tvojih opričnikov sem se bal. To so ti, saj sam veš, to so ti, gosudar, taki ljudje...«

In Mihejič se je ugriznil v jezik.

»Kakšni?« — je vprašal car prizadevaje si dati svojemu obrazu milostljiv izraz; — »kar brez skrbi povej, kakšni so moji opričniki.«

Mihejič je pogledal carju v obraz in se pomiril.

»Do litvanske vojne jih svoj živ dan nismo videli takih, batjuška!« je rekel naenkrat, ojunačen od prijaznega carjevega obraza. »Nič jim ne očitam, a ničvredni ljudje so, naj jih vzame vragova babica!«

Car je pozorno pogledal Mihejiča in se čudil, da je sluga v odkritosrčnosti enak svojemu gospodu.

»No, kaj zijaš vanj?« je rekla dojilja. »Ali bi ga rad požrl, ka-li? Ali ne govori resnice? Ali je bilo prej v Rusiji videti kdaj takih peklenščkov?«

Mihejič se je razveselil, ko je našel pomoč.

»Tako je, babica, tako je!« je rekel. »Od njih je prišlo vse zlo nad Rusijo! Tudi mojega bojarja so ti oni črnili! Ne verjemi jim, gosudar, ne verjemi jim! Pasje gobce imajo na opravi in pasje lajanje na jeziku! Moj gospod ti je zvesto služil, a Vjazemski s Homjakom sta ga opravljala. Babica je prav povedala, da takih zverin še ni bilo v Rusiji!«

Mihejič se je oziral po opričnikih, ki so ga obkoljevali, ter se stisnil bliže k Serebrjanemu, češ, »če ste tudi volkovi, ampak sedaj me le ne sneste!«

Že ko je stopil na krilce, je car sklenil oprostiti razbojnike. Hotel jih je samo nekaj časa držati v negotovosti. Opazke dojilje so bile neumestne in toliko da niso razdražile Ivana; na srečo pa je bil danes milostljive volje in namesto da bi se razsrdil, je hotel osmešiti Onufrevno in zmanjšati njeno veljavo v očeh dvornikov, obenem pa se pošaliti s konjarjem Serebrjanega.

»Torej ne maraš opričnine?« je vprašal Mihejiča dobrodušno.

»Kdo pa bi jo maral, batjuška gosudar? Odkar smo se vrnil z Litve, ima moj bojar samo nesrečo od njih. Ko bi ne bilo teh konjedercev, Bog mi odpusti, bi bil moj gospod kakor poprej v časti pri tvoji carski milosti.«

In Mihejič je zopet boječe pogledal na carske telesne stražnike, obenem pa je pomislil: »Ej, naj jih vzame vragova babica! Čeprav izgubim glavo, a svojega gospoda očistim pred carjem!«

»Dobrega konjarja imaš!« je rekel car Serebrjanemu. »Ko bi bili le tudi moji slugi tako vdani! Ali je že dolgo pri tebi?«

»Da, batjuška Ivan Vasiljevič!« je segel vmes Mihejič, radi carjeve pohvale že ves pogumen. »Knezu služim že od njegovih mladih nog. Služil sem že njegovemu rajnemu batjuški, moj oče pa je služil njegovemu dedu in moji otroci, ako bi jih kaj imel, bi služili njegovim otrokom!«

»Kaj nimaš nič otrok, starec?« je vprašal Ivan še bolj milostljivo.

»Imel sem dva sina, batjuška, a oba je Gospod vzela k sebi. Oba sta v tvoji gosudarski službi padla pod Polockom, ko smo z Nikito Romaničem in s knezom Pronskim osvobodili Polock. Starejšemu sinu Vasiliju je vražji Leh s sabljo razklal glavo, manjšemu, Stepanu, pa so s puško prestrelili prsi, prav skozi oplečje, toliko više od levega seska!«

In Mihejič je s prstom pokazal na svojih prsih, kje je Stepana zadela krogla.

»Je že tako!« je rekel Ivan in zmajal z glavo, kakor da bi mu bila usoda Mihejičevih sinov zelo pri srcu. »No, kaj se hoče, starec: ta dva je Bog vzela, pa saj lahko dobiš druge!«

»Kje neki, batjuška? Moja žena je umrla, iz rokava pa ne streseš novih otrok!«

»Kaj bi tisto,« je rekel car, kakor da bi hotel konjarja potolažiti. »Če Bog da, najdeš drugo ženo!«

Mihejiča je silno veselil razgovor s carjem.

»Res, da se tega blaga ne manjka,« je rekel in se nasmehnil. »Samo da ni ni Bog ve kaj do bab, batjuška gosudar, sicer sem pa tudi že prestar, da bi mislil na take stvari!«

»Baba in baba, to je velika razlika!« je pristavil Ivan in prijel Onufrevno za dušegrejko. »Tu imaš gospodinjo!« je rekel in porinil do jiljo naprej. »Vzemi jo, starec, živi z njo v ljubezni in slogi pa otroke imej z njo!«

Opričniki so razumeli carjevo šalo in so se glasno zakrohotali, Mihejič pa je strme gledal carja, ali se morda ne smeje tudi on, a na Ivanovem obrazu ni bilo smehljaja.

Dojilji so vzplamtele zamrle oči.

»Nesramnež!« je zakričala nad Ivanom. »Brezbožnež! Jaz ti že pokažem norčevati se iz menel Nesramnež, fej! Krivoverec ti brezvestni!«

Starka je udarila s kljuko ob krilce, ustnice so ji zamomljale še bolj srdito, nos ji je posinel.

»Kaj se boš branila, babica!« je rekel car. »Dobrega moža ti snubim; ljubil te bo, ti dajal darila in te učil prave pameti! Svatbo pa bomo imeli že nocoj po večernicah! No, kako ti je všeč žena, starina?«

»Usmili se me, batjuška gosudar!« je rekel Mihejič ves prestrašen.

»Kaj, ali ti ni všeč?«

»Kako neki, batjuška?« je stokal Mihejič in se umikal nazaj.

»Se je boš že navadil!« je rekel Ivan. »Dal ji bom lepo dotol!«

Mladika 1924.

Mihejič je z grozo gledal Onufrevno, ki jo je car še vedno držal za dušegrejko.

»Batjuška Ivan Vasiljevič!« je naenkrat vzkliknil in padel na kolena. »Ukaži me umoriti, samo take sramote mi ne nakladaj! Rajši grem na morišče, kakor da bi vzel njeno milost, naj jo vzame vragova babica!«

Ivan Vasiljevič je malo pomolčal, potem pa se je spustil v glasen, dolgo trajen smeh.

»No,« je rekel in slednjic izpustil Onufrevno, ki je bežala proč, psujoč in pljujoč. »Čast je rešena, škodo je Bog odvrnil! Hotel sem vajine sreče, a po sili vaju ne bom poročal! Služi svojemu prejšnjemu bojarju, starina, a ti, Nikita, stopi sem. Opuščam ti tudi drugo krivdo. A teh capinov ne vpišem v opričnino; moji mladci bi bili še razžaljeni. Naj gredo k Žizdri k stražnemu polku. Če imajo radi Tatarje, jih bodo lahko srečali. Ti pa,« je nadaljeval s posebno prijaznim glasom, brez svoje navadne porogljivosti, in položil roko Serebrjanemu na ramo, »ti ostani pri meni. Spravim te z opričnino. Kadar nas bolje spoznaš, se nas ne boš več ogibal. Lepo je biti Tatarje, a moji sovražniki niso samo Tatarji; so, ki so hujši od Tatarjev. Te se nauči popadati z zobmi in pometati z metlo.«

In je potrkal Serebrjanega po rami.

»Nikita,« je pristavil dobrohotno in pustil roko knezu na rami, »tvoje srce je pravično in tvoj jezik ne pozna zvijače. Takih služabnikov potrebujem. Vpiši se v opričnino; dam ti mesto ubitega Vjazemskega. Tebi verjamem: ne boš me izdal.«

Vsi opričniki so nevoščljivo gledali Serebrjanega, že so videli v njem nanovo vzhajajočo luč in tisti, ki so stali nekaj dlje od Ivana, so že pričeli šepetati med sabo in kazati svojo nezadovoljnost, češ, da jim car ne glede na njih zasluge stavi na čelo izobčenega prišleca, bojarja starega plemstva iz starega knežjega rodu.

A Serebrjanemu se je ob Ivanovih besedah stiskalo srce.

»Gosudar,« je rekel s premagovanjem, »zahvaljujem se ti za tvojo milost; a dovoli mi, da se rajši še jaz pridružim stražnemu polku. Tu nimam kaj delati, nisem navajen slobodskih običajev, tam pa bom služil tvoji milosti, dokler mi bodo dale moči.«

»Dobro!« je rekel Ivan in umaknil roko Serebrjanemu z rame. »To pomenja, da nismo vredni njegove knežje milosti. Menda se ti zdi bolj častno ostati z roparji, nego biti moj oproda! Pa naj bo,« je nadaljeval porogljivo; »nikomur se ne silim v družbo in nikogar ne zadržujem s silo. Navajeni ste drug drugega, pa služite skupaj! Srečno pot, vojvoda razbojnikov!«

Car je prezirljivo pogledal Serebrjanega, mu obrnil hrbet in odšel v dvorec.

38. Odhod iz Slobode.

Godunov je ponudil Serebrjanemu, naj ostane v njegovem domu do odhoda. Sedaj je bila ponudba prisrčna, kajti Boris Fedorovič, ki je pazil na vsako besedo in vsako kretnjo carjevo, je sodil, da nevihte ne bo več in da se bo Ivan omejil samo na to, da bo hladen proti Nikiti Romanoviču.

Da izpolni obljubo, ki jo je dal Maksimu, se je namenil Serebrjani z dvora naravnost k materi svojega pobratima in ji izročil Maksimov križec. Maljute ni bilo doma. Starka je že vedela o sinovi smrti in sprejela Serebrjanega kot lastnega sina; ko pa je opravil svojo nalogo in se poslovil od nje, si ga ni upala zadrževati, ker se je bala, da bi se mož vrnil; zato ga je samo spremila do krilca in ga blagoslovila.

Ko je zvečer Godunov Serebrjanega ostavil v spalnici in odšel, želeč mu mirno spanje, je dal Mihejič duška svojemu veselju.

»No, bojar,« je rekel; »slednjič sem vendar doživel vesel dan po dolgem trpljenju! Od tistega časa, ko so te prijeli, Nikita Romanič, mi je bilo, kakor da bi solnce ugasnilo. Samo potikal sem se po Moskvi in po Slobodi, da bi kaj zvedel o tebi. Ko sem danes zaslišal, da si se vrnil z razbojniki, sem hitel na carski dvor, kar se je dalo, a car je že stal na krilcu! Prerinil sem se med razbojniki do tebe in se nisem mogel premagati. Pričel sem te loviti za kaftan, takrat me je pa car zagledal. Ali sem prestal strahu! Tega nikdar ne pozabim! Dve zahvalni molitvi dam jutri opraviti: eno za tvoje zdravje, drugo pa zato — ker me je Gospod rešil te čarovnice in ker ni dopustil, da bi se dogodila taka grdobija!«

In Mihejič je pričel pripovedovati vse, kako se mu je godilo po razdejanju doma Morozovega, kako je obiskal Prstena, kako se vrnil k mlinu, kako je našel tam Heleno Dmitrijevno in kako jo spremil na moževo posestvo, kamor so ob požaru prinesli služabniki tudi Morozova samega.

Serebrjani je nestrpnost poslušal Mihejiča, ki je vsak čas zavil v svojem pripovedovanju kam v stran.

»Kajti, Nikita Romanič,« je govoril starec, »saj nisem slep; sicer molčim, vidim pa vse. Moram ti reči, batjuška, da mi ni bilo prav nič všeč, ko si krenil k Družini Andrejiču. Iz tega že ne bo nič dobrega, sem si mislil, in da po pravici povem, sram me je bilo zate, da si sedel z njim za isto mizo in pil iz iste čaše. Saj me razumeš, batjuška. Res je, da nisi ti kriv, — sam Bog ve, kako se ta stvar človeka lotil! Ampak njemu nasproti ni bilo prav. Sedaj pa je kajpada stvar čisto druga; sedaj ni več njemu odgovorna, Bog mu daj nebesa! In premlada je, golobica, da bi ostala vdova!«

»Ne očitaj mi, Mihejič,« je rekel Serebrjani nejevoljno, »temveč povej mi, kje je sedaj in kaj veš o njej?«

»Le počakaj, batjuška, da ti povem vse po vrsti. Vidiš, ko sem se vrnil od razbojnikov v mlin, mi je mlinar rekel: 'Rajska ptičica se je zatekla k meni. Pelji jo k carju Dalmatu,' pravi. Od početka nisem razumel, kdo je ta ptica in kdo naj bi bil tisti Dalmat; ko pa mi je pozneje pokazal bojarko, se mi je zasvetilo, da je govoril o njej. In potem sem šel z njo na dedino Družine Andrejiča. Od kraja ni nič govorila in je molče povešala oči; potem je pričela natihem izpraševati po možu; nazadnje, batjuška, beseda da besedo, je vprašala tudi po tebi, ampak, vidiš, ne kar naravnost, marveč tako, kakor nehote, pa stran je pogledala pri tem. Saj se ve, kaj je ženska! Povedal sem ji vse, kar sem vedel; revica pa je postala le še bolj žalostna. Povesila je glavico in vso pot ni več zinila besedice. Ko pa sva se približala dedini na kakih deset poprišč,* sem opazil, da je postala nemirna. — 'Zakaj se pa vznemirjaš, gospa?' sem ji rekel. — Ona pa v jok, batjuška. Jaz jo tolažim. — 'Ne bodi žalostna, bojarinja,' ji rečem. 'Družina Andrejič je zdrav.' Ona pa je zajokala ob imenu Družine Andrejiča še bolj. Pogledal sem jo, a nisem več vedel, kaj bi ji rekel. — 'In tudi knez Nikita Romanič,' sem rekel, 'je brzkone zdrav, čeprav je v ječi.' Res nisem več vedel, batjuška, kaj bi ji povedal; čutil sem, da ne govorim prav, ampak nekaj je bilo treba reči. Ampak toliko, da sem omenil tebe, batjuška, je naenkrat ustavila konja. — 'Ne, striček,' je rekla, 'ne morem domov!' — 'Kaj pa misliš, kam pa pojdeš, bojarka?' — 'Striček,' je rekla, 'ali vidiš zlate križe, ki gledajo izza gozda?' — 'Vidim, gospa.' — 'To je ženski samostan,' je rekla. 'Poznam ga po križih. Spremi me tja, striček!' Pregovarjal sem jo, ona pa kar svojo: spremi me, spremi! — 'Teden dni,' je rekla, 'ostanem tam, da pomolim k Bogu, potem pa sporočim Družini Andrejiču, naj pošlje pome!' Kaj sem hotel storiti? Spremil sem jo, batjuška; izročil sem jo opatici.«

»Koliko je do tistega samostana?« je vprašal Serebrjani.

»Od mlina je bilo štirideset poprišč, batjuška; od Moskve bo menda dlje. Sicer pa bova šla brzkone mimo, če pojdeva na Žizdro.«

»Mihejič!« je rekel Serebrjani. »Stori mi nekaj na ljubo. Pred jutrom ne smem odtod; moji ljudje morajo priseči carju. Ti pa pojdi še to noč z dvema konjema, ne prizanašaj ne sebi ne živeli. Poprosi, naj te spuste k bojarki, in povej ji vse. Prosi jo, naj me sprefme in naj se ne odloči za nič, preden se nisva videla!«

»Čujem, batjuška, čujem; ali se bojiš, da bi ne postala nuna? To se ne bo zgodilo, batjuška. Eno leto bo, kajpada, jokala; brez tega ne pojde. Kako bi ne jokala za Družino Andrejičem, Bog mu daj nebesa. Potem pa napravimo takole kakšno svatbo. Večno vendar ne bo sama žalost, batjuška!«

* Poprišče = stoinpetdeset korakov.

Mihejič je še tisto noč odšel v samostan, Serebrjani pa se je šel posloviti od Godunova, čim se je zasvitalo.

Boris Fedorovič se je že vrnil od jutranje službe božje, pri kateri je bil po svoji navadi skupaj s carjem.

»Kaj pa si tako zgoden, knez?« je vprašal Nikito Romanoviča. »To je dobro za nas Slobodjane, ti bi si pa lahko odpočil od včerajšnjega dneva. Ali pa morda nisi imel miru pri meni?«

A bistro oko Godunova je pričalo, da je vedel, zakaj knez ni spal.

Prijaznost Borisa Fedoroviča, njegovo nehlinjeno sočutje s Serebrjanim, usluge, ki mu jih je tolikrat storil, predvsem pa njegova popolna nepodobnost z drugimi dvorniki, vse to je silno vleklo Nikito Romanoviča k njemu. Razodel mu je svojo ljubezen do Helene.

»Vse to mi je že dolgo znanol« je rekel Godunov in se nasmehnil. »To sem že takrat, ko si prišel prvič v Slobodo, uganil iz tega, kako si gledal Vjazemskega. Ko pa sem nalašč s tabo napeljal besedo na Morozova, si le nerad govoril o njem, čeprav sta si bila prijatelja. Knez, ničesar ne znaš skrivati. Kar misliš, vse ti je zapisano na obrazu. Pa tudi govoriš preveč odkrito, dovoli, da ti to povem. Včeraj sem se prestrašil zate in sem bil tudi malo jezen, ko si tako naravnost odgovoril carju, da se nočeš vpisati v opričnino.«

»Kaj pa naj bi mu odgovoril, Boris Fjodorič?«

»Zahvaliti bi se moral carju in sprejeti njegovo milost.«

»Ali se šališ, Boris Fjodorič, ali govoriš resno? Kako naj se za to carju zahvalim? Ali si ti vpisan v opričnino?«

»Jaz — to je druga stvar, knez. Jaz vem, kaj delam. Ne ugovarjam carju; on sam me noče vpisati. Znal sem zavzeti tak položaj. Če pa bi ti stopil na mesto Vjazemskega in bi postal carjev mečenosec ter bi bil v bližini Ivana Vasiljeviča, bi s tem koristil vsej deželi. Delala bi skupno in bi mogoče izpodrinila opričnino!«

»Ne, Boris Fjodorič, tega bi jaz ne znal. Saj sam praviš, da se mi vse bere z obraza.«

»Ker se nočeš prisiliti k temu, knez. Ko pa bi sklenil, da premagáš svojo odkritosrčnost in bi samo na videz vstopil v opričnino, — kaj vse bi midva dosegla! Sedaj pa poglej mene: sam sem, bijem se kakor ščuka ob led; vsakega se moram bati, vsako besedo premisliti, včasih se mi kar v glavi vrtil. Če bi bila pa dva v bližini carja, bi se tudi sile podvojile. Takih ljudi kakor si ti, knez, ni mnogo. Povem ti naravnost: zanašal sem se nate, odkar sva se srečala prvič!«

»Jaz nisem za to, Boris Fjodorič! Kolikokrat sem se skušal prilagoditi tujim navadam, a vse zaman. Ti pa znaš to kot nihče drugi, Bog ti daj zdravja. Po pravici povem: od kraja mi ni bilo všeč, da včasih

drugo govoriš kot misliš; sedaj pa vidim, kam meriš, in vidim, da je bolje po tvojem. Tudi jaz bi rad tako, pa ne znan; čemu se nisem zdel vreden take umetnosti. Sicer pa, čemu bi govorila o tem! Sam veš, da me car na mojo prošnjo pošilja k stražnemu polku.«

»To nič ne de, knez. Zopet boš pobil Tatarje in car te zopet pokliče pred svoje oči. Mečenosec težko da še kedaj postaneš; če pa poprosiš, te sprejmejo v opričnino. Pa tudi če se ti ne posreči pobiti Tatarjev, prideš v Moskvo, kadar Heleni Dmitrijevni poteče vdovski rok. Ne boj se, da bi postala nuna; to se ne zgodi, Nikita Romanič; bolj kot ti poznam človeško srce; Morozova ni vzela iz ljubezni, zato ji tudi ni treba v samostan. Počakaj samo, da se kri ohladi in solze posuše; ako hočeš, ti bom za druga.«

»Hvala ti, Boris Fjodorič, hvala ti. Kar neprijetno mi je, da si že toliko storil zame, jaz ti pa ne morem poplačati. Ko bi bilo treba za tebe v mukah ali v boju dati življenje, bi si ne pomišljal. V opričnino me pa ne sili in v carjevi bližini tudi ne morem ostati. Za to se je treba popolnoma odreči vesti ali pa imeti tvoje zmožnosti. Jaz bi pa samo zaman dušo nasiloval. Boris Fjodorič, vsakemu je Bog določil kaj drugega: sokol po svoje leta — labod pa spet po svoje; samo da bi vsakdo po pravici storil.«

»Toraj mi ne šteješ več v zlo, da ne hodim naravnost, ampak po ovinkih, knez?«

»Greh bi bilo, šteti ti to v zlo, Boris Fjodorič. O sebi ne govorim, a koliko si drugim dobrega storil! Tudi mojim mladcem bi najbrž huda predla, če bi ne bilo tebe. Ljudstvo te nima zaman rado. Vse stavi svoj up vate; vsa dežela pričinja gledati nate!«

Lahna rdečica je izpreletela Godunovu rjavo lice in zadovoljnost mu je zasijala v očeh. Da se je z njegovim ravnanjem sprijaznil tak človek, kot je bil Serebrjani, je bilo zanj veliko zmagoslavje in mu je bilo obenem merilo za njegovo očarujočo moč.

»Tudi jaz se zahvaljujem tebi, knez,« je rekel. »Samo tega te prosim: če mi že nočeš pomagati, pa vsaj takrat, kadar boš slišal, da se slabo govori o meni, ne veruj takim govoricam in povej mojim klevetnikom vse, kar veš o meni.«

»Nič ne skrbi zastran tega, Boris Fjodorič! Nikomur ne dovolim, da bi slabo mislil o tebi, kaj šele da bi govoril. Moji razbojniki že sedaj molijo zate, ako pa se vrnejo domov, bodo naročili tudi moliti vsem svojim bližnjim, da bi te Bog ohranil zdravega!«

»Bog čuva vse, ki so dobrega srca!« je rekel Godunov in skromno povsesil oči. »Sicer je pa vse odvisno od njegove svete volje! Z Bogom, knez, da se kmalu zopet vidiva; ne pozabi obljube, da me povabiš na svatbo!«

Prijateljsko sta se objela in Nikiti Romanoviču je postalo veseleje pri srcu. Navadil se je misli, da se Godunov ne moti zlepa v svojih mnenjih, in njegov prejšnji strah radi Helene ga je minil.

Kmalu nato je odšel na čelu svojega pehotnega oddelka. Preden pa je zapustil Slobodo, se je zgodilo nekaj, kar je po takratnih pojmih pomenilo slabo znamenje.

Blizu neke cerkve je ustavila oddelek gruča beračev, ki so se gnetli pred stopniščem preko vse ulice in očitno pričakovali bogate miloščine od kake imenitne osebe, ki se je nahajala v cerkvi.

Serebrjani je počasi jahal naprej, da bi imela tolpa čas razmakniti se. Čul je zadušno petje in vprašal, za kom se bere maša. Odgovorili so mu, da Grigorij Lukjanovič Skuratov-Bjelski obhaja zadušnico po sinu Maksimu Grigorjeviču, katerega so ubili Tatarji. Ta hip se je zaslišal glasen krik in iz cerkve so prinesli nezavestno starko; njeno shujšano lice je bilo vse v solzah, sivi lasje pa so v neredu padali izpod zametaste čepice. Bila je Maksimova mati. Maljuta se je v žalni obleki pokazal na krilcu in njegove oči so se srečale z očmi Serebrjanega; ali v Maljutinemu obrazu tokrat ni bilo običajnega zverstva, ampak samo nekaka topa omamljenost brez izraza. Ukazal je starko položiti na stopnišče, on pa se je vrnil v cerkev, da bi bil pri zadušnici do konca. Razbojniki in

Serebrjani pa so sneli čapke in se prekrizali. Ko so šli mimo cerkvenih vrat, so slišali, kako se je slovesno in zategnjeno razlegalo iz cerkve: »Večni mir in pokoj mu daj, o Gospod!«

To žalostno petje in misel na Maksima je silno vplivalo na Serebrjanega; spomnil pa se je pomirljivih besed Godunova, ki so kmalu pregnale tužni vtis zadušnice. Na cestnem ovinku, kjer je pot zavila v teman gozd, se je ozrl na Aleksandrovsko Slobodo, in ko so se bili skrili pozlačeni vrhovi Ivanovega dvorca, je začutil olajšanje, kakor da bi se mu bilo nekaj težkega odvalilo s srca.

Jutro je bilo sveže, solnčno. Prejšnji razbojniki, lepo oblečeni in oboroženi, so šli v družnem koraku za Serebrjanim in za jezdec, ki so ga spremljali. Zelen mrak jih je objemal od vseh strani. Konj Serebrjanega, poln nestrpne smelosti, je mimogrede trgal listje s povešenih vci, a Bujan, ki po Maksimovi smrti ni več zapustil kneza, je tekel pred njimi; včasih je z dvignjenim kosmatim gobcem vohal po vetru ali pa je nagnil glavo po strani in pazno nastavljal uho, kadar se je razlegel po gozdu kak daljni šum.

(Dalje prihodnjič.)

V spomin

bratu Francetu, ki so ga pred sedmimi leti, 7. avgusta 1917, v Veliki vojski ubili.

Pojdem domov — v tiste kraje,
koder si hodil najraje.

Popoldan je legel na mesto pod griči:
v solncu mežika sto zlatih streh,
od nekod zvončkljata šala in smeh,
pod mestom konjičke napajat ženo:
od brega na breg: hižo, hižooo...

Na vrtu prebiramo v travi zeleni
prigodbe o Klepcu, o Skalnatih ženi
— solnce slovo že jemlje skoz smreke,
po bregu so sence se dolge povlekle —
kako bi bilo,
če Bog bi obdaril nas s tako močjo?
Pa bi otel ženč iz skale,
pa bi meril zlato na bokale!
Že vem: očetu kupili bi grad
in tetki ruto za vrat
(z rožami, tako, ki med prsti šumi).
In materi? Zvrhano mero veselja v oči.

V sosedovi njivi murni pojo,
iz dimnikov dim gre visoko v nebo,
na Hribcu je mežnar za vrv prijel,
čez sto hiš je večer zabrnal:

Češčena Marija...

Naš Hribec vselej prvi zvoni,
ni kar tako naš mežnar in mi:

Gospod je s Teboj...

Nad krajem razpredel se čar je večera,
lepa in topla je naša vera,
bel in prostoren je grad...

In blažena si...

»Otroci, večerjat pa spat!«
Mamica naša ti...

Bil sem doma.

O, kaj naj ti vse razložim?
Ta križ je težak, da bi klonil pod njim...
Na svetu se vse dobi:
bi kupil grad
in ruto za vrat,
a kje je na prodaj veselje v oči...

Anton Žužek.

Otoški postržek.

Spisal Anton Komar.

9. Vojščak.

Ob svojem obisku mi je mati naročila, naj se pripravim za birmo v Ljubljani. Na njeno besedo sem prosil strica Jerneja za botra s tiho željo, da bi mi odrekel, ker sem si želel drugega botra. Pa ni odrekel. Z gospodom kaplanom sem se brez težav pogodil za birmanski listek in oče mi je poslal listek za vožnjo z vlakom.

Binkoštno soboto sem šel v Borovnico, ker pojdejo k birmi tudi sestra Micka in kurjačev Rudolf.

Pozdravljena, Borovnica! Ako mi boš kedaj gnezdo brez ptičkov, danes si mi še preljubi dom. Prepolno mi je bilo srce, ko sem stopil na tvoja tla, skelelo me je in težko je reči, ali je bilo to veselje ali žalost. Pritekli so bratci in sestrice, vsi dokaj večji, in mi dajali roke. Jaz bi se bil najrajši zjokal kakor egiptovski Jožef in vsakega poljubil, ako bi se mi ne bili zdeli še presmrkavi. Zdaj sem vedel, kaj je zapeljalo Čehovinovo Mari, da me je poljubovala sredi Otoka, in sem ji odpustil popolnoma.

Pa me je nekaj hitro prebudilo iz jokavih sanj. Na dvorišču sem pozdravil mater in dve ženi, ki sta bili z njo. Zenske so me nekam zvedavo, skoro zasmehljivo pogledale. Takoj sem jih pustil in skočil v hišo, da odložim suknjič in čevlje. Komaj sem to s primer-nim šundrom dovršil, ko zajoka neko dete. Pogledam in vidim ob postelji zibko in otroka v njej. Pride Micka in pove, da je to naša Malka. Naj bo! Torej so že spet kupili in mení nič povedali. En brencelj več, da me podi iz Borovnice.

Zunaj oči, ženske oči, opravljive oči. Nejevoljen sem bil in se držal kakor Salomon. Nič se mi ne zdi bolj zoprno, kakor če imajo ženske fanta za pepčka. Pa je navrh še ena rekla: »Nič ne maraj, saj ti bo Malka še za kuharico.«

»Nisem tak snedež, da bi moral imeti posebno kuharico,« sem si mislil pikro, no, rekel nisem nič, ampak odšel na vrt. Zelo so zrastle vsa drevesa, nekatera so imela že sadove. Češnje, ki sem jih bil vsadil v meji, so bile že večje od mene, samo ni jih bilo več osem, komaj tri. Da bi vsaj te ostale. Kdo ve, če bom kdaj na katero splezal.

Krenil sem v dolino in čez polje k potoku. Mak v žitu! Kako smo se ga veselili otroci. Ali težko je bilo prinesiti domov čélega, ker so listi tako radi odpadali. Danes mi ni zanj, še manj za plavice in kokalj. Boljši ko mak je bil to pot za moje srce glas, ki sem ga čul izza pšenice, ko je rekla plevica plevici: »Veš kaj, kjer je otrok malo, so tako hudobni, da bi morali še tiste pobiti.«

Borovnišica, kako si ti majhna. Kam sem gledal, da sem se imel za junaka, ko sem se v tebi plavati

učil in si upal čez kako tvojo kotlo, kedar je šla žaga. Vendar poskusiti te moram.

Hitro sem v vodi. Koder sem se nekoč le strahoma gibal in si samo po enkrat upal plavati, danes brez bojzani plešem kakor po domači sobi. Nato pogledam za ribani. Sežem pod grmovje, jih začutim in kmalu imam štiri lepe kline. Iztrebim jih in odnesem domov. V štedilniku je kakor nalašč ogenj. Osolim, vzamem nekoliko masti in spečem sam, ker noče mati. Vsak otrok dobi kos, tudi Lulek, ki že dobro hodi in kriči kakor jesihar.

Otroci so se mi nekam odtujili, samo Lojzek je stari in se ne gane od mene. Vzrok je globok. Nakopal si je na glavo hudega sovražnika. Ta je neki Pepe, ki nosi s seboj šibico, da z njo švrka otroke. Deklice se ga boje, dečka pa ni nobenega, da bi se spustil z njim v boj. Zato se mu je Lojzek po svoji moči uprl. Iz hiše, kjer je bil na varnem, se je Pepetu spačil: Pe-pe-pepe! Pepe ga ni mogel s šibico doseči, ampak obljubil mu je, ko ga dobi, da mu bo s pipcem kri puščal in jezik odrezal. Sedaj živi Lojzek v nevarnosti, ata nič ne reče, mama mu svetuje, naj bo doma. Tako mu je široki svet zaprt. Samo še name se zanaša.

»Glej ga,« mi reče, ko na pragu sediva, »že gre. — Ali ga boš natepel in zapodil?«

In res, po cesti prihaja deček okoli šestih let, dobro rejen in lep v obraz, rdeč in bel, da nisem videl lepšega dečka. Le velike oči so videti kakor steklene.

Pride mimo hiše, tudi tokrat ima šibico. Pokličem ga: »Pepú! Ali nisi ti Pepú?« Ugaja mi, da maličim njegovo ime na ú. S tem kažem, kako majhen je pred menoj.

Obstoji, ne ve, kaj bi; moja igra z njegovim imenom ga očitno vznemirja.

»Nič se ne boj, pojdi k nam, boš kaj povedal,« mu rečem.

»Ti bi me tepel.«

»Ko bi bil večji, morda, tako majhnih ne tepem. Tudi Lojzek te ne bo. Ali ga boš, Lojzek?«

»Ne bom ga.«

Po cesti pridrdra kočija in Pepe se mora umakniti bliže. Stopim k njemu in mu položim roko na ramo. »Tole šibico boš dal, da se te ne bo Lojzek bal.« Vzamem mu jo iz rok in razlomim.

Bežati mu ne kaže, tudi ni treba. Počasi pridemo v pogovor. Oče je železniški uradnik in zna samo nemško. Mati pa bolj slovensko nego nemško. Šele pred kratkim so prišli v naš kraj.

Ko je hotel domov, sva ga z Lojzkom spremila. To se je njegovi materi tako dobro zdelo, da je nas poklicala v sobo in dala meni pomarančo, Lojzku pa cukra. Oh, kakšna je bila ta žena, sama kost in koža,

da me je bilo strah. Osupnilo me je, kar sem videl na omari. V steklenici so plavala nekaka bela čreva. Ko je za hip stopila v kamro, sem vprašal Pepeta, kaj pomeni tisto. Bila je trakulja, ki jo je zdravnik odpravil mami, in ona jo hrani v spiritu za spomin. Tako se mi je vse grustilo, da sem se brž poslovil. Drugi ljudje postavijo na tako mesto križ ali lep kip, tukaj pa — trakuljo. Žal mi je postalo radi Pepeta. Bolje bi bilo zanj, ako bi bila v hiši namesto trakulje še kak bratec in sestrice. A čez otroke je Bog gospodar. Ko je Pepe sam, mu je dolgčas in misli na hudobije.

Rekel sem bratcu: »Lojzek, ali mi oblubiš, da boš pustil Pepeta v miru?« — »Obljubim.« — »Ali mu ne boš kazal jezika z okna?« — »Beži no!« je jeknil z zardelim obrazom. — »Ako te bo Pepe tepel, mu bom že jaz uro navil.« Lojzek je potolažen gledal v bodoče dni. Morda si je celo želel, da bi ga Pepe tepel, ker je zaupal v mojo moč.

Pravkar je ljubljanski vlak zabrlizgal onkraj mostu. Počakam, da ga vidim. Med ljudmi, ki so stopili iz vlaka, je tudi mladi visokošolec iz Bistre. Oče mu gre naproti in mu vesel stisne roko. Pristopi tudi načelnik postaje in reče: »Čestitam, novi gospod doktor!«

Torej doktor! Mlad, bogat, učen; kako so nekatere ljudje srečni na svetu!

Z mladim gospodom sem doživel lansko leto dogodek, da me je še sedaj sram. Tisti dolgopeti Jamnik z Laz, ki večkrat prinese čez dolinski most namesto očeta tablico, da jo zamenja pri čuvajnici, je mene siromaka, ko sem gledal delavce, kako so na dvokolnici odvažali leš, pregovoril: »Pojdi z mano, boš jedel maline.« Toda komaj sva daleč v gozdu prišla do malin ter se jih lotila — bile so res debele in sočne, da se je kar cedilo pod zobmi — že plane Jamnik kakor zajec: »Beživa, lovec gre.« Tolik strah mi je šinil v kolena, da sem bil nesposoben za beg, ampak sem se potulil v grmičje. Čujem korake, ki se par sežnjev nad mano ustavijo, in visok glas reče: »Morala sta biti dva, ker sem slišal pogovor. Kje neki tiči drugi?« »Potajil se je tu doli,« odgovori drugi prijetnejši glas. Ne pomaža nič, pokazati se moram. Vstanem in zagledam na poti majhnega, suhega možička z zelenim, špičastim klobukom in kozjo brado in poleg njega visokega mladeniča, oba s puškami. Možiček ukaže: »Sem pojdi!« Bežati ne kaže, ker bi hudobni možiček streljal, tudi je nekaj upanja, da bo lep gospod usmiljen. Grem na pot in vidim daleč tam doli migotati Jamnikove pete. Strogo vpraša možiček: »Kaj sta tukaj delala?« — »Maline sva brala.« — »Čigav si?« — »Istiničev.« — »Lažeš. Istiniča ni!« — »Pa je! Saj se vidi od tukaj naša hiša.« Mene je minilo pol strahu, ker mi je možiček očital laž. Mladeniča sem pogledal in pokazal s prstom: »Tistale nova je, pod koncem mostu.« Želel sem: o, ko bi bil zdajle tam! Mladenič mi prijazno reče: »Ali rad ješ maline?« — »Ne vem,«

sem odgovoril. — »Kako to, da ne veš?« — »Jih nisem še nikoli do danes.« — »No, naj ti teknejo, le pojdi domov.« Kajpak sem vedno hitreje zapuščal nesrečni kraj. Možiček se mi je zdel kakor gozdni škratek, mladenič kakor angel Rafael. In ta je danes novi doktor.

Spravil sem Lojzka domov. Do večera je bilo še daleč, zakaj ne bi šel h Križmanovim. In sem šel. Pri kozelcu sem našel Korla na češnji.

»Korel,« sem rekel, »pa bi počakal, da bi se vedelo, ali so rdeče ali črne.« Ta šala se Korlu ni zdelo dobra.

»Kaj poješ?« je zaklical, in ko me je čez hip spoznal, je zaničljivo dostavil tisto moje ime, ki ga nočem razodeti.

Na! Veselil sem se, da bom s Korlom govoril kot z enakim, ker sem pač neka; več nego sem bil pred enim letom, toda kaj, ko stari napuh ne trpi moje besede. Vendar sem se prenašal in dejal: »Ne zameri, Korel, saj nisem hudega nameraval.«

»Kaj meni mar, kaj takle« — rekel je spet tisto zmerjavko — »namerava!« Povrh je začel peti: »Renče renči, ima srajce tri, eno dere, eno pere, eno pa boham suši. Renko znamenko s trojno lenko, z eno hodi, z eno brodi, z eno čaka, kdaj bo v modi.«

Nak! Ne bom več prenašal Korlove objesti. Naj le spozna, da nisem zrastel ob sami jutranji rosi. Oponašuje ga sem povrnil: »Korel je znorel, je sonce lovil, zajel ga je v mlaki, smuk sončece v sak, ga nosil je v košu, prodajal po grošu, sleparil ljudi; ni gredo, svetilo, le vpilo je: kvak.«

Pravijo, da je tisti, ki je s češnje padel, čakal. Kaj še! Korel je padel s češnje, pa ni čakal, ampak zapodil se je proti meni. Mislil je, da se bom dal tepsti kakor prejšnje čase. Brez upa zmage sem sklenil, da bom naredil, kar bom mogel. Spoprijela sva se. Dvakrat me je zamajal, da me bo vrgel ob tla. Ni šlo, sem široko stal. Ko je butnil tretjič, sem sunil naprej, kakor me je naučil otoški Matija, in padel je in jaz nanj. Lahko bi ga bil zajahal in začel obdelovati. Nisem hotel. Ampak skočil sem nazaj, da pričakam poslednjih reči. Korel se je kakor blisk pobral in se slepo pognal vame. Preden me je zadel, sem krenil v stran, in on se je prekopicnil preko ježe v jarek in blato. Postal je nesposoben za junaški boj in zajokal od ježe. Meni se ni zdelo več varno in sem jo popihal domov.

Zvečer mi je mati dejala, naj molim za birmo. Molil sem, da je dvakrat zastonj pogledala, če je že konec, in me je tretjič spodila v posteljo. Kam pa pridemo, če otroci ne bodo molili!

Drugo jutro smo šli na vlak trije birmanci in Mickina botra, Rudolfova mama. Stric Jernej je gledal skozi okno, v Ljubljani je čakal Rudolfov boter, neki Šiškar, da smo bili vsi skupaj.

Birma! Nisem vedel, da je toliko birmancev in botrov na svetu. Glavna reč so škof. Če bi bilo mo-

goče človeka snesti z očmi bi ne bilo nobenega škofa na svetu, ker bi vse naslednike apostolov snedli birmanci. Škof so takšni, kakršna sta na sliki Ciril in Metod. Samo brade nimajo. Brada je postranska stvar. Čemu jim je palica, ne vem, ko jo zmerom kdo drugi nosi. Škofa spoštujem. Tisto malo, kar so rahlo udarili po licu z dvema prstoma, naj bo blagoslovljeno. Tiho so prišli škof, tiho sveti Duh.

Časa je ostalo do blagoslova več kot eno uro. Šli smo na trg. Stricu sem rekel, naj nič ne kupuje, kvečjemu nožič. Izbral sem enega z dvema klinama in črnim rogom. Stric je dal še dva goldinarja, naj kupim, kar hočem. Spravil sem jih, kaj sem hotel. Rudolf je dobil srebrno uro, Micka same lepe reči.

Na drugem trgu je bil vrtljak s hreščečo godbo. Rudolf in jaz sva sedla na lesena konja, Micka v čoln in smo se peljali okoli. Konjeniki smo imeli topo bodalo, da smo lovili obročke, ki so se zapovrstjo pokazovali iz tulca. Devet je bilo črnih, zadnji rumen. Kdor je dobil teža, je prejel zastavico in se še enkrat zastonj peljal na konju. Jaz sem ujel enega črnega rumeni je le malo ven pogledal, dvakrat sem ga zgrešil, tretjič pa ga je pogodil deček pred mano. Rudolf ni ujel nič, vendar mu smemo verjeti, da je že skoro imel rumenega.

Ne daleč proč je bil velik šotor z napisom: Panoptikum. Strašne slike zunaj so kazale boj med belimi in rdečimi divjaki, kačo velikansko v objemu z opico, krokodila, ki je zagrabil črnca, toda najstrašnejša je bila na odru velika in debela ženska, ki je vabila: »Le noter, boste videli ves svet in tri vasi.« Sram in strah me je bilo. Od vratu dol je bila daleč naga, ostalo telo pa ne vem, ali je bilo oblečeno ali črno pobarvano. Bral sem o Babilonki v debeli knjigi, zdaj sem jo videl živo. Ko bi bila vsaj prašič, da bi jo zaklali!

Kar proč sem šel, tudi stric je rekel Šiškarju, naj gremo kam drugam. Šli smo h Kolovratarju na kozarec vina. Med potjo je Šiškar pokazal velikansko poslopje, latinsko šolo ali osem hudih let.

V gostilni bi ostali dobre pol ure. Izmuznil sem se, da vidim še košček Ljubljane. Šel sem čez vodo na Marijin trg. Tam je široka cerkev nad visokimi stopnicami kakor na griču. Na hiši z napisom »pri Bučarju« sem videl res narejene debele buče. Počasi sem se prišetal do lepega gozdiča sredi med lišami.

Tu me srečata dva dečka, eden za glavo večji in suh, drugi za toliko manjši in debel. Večji, recimo mu: Pilatuš, z nekakim jermenom v roki, stopi predme in se zadere: »Kua zabavljaš?« — »Saj ti nič nočem.« odgovorim in hočem iti mimo. Tu bevskne drugi, recimo mu Kajfež: »Usekni ga z volovsko žilo.« Pilatuš zamahne. Kaj sem hotel? Sredi Ljubljane nove birme nisem maral, za tepež pa ni kazalo. Zbežim nazaj, pobalina pa za petami. Da se jih prej iznebim, tečem

po stopnicah v cerkev. Polno oltarjev; spredaj druga cerkvica; okoli nje veliko spovednic. Stopim v cerkvico. Marija v oltarju je črna kakor zamorka. Takšne še nisem videl. Marija je Marija. Poklekнем in zmolim tri očenaše. Najbrž je Marija črna, ker se zavzema za grešnike, za kajfeže in pilatuže.

Zavoljo večje varnosti grem pri stranskih vratih ven. Prikazen! Oba čakata spodaj. Obupam: kar bo, to bo. »O tristo, zakličem, zdaj bo zares!« Zaviham oba rokava, pobiram kamen, ki ga ni, pa stečem nad Pilatuša. Čudo! Ta zbeži in Kajfež za njim. »Bomo hitro vkup,« strašim, ko jih par hipov gonim, v resnici se pa bojim, da bi jih ne dohitel. Brž odneham in brzim čez most h Kolovratarju.

Po blagoslovu smo se napotili na železnico. Na vrtu zraven smo se dobro imeli do vlaka. Imenitno! Šiškar jih je nekaj vedel! Na primer, kako je po Bosni Turke lovil. Kar sami so se mu ponujali: »Čuj, brate, ako me ubiješ, ubio si kukavico, ako me ufatiš, ufatio si Alaj-bega.« Malo da nisem počil od smeha. Tudi sem precej pil. Zemlja je bila rožna dolina. Micka se je bala zame. »Micka,« sem komaril, »Micka, zdaj si vojščak.« Neizrekljivo dobro se mi je zdelo, da je tiha Micka z belim obrazkom in belim krilom — vojščak. »Micka,« sem poizvedoval, »ali so te škof hudo udarili?« — »Tebe naj bi bili, da bi se tako ne naraščal; birmanski vojščak mora biti majhen.« — »No, Micka, saj ti si majhna!« Z Micko se ne bom prepiral; kaj ve bela deklica, kakšen je vojščak. Do večera sem spal v Borovnici, ponoči sva bila s stricem v Otoku.

Binkoštni ponedeljek je bilo v Jami nič koliko ljudi. O jami bereš v šolskem berilu, še več je v knjižici, ki jo prodaja Šeber. Jaz pravim, pojdi in poglej, našel boš, da so bajke tako resnične kot rjavi hrošči.

Na prostoru, kjer bi lahko par cerkev plesalo, sta igrali dve godbi, postojnska in vojaška. Svet je plesal po drobnem pesku v svitu električne lune. Med gledalci sem opazil Resnikovo hčerko z materjo. Rad bi vedel, kaj se takile menijo, zato sem se postavil tik gospodične. Godba je prenehala in svet se je ustavil. Tedaj reče gospa: »Olga, počakaj tu, jaz grem en malinovec pit, tako sem žejna!« Gospodična se je ozrla na to stran: »Istinič, ali si ti?« — »Sem, s kožo in kostmi.« — »Ali še rake loviš?« Pokazal sem ji oščipane prste: »Glejte, to je vse od rakov.« V tem hipu mi padejo oči na mladega gospoda, ki gre mimo. Ostrmim in pokažem: »Tistile gospod je od nas doma, pred kratkim je postal doktor.« V šumu sem glasno govoril. Gospod se obrne in reče: »Ali me poznaš, dečko?« — »Kaj Vas ne bi, saj sem Vaš rojak in znanec. Zalotili ste me v gozdu, ko so bile lanske maline zrele.« — »Čigav pa si?« — »Istiničev.« Gospod se spomni: »Aha, ti si tisti tič? Kaj delaš tu?« — »V šolo hodim in tale gospodična je pomagala, da sem prišel v četrti razred.« — »Ali je res, gospodična, da ste bili mojemu rojaku na roko?« — »Res, ampak ata je bil

hud, kaj bodo rekli ljudje o naši šoli, ako bodo borovniški trčki preskakovali postojnske razrede.« — »Ali Vam je sedaj žal?« — »Ne, ker čujem, da se dobro uči.« — »Gotovo Vam je hvaležen.« — »Prinesel mi je raka in podaril košek z naročilom, naj ga dam, komur hočem.« Gospod se je zasmejal: »Potem pa ni varno z Vami govoriti, ko lahko človeku obesite košek.« Gospodična se je malce zmedla in zardela, potem pa je živo pogledala gospoda: »Kaj morem, ko mi je pa tako naročeno.« — »Gospodična, niste dolžni ubogati,« je sklenil doktor; hkrati se je vrnila gospa

in mu požugala: »Gospod, kako učite mojo hčer, da ni dolžna ubogati?« Nastala je smešna zmeda, ki sem jo porabil, da najdem drugo družbo. Če je doktor dobil košek, bo šel lahko maline brat.

Naletel sem na petnajstletno sestrično, Zornanovo Micko, ki je zamaknjeno gledala ples. Jaz sem trdil, da je ples nora reč, ona pa mi je gredoč razodela, da si bo fanta dobila, ki bo prihodnje leto plesal z njo v Jami. Jaz sem ji rekel, naj zameri ali ne, ko bi bil njen oče, bi ji že farta dal s palico...

Človek mora biti vojščak. (Dalje prihodnjic.)

O roparskih napadih.

Zgodovinske drobtine. — Zbral Leopold Podlogar.

(Nadaljevanje.)

38. Semič. Vina bogati Semič je bil za hajduke posebno privlačna točka. Vinorodne gorice so polnile Semičanom ne samo sode po zidanicah, ampak tudi njih denarnice. Iz strahu pred hajduki ljudstvo denarja ni hranilo doma. Zamenjavalo ga je za blago. Žita se v vinorodnih krajih splošno malo pridelala. Nakupovali so si žita, ki ga niso spravljali v svoje shrambe, ampak v dobro utrjen tabor ob semiški farni cerkvi. Tja so znosili svojo boljšo obleko, sploh vse blago, ki so ga le včasih rabili.

Semiški tabor je bil bogato založen, pa tudi dobro utrjen in taborski varuhi zvesti in zanesljivi. Hajduki, sosednji Vlahi iz Šumberka, so pogosto prišli v Semič. Iz šumberškega sveta so se splazili po zarastlem grebenu Gorjancev na Semiško goro in se od tam spuščali v nižavo, kjer so ropali in kradli. Po isti poti so se znašli po ropanju vrh Semiške gore in tam po navadni poti neopaženi smuknili v svoje hajduške brloge. Ta hajduška pot Vlahov je držala za gradom, ki je stal na Semiški gori in se je imenoval Smuka. Podrli so ga, ko je bil že davno zapuščen, leta 1834. Valvasor (XI. 538), ki splošno prav rad razlaga krajevna imena, razlaga tudi to ime. Tod mimo so se smukali Uskoki; smuknili so po svojem roparskem poslu neopaženi mimo gradu proti Semiču in po končanem delu zopet nazaj.

Semičani so pred Šumberčani veliko pretrpeli. Od nekdanje vlada med temi sosedi neka nepremostljiva mržnja. Hajduške sirovosti so Semičani od nekdanje obilici občutili, a najbolj jim je ostalo v spominu nečloveško hajduško grozodejstvo, katerega pozorišče sta bila 16. julija 1720 semiški tabor in semiško župnišče. Poročilo o tem dogodku se hrani v arhivu nemškega viteškega reda na Dunaju. — Od leta 1268 so namreč sedanje stare belokranjske župnije dušnopastirska mesta nemškega viteškega reda. Med te štujemo Črnomelj, Metliko, Podzemelj, Semič, Vinico. Novejše župnije, ki so nastale iz teh starih župnij, večinoma ob času Jožefovih (Jožef II. 1780—1790)

cerkvenih reform, so dušnopastirska mesta ljubljanske škofije.

Poročilo je ohranjeno v nemškem izvirniku; pisal ga je oskrbnik nemškega viteškega reda, ki je bival takrat v Metliki. V prostem prevodu se glasi to poročilo:

Leta 1720. 16. julija popoldne, se je pogovarjal v semiški župnijski obednici župnik Janez Stariha, ki je bil predstojnik (prošt) belokranjske duhovščine, s svojim vikarjem Janezom Jesenom. Kar plane v sobo semiški učitelj in sporoči, da je zapazil prihajati doli od Smuke s Semiškega hriba veliko drhal hajdukov.

Duhovnika se naglo dvigneta in hitita iz župnišča, da se prepričata, koliko je na tem poročilu resnice. Komaj sta na pragu, opazita hajduke že v taborskem obzidju, kako stikajo po taborskih shrambah in kukajo v cerkev. Nekaj roparjev je že stalo vrh tabrovega zidovja, odkoder so začeli streljati na ljudi, ki so tudi doznali za roparski obisk in začeli pritiskati s polja, njiv in vinogradov. Kdor se je prikazal hajduku na pogled, je bil ustreljen. — Kar ni bilo hajdukov na straži, so ropali najprvo po taborskih shrambah, potem so se pa obrnili proti župnišču.

Prošt in vikar se naglo umakneta v župnišče in skušata ubežati skozi dvorišče venkaj na polje. Tam se je mudil ta čas upokojeni župnik in prošt Plut s svojim kaplanom pri delavcih.

Komaj stopita na dvorišče, ju že zapazijo hajduki in jima dajo z namerjenimi puškami znamenje, naj se vrneta in počakata. Vdasta se sili, vrneta se v župnišče in iščeta, kam bi se skrila. Vikar se je splazil v peč in jo zaslonil z lonci, skledami in drugim kuhinjskim posodjem. Prošt je pa begal brez glave po hodnikih, premišljeval, kam bi se skrila, dokler ga niso ustavili hajduki, ki so bili v taboru že opravili.

Peljali so nesrečnega prošta v kuhinjo, kjer je bil vikar Jesen priča njegovega strašnega konca.

Roparji zanetijo ogenj in razbelijo verige in klešče. Silijo v prošta, naj jim izroči vso zlatnino in

srebrnino, češ, on je že dolgo vrsto let duhovnik in mora imeti precej denarja na kupu. Prošt se izgovarja, da nima Bog ve kaj denarja; kar ima, jim da drage volje. Nič niso izdale njegove besede in prošnje. Urno mu slečejo suknjo in strgajo srajco z života. Na golo telo ovijejo razbeljene verige in ga tako opasane tirajo od sobe do sobe, tudi v cerkev in v žagrad. Vpričo njega odpro vse omare, vse skrinje in vse premečejo. Vedno silijo vanj, naj jim pokaže, kje ima denar skrit. V strašnih bolečinah jim prošt zatrjuje, da je pokazal in jim izročil vse. S tresočim se in pojemajočim glasom prosi: »Moj ljubi vojvoda, nikar me tako grozovito ne mučite. Pri sv. ranah in krvi Jezusovi vas prosim, pustite me, saj sem vam pokazal in dal vse.« Nič mu ne verjamejo. V drugo in v tretje se povrnejo z njira v kuhinjo in ponavljajo grozno trpinčenje z razbeljenimi verigami.

Naposled je bila uboga žrtev izmučena do smrti. Moči so proštu pošle, revež je komaj še toliko govoril, da je poprosil razbojnike, naj vsaj toliko prenehajo z mučenjem, da se skesa svojih grehov in poprosi Boga, naj tudi njim odpusti vse krivice; potem pa naj store z njim, kar jim drago.

Prošnjo so mu uslišali. Začne moliti, hajduki pa imajo medtem posvetovanje, kakšen naj bo njegov konec. Eni so bili za to, da ga puste pri življenju, drugi, da ga usmrte. Obveljalo je zadnje.

Pol mrtvega je ustrelil eden tolovajev v desno sence, drugi pa mu je s sekiro odsekal glavo. Ker ni s prvim ločil glave od telesa, je mahnil in udaril drugič s tako silo, da je odprl vso prsno votlino.

Ko so dokončali, so šli iz kuhinje. Vikar, ves trd od groze in strahu, je iz peči slišal, kako so odhajajoči drug drugega ogovarjali: »Le pomni,« je rekel eden, »jaz nisem, ne morem in tudi nočem biti kriv njegove smrti.« Takega govorjenja je bilo še več.

Vsega skupaj so oddali roparji dve sto strellov. Smrtno ranjenih je bilo veliko, mrtev je obležal Ivan Serbaler, podložnik smuškega graščaka in župan s Turna. Krog pol osmih zvečer so hajduki zapustili Semič in odšli proti Črnomlju. Prestrašeni Semičani

so iz skritih kotov gledali za njimi in jih naštel 37. Iz cerkve so odnesli ves denar, pet kelihov s patenami, mašno obleko in vse cerkveno perilo. Tabernaklja se niso dotaknili. Župnišče in tabor so izropali. Kar se ni dalo odnesti, so razbili in razsekali. Ko so Semičani preoblečili nesrečnega prošta, ni bilo najti niti ene bele srajce. Našli so pa v kuhinji cel kup umazanega perila, katero so popustili hajduki, ko so se po storjenem delu preoblekli. V kleti so popili vina, kar so mogli, drugo pa so izpustili po tleh.

Nemški viteški red je po tem dogodku prestavil prošnjo za stalno v Metliko.¹

Za francoske vlade (1809—1813) so hajduki pogosto smuknili po navadni poti v Semič. Leta 1812, 21. majnika, so pozno zvečer ropali po Semiču. Na Rebri so smrtno ranili neko Katarino Vovk, kateri so odnesli denar in vso premičnino.

Po vino so pa kranjski trgovci v Semič še hodili, posamič seveda ne; šlo jih je po več skupaj. Za varnost so poskušeli. Oborožili so se sami, vzeli pa s seboj še varno spremstvo, bodisi vojake od »ravbarkomande« ali naprosili novomeško vojaško poveljstvo, da jim je dalo proti plači nekaj vojakov. Napadeni so bili ti vinščaki večkrat, natančnih poročil pa nimamo.

Leta 1825 pred Božičem so točili kranjski trgovci ob nekdanjem Felkočgradu, kamor so Semičani po domenku spravili svoje vino. Posoda je bila že napolnjena. V gradu so pili »likof« in šteli denar. Kar planejo noter hajduki, pograbijo denar in, preden bi kdo mislil na kak odpor, hajdukov že ni bilo nikjer. — Zgodilo se je pa v Semiču tudi to, da so hajduki med »likofom« mamili z godbo vesele barantače toliko časa, da so med popivanjem in plesom izginiti izpred zidanice vozovi s konji in vinom vred.

O sedanji monštranci v Semiču tudi pripovedujejo, da so jo bili ukradli hajduki in prodali nekam na Hrvaško. Neki Semičan jo je na potovanju spoznal in pripomogel, da je prišla nazaj in je še danes v Semiču.²

(Dalje prihodnjič.)

¹ Izvestja M. dr. VIII., 43. — Klun, Archiv I., 71.

² Semiška farna kronika.

Slovenski možje.

Piše Avg. Pirjevec.

Jurij Japelj.

Rodil se je 11. aprila 1744. leta v Kamniku. Prvi učitelj mu je bil Frančišek Miha Paglovec, ki je ustanovil v svoji župniji šolo in zaslevel tudi kot pisec nabožnih knjig. Nadaljnjo izobrazbo je dobil Japelj v jezuitski šoli v Ljubljani, bogoslovje je dovršil v Trstu, kjer je bil posvečen v mašnika (1769) in služboval do 1475. leta. V tej dobi se je priučil italijanskemu,

francoskemu in angleškemu jeziku. Po smrti tržaškega škofa je imenoval njegov sorodnik ljubljanski škof Karel grof Herberstein Japlja za svojega dvornega kaplana in tajnika ter 1779. leta za ravnatelja Schillingove ustanove pri Sv. Petru. Ivan Schilling je bil posvetil vse svoje ogromno premoženje šentpeterski fari in omogočil ustanovitev novih far; tako so ustanovili 1787. leta faro pri Devici Mariji v Polju,

na Javorju, v Ručniku in na Ježici pri Ljubljani, kamor je bil poslan Japelj za župnika, a je še nadalje oskrboval Schillingovo ustanovo.

Na Ježici se je lotil Japelj; prostovoljno šolskega pouka, pripravil je v svojem stanovanju šolsko sobo in učil deco pisati, brati in računati. Novo faro pa je moral šele urediti; pod njegovim vodstvom se je zidal farovž in bil dograjen 1791. leta, dograditve nove cerkve pa ni dočakal, ker je odšel 1795. leta kot župnik in dekan v Naklo nad Kranjem in od tam

Jurij Japelj.

1799. leta kot stolni kanonik v Celovec, kjer je umrl nagle smrti 11. novembra 1807.

Kakor pripoveduje njegov sodobni življenjepisec, si je Japelj povsod pridobil ljubezen in zaupanje svojih faranov. »njegov odhod od fare je bil vselej pogrebu podoben, solze zapuščenih so spremljale njegovo pot...«

Začetek Japljevega literarnega delovanja je v tesni zvezi s preosnovno šolstva, katero je izvedla cesarica Marija Terezija, ki je uvedla v vseh avstrijskih pokrajinah enotne šole in enotne šolske knjige. Med najvažnejšimi šolskimi knjigami je bil enoten katekizem, prevedel ga je Japelj; to je njegov »Veliki katekizem« iz leta 1779. »Zdaj so naše goreče želje izpolnjene. Otroci so kruha prosili in nikogar ni bilo,

da bi ga njim enako razlomil, Mera in viža je bila ravno tako mnoga kakor dežele, kjer se je delil...« tako začena posvetilo ljubljanskega škofa. Nato je priredil Japelj molitvenik, pesmarico ter evangelije in liste za nedelje in praznike; knjige so bile namenjene šolski mladeži in vsem vernikom. Duhovnikom pa sta bila namenjena dva zvezka pridig za vse nedelje. Japljeve nabožne pesmi se že znatno odlikujejo od Pohlínovih in nekatere se še danes pojo z majhnimi spremembami; tudi druge njegove knjige kažejo napram prejšnjim pisateljem lep napredek.

Glavno njegovo delo je prevod sv. pisma. Prvo slovensko biblijo je napisal 1584. leta luteran Dalmatin; ko je pa zopet zmagalo katoličanstvo, je bila knjiga prepovedana; duhovniki so jo pač smeli rabiti, da so se pripravili za čitanje evangelijev in za pridige. Nov prevod je bil za vernike in za duhovnike nujno potreben, kar so izprevideli predvsem janzenistični duhovniki, ki so hoteli med narodom poglobiti versko čustvovanje in ga odvrniti od le zunanjih pobožnosti. Tako se je lotil Japelj, ko je bival še v Ljubljani, novega prevoda; za sotrudnika mu je bil Blaž Kumerdej, ki ima velike zasluge za naše šolstvo, in dvesto let po Dalmatinovi »Bibliji« je izšel 1784. leta prvi zvezek »Svetega pisma novega testamenta«. Nadaljnje tri knjige, drugi del novega testamenta ter prvi in drugi zvezek starega testamenta, je prevedel še Japelj, ostalih šest zvezkov pa so prevajali: Rihar, Šraj, Traven, Škrinjar in Wolf. Japljevo delo pa ni našlo med vso duhovščino zaželenega priznanja; nekateri so menili, da knjiga ni primerna za ljudstvo — prevod nima predpisane cerkvene razlage —, kar je napotilo Japlja, da je priobčil v prvem delu starega testamenta obširni predgovor Iv. Debevca, v katerem dokazuje iz sv. pisma samega, da imajo tudi »deželski ljudje« pravico in dolžnost čitati ga.

Japelj je gojil tudi posvetno pesništvo; prevodi iz raznih tujih pisateljev in dve originalni posvetni pesmi so ostali v rokopisu. Istotako ni utegnil natisniti vrsto prevodov poučno-nabožne vsebine, tako n. pr. prevod kratkega zgodovinskega katekizma francoskega cerkvenega zgodovinarja Fleuryja, dejanja sv. mučnikov in drugo. V rokopisu so ostali tudi sadovi njegovega jezikoslovnega zanimanja, med njimi zelo obširna slovnica slovenskega jezika; bil je tudi med prvimi jezikoslovci, ki so primerjali slovanske jezike med seboj.

Japljevo delo je rodilo mnogo sadu. Ker se je posluževal najstarejših naših tiskov iz luteranske dobe in so služili njegovi spisi poznejšim pisateljem, je pripomogel razvoju slovenskega književnega jezika. Hotel je poglobiti versko čustvovanje našega naroda in dvigniti njega versko izobrazbo — za to mu gre častno mesto prvega prosvetljenca.

PO OKROGLI ZEMLJI

POLITIČNI PREGLED.

Jugoslavija. V dolgotrajni in teški vladni krizi, ki je bila obenem državna, je nenadoma nastopil preobrat. Pašić-Pribičevićeva vlada, ki ni imela za sabo večine narodne skupščine, se zaradi vedno hujšega pritiska demokratično mislečega javnega mnenja ni mogla več vzdržati in je zato ministrski predsednik Pašić z vsemi ministri vréd podal ostavko. Splošno se je pričakovalo, da sestavi novo vlado predsednik narodne skupščine Jovanović s sodelovanjem in oporo dotedanje opozicije. Zato je vse prešetila vest, da je bila poverjena vlada demokratu Davidoviću, ki je takoj sestavil ministrsko listo, ki jo je kralj tudi potrdil. Novo vlado, ki je bila v večjem delu države sprejeta z velikim zadoščenjem, sestavljajo demokratska stranka, Slovenci in muslimani. Slovenci imajo štiri ministre, in sicer dr. Korošca kot ministrskega podpredsednika in ministra za prosveto in vere, prof. Sušnika kot ministra za promet, dr. Kulovca kot ministra za poljedelstvo ter prof. Vesenjaka kot ministra za agrarno reformo. Nova vlada pomenja eno izmed odločilnih zmag avtonomističnega in federalističnega stremjenja Slovencev in Hrvatov ter je to prva vlada, ki je po svojem mišljenju za revizijo vidovdanske ustave.

Nova vlada je takoj sklicala narodno skupščino na izredno zasedanje ter podala svojo deklaracijo, v kateri je razvijala svoj program.

Vlado podpira hrvatska Radićeva stranka, ki sicer ni v vladi zastopana, toda ima doslej popolno zaupanje vanjo.

Veliki boj, ki se bije v Jugoslaviji že pet let med centralizmom in avtonomijo ozir. federalizmom, pa s to veliko zmagó slednjih dveh še ni končan in državna kriza z novo vlado še

Min. Beneš (čsl. r.)

Min. Duce (rum.)

Min. Ninčić

Sestanek Male antante v Pragi.

ni premašana. Sledili bodo še hudi boji, zakaj moči so na obeh straneh še zelo krepke.

Radić, ki se je dobro leto mudil na Angleškem, na Dunaju in slednjič v Moskvi, se je vrnil v domovino ter je bil v Zagrebu z velikim navdušenjem sprejet.

Vsa jugoslovanska javnost z napestostjo pričakuje, kako se bo orjaški boj za temelje državne ustave nadaljeval in končal.

Londonska konferenca je trenutno središče svetovne politike. Vršilo se je tekom zadnjih let že nebroj konferenc za rešitev vedno bolj nevarnega položaja, ki ga je povzročila verzajska mirovna pogodba. Le-ta je za Francijo naravnost življenjska potreba in bi morala brez nje gospodarsko popolnoma propasti, na drugi strani pa je Nemčija pogodbo dobesedno odpovedala s tem, da ni več hotela ali

mogla izvrševati obveznosti, ki jih ji je pogodba nalagala. Francija si je iz te zadrege skušala pomagati s tem, da je zasedla Poruhrje, najbogatejše nemško ozemlje. Toda s tem je položaj tako nevarno poostrila, da se je bilo resno bati za evropski mir. Razni poskusi, da bi se našla na obe strani zadovoljiva rešitev, so se ponesrečili. Šele ko so se na Angleškem in Francoskem otresli državnih voditeljev, ki so bili skrajno zagrizeni in v resnici sploh niso imeli dobre volje, da bi vozeli razvozlali, in na drugi strani tudi v Nemčiji nepomirljiva struja ni mogla priti dovolj do veljave, se je začelo na evropskem političnem obzorju jasniiti. Ameriški strokovnjak Dawes je na podlagi stvarnih studij sestavil nepristranski in pravičen načrt, kako na obe stranki zadovoljujoč način udejestvovati verzajsko mirovno pogodbo. Zavezniške države so sklicale

Thounis

Herriot

Macdonald

Londonska konferenca sprejme Dawesov načrt.

v Londonu novo konferenco, ki naj na podlagi Dawesovih načrtov predloži Nemčiji svoje zahteve, in ko so se zavezniki v Londonu zedinili, kar je zlasti zasluga pomirljivosti angleškega in francoskega ministrskega predsednika, so poklicali na konferenco tudi Nemčijo. In tako so se po verzajski mirovni pogodbi prvič zopet sestali Nemci in Francozi, da se naravnost med seboj pogovore. Pogajanja so bila trda in le posredovanju Macdonalda se je posrečilo, da so se dne 16. avgusta v pozni noči sporazumeli. Ko še oba parlamenta, v Parizu in Berlinu, sporazum potrdita, za kar bodo še hudi boji, bo v resnici položen prvi temeljni kamen za pomirjenje sveta.

Italija se še ni prav nič pomirila po groznem umoru poslanca Matteottija. Fašizem, ki je bil v prvih dnevih umora do temeljev pretresen, se skuša zopet opomoči. Pa se zdi, da brezuspešno. Svetovni ugled Italije in fašizma je s tem umorom tako silno trpel, da prva moč in slava fašizma spada samo še v zgodovino. Sam Mussolini je mnogo zgubil na svojem ugledu, kar se zlasti vidi iz tega, da se ni udeležil niti tako važne london-

ske konference, na kateri je bila Italija zelo malo upoštevana in se o njej sploh ni dosti pisalo.

Fašizem se hoče zopet s silo priboriti na površje — ne sicer z bajonetni in bombami kakor prej, zakaj Matteottijev slučaj mu je pregnal vsako tako veselje — pač pa s pritiskom na nasprotno časopisje. Toda opozicija se ne da ustrašiti in vztraja pri svoji napovedi najbrezobzirnejšega boja proti fašizmu. Izjavlja, da ne gre v zbornico, čokler ne bo v Italiji zopet zavlada svoboda. Nobenega dvoma ni, da bo fašizem prej ali slej podlel.

Matteottijevo truplo so dne 16. avg. našli ob cesti Flaminia, 22 km od Rima, v nekem gozdiču. Lovski psi so ga slučajno izsledili. Morilci so truplo upognili, ker je bila jama prekratka. V prsih je še tičalo tenko bodalce.

Amerika.

Orkan v Lorain, O. Kakor se po Evropi letos pojavljajo hudi viharji, ki so posledica tako hitro se menjajoče vročine in mraza, tako je tudi v Ameriki zahrumel dne 28. junija ob

pol šestih zvečer strašen orkan nad mesto Lorain, ki leži ob Erijskem jezeru. Orkan je trajal samo 10 minut. V tem kratkem času pa je porušil 40 oddelkov (blok) hiš, ki so povečini lesene. Vihar je bil tako strašen, da je trgjal hiše od temeljev, jih prekopicaval po petkrat po ulicah in jih potem tresčil ob tla, da so se na kosce razsule in pokopale v razvalinah vse prebivalce. V nekaterih minutah je bil del mesta kup tramovja, opeke, stekla, pohištva, odkoder so doneli le vzdih in klici ranjenih in umirajočih. Z jezera so brezžično telefonirali v Cleveland za pomoč. Prihiteli so gasilci, vojniki, zdravniki. Do mesta niso mogli z avtomobili, ko so bile pred mestom vse ceste zaprte po drevju in razvalinah.

V mestu je vladala popolna tema, ker je bila plinova in električna napeljava razčrta. Zdravnikom je primanjkovalo luči in etra za operacije. Mnogim so brez omamljenja odrezovali zmečkane ude. Grozni stoki so pretresali ozračje. — Vojaštvo je obkolilo vse mesto. Vlada je proglasila obsedno stanje in velela vsakega, ki bi hotel izrabiti to strašno nesrečo v

tatinske svrhe, na mestu ustreliti. — Koliko je mrtvih, se ne ve. Največ jih je bilo v kinu, kjer se je zrušil strop in stene na občinstvo. Oddelek, kjer bivajo Slovenci, ni bil prizadet — v tako ozkem pasu je drevil orkan. Nekaj Slovencev, ki so bili v službah v mestu, je pa tudi pokopanih pod razvalinami. Po uradnikih Rdečega križa je ugotovljeno, da je orkan (tudi tornado imenovan) porušil 940 poslopij, škodo cenijo na okroglo 50 milijonov dolarjev.

Konvencije so minule. (Konvencije so zborovanja delegatov, ki jih pošljejo posamezne stranke, da določijo kandidate za predsednika in podpredsednika.) Republikanci so sklicali konvencijo v Cleveland 10. junija. Trajala je 3 dni. Coolidge (Kulič) ni imel skoro nobenih nasprotnikov. Coolidge (sedanji predsednik) je star 51 let. — Najmlajši predsednik je bil Roosewelt, ki je postal predsednik prav tako kot Coolidge, ker je bil podpredsednik tedaj, ko je predsednik umrl. Na ta način je doslej šest podpredsednikov doseglo čast predsednikovo, in sicer: Tyler, Fillmore, Johnson, Arthur in prej omenjena. Coolidge-ovi dedje so prišli v Ameriko 1630. Njegov oče je star 79 let in živi na kmetiji. Coolidge, ki je postal 1897 odvetnik, je imel razne javne službe: bil je župan, člar zakonodajnega zbora v Massachusetts, governor. Zaslovel je zlasti 1919, ko so policisti v Bostonu začeli štrajkati, pa je on kot governor ta štrajk takoj udušil. Za odhiti se sprehaja peš po mestu, večsih jaha. Vsako soboto pa se pelje z družino in prijatelji s predsedniško ladjo Mayflower na izlet. Vsako nedeljo pa gre v cerkev. Njegova žena je bila učiteljica. Poročila sta se l. 1905 in imela dva sina: Johna, osemnajstletnega, in Calvina, ki je pred kratkim umrl. —

Republikanska konvencija je za podpredsednika imenovala Dawesa. Ta je imel mnogo javnih služb, med vojsko je bil imenovan za generala in je imel tudi odločilno besedo pri reparacijski komisiji Nemčije. Sprejet je bil njegov predlog na konferenci v Londonu. Iz zasebnega življenja vedo o njem, da ima dva otroka, ki jih je posinovil (adoptiral), da ljubi pipo in godbo.

Demokratska stranka je imela konvencijo v New Yorku 24. junija. Trajala je 2 tedna, da smo se že vsi naveličali poslušati na brezžični telefon (radio). Slednjic so imenovali Davisa kot kandidata za predsedniško mesto. Davis je aristokrat, bil

Slovenski Američani na lovu.

je poslanik na Angleškem; kot odvetnik je v službi Morgan-banke v New Yorku. Ta vodi skoro vse finančne posle med Evropo in Ameriko. Za kandidata na podpredsedniško mesto so izbrali Bryana, brata znanega Eryana, ki je bil že trikrat kandidat za predsednika, pa je pri volitvah vselej prepadel. Za kandidaturu sta se potegovala še milijonar Mc Adoo, mož Wilsonove hčere, in Smith, katoličan, governor države New York. — Vseh delegatov je bilo nekaj nad 1000. Ko so prvič glasovali, je dobil Mc Adoo 431, Smith 240, Davis 59 glasov. Glasovali so že stokrat brez uspeha. To stoto glasovanje je takole izzvenelo: Mc Adoo je dobil 190, Smith 351, Davis 203 glasove. Ker so razni skrivni agitatorji in voditelji delovali na vse kriplje zoper prva dva, in sicer: zoper Smitha protestanti in skrivna družba Ku-Klux-Klan, ki je načeloma zoper vsakega katoličana, katoličani seveda za Smitha. Nadalje so se borili »suhači« (ki so zoper alkoholne pijače) proti »mokrim«, ki so zahtevali, da se njihov kandidat zaveže, da bo odpravil prohibicijo (abstinenco). Jasno je, da je bilo ob taki borbi navzoče po galerijah mnogo duhovščine (zaradi katoličana Smitha) in zato je nek časninar zapisal, da je konvencija bolj podobna občnemu cerkvenemu zboru kot politični skupščini.

Tretja stranka, ki se je pojavila in imela konvencijo sredi junija tudi v Clevelandu je La Follette-ova stranka. La Follette je senator iz Wisconsin, kjer je mnogo Nemcev. On je bil zoper vojsko, kar bo vabilo zlasti Nemce in socialiste.

Volitve bodo začetkom novembra. Najbrž bo izvoljen Coolidge, izključeno pa ni, da ne bi prišel za predsednika La Follette. Rev. J. S.

Polarni narodi.

Po A. Byhanu V. šarabon.

Bolj nevaren je lov na medveda. Sibirec mu zasadi v prsi dva meira dolg drog, uprè ga pri tem v zemljo, tako da se medved sam prebode. Belega medveda napade Čukč s sulico in nožem, Eskimo ga zasleduje s psi in ubije s kopjem ali puščico.

Severne jelene lovijo najrajši ob rekah, kadar plavajo čez, ali pa na ozkih mestih v jezerih; tudi na prelazih. Zlasti pomladi in jeseni, ko potujejo na sever, oziroma na jug. Eskimo jih ubije s kopjem, plujoč v kajaku — kajak je majhen, ozek čoln, prevlečen s kožo —, mora pa paziti, da mu nabodena žival čolna ne skvari.

V ozkih dolinah se splazita večsuh dva Eskima za kako čredo, prvi ima rogovje na glavi ali pa lok, drugi pa strelja. Pozimi jih lovijo večkrat v jamah; Čukči ob obrežju pa uporabljajo tudi laso, torej kakor ameriški Indijanci. Korjeki obdajo kos zemlje s koli, presledkov je malo, v njih so pa zanke. Bežeči jeleni se ujamejo z vratom v njih ali pa se zapletejo z rogovjem. Tak lov da povprečno dva jelena na osebo. Na zelo bistroumen način lovijo jelene Samojeji. Kadar se jeleni pariyo, spustijo Samojeji med čredo divjih jelenov udomačenega jelena z zanko v rogovju. Ko ga domnevani tekmeč zagleda, se zakadi vanj in kmalu je zapleten.

Lovijo tudi ptice, bodisi za hrano kakor za oblačilo. Lovijo jih v mre-

žah, s puščico in lokom, s kopjem itd. Zanimive so krogle na vrveh, ki jih vržejo na plen in ki se ga ovijejo tako, da je nemogoče uiti. Nekaj podobnega, bolas, imajo pastirji na argentinskih in urugvajskih pašnikih, da lovijo govedo; krogle se zapletejo okoli nog, žival ne more naprej, stopica in pade.

Morske sesavce lovijo Eskimi, Čukči, Korjeki, Aleuti in Itelmi; drugi uporabljajo tvarino, naplavljenjo na breg, ne da bi sami šli na lov. Čukči in Itelmi lovijo tulnje v mrežah s širokimi odprtini, obstoječih iz usnjenih jermenov. Pozimi jih položijo v luknje, kamor hodijo tuljni sopst, poleti pa na talni led tik ob bregu. Tulenj se zaplete v mrežo in se radi pomanjkanja zraka zaduši. Eskimo pričakuje pozimi tulnja ob luknji, ki jo je napravil v trhljem ledu ob koncu fjorda! Kakor hitro sliši Eskimo tulnjevo sopihanje, zabode harpuno v sneg, ki pokriva luknjo. Če pa tulnja ni, ga privabi z drgnjenjem nekake krtače, opremljene s tulnjevim kremplji in napravljene iz kosti ali lesa. Tulenj misli, da je kak tekmeč ob luknji in kmalu pride. Rane, ki jih napravi harpuna, zamašijo z lesenimi zamaški, da kri ne odteče. Marca, ko ležijo samice v sneženih jamah blizu zračnih lukenj, se Eskimo priplazi tiho blizu, jim odreže pot do luknje in potegne mladiče z dolgim kavljem izpod snega. Pomladi se pelje lovec v kajaku ali na saneh na rob ledu, se priplazi proti vetru do tulnjeve, ležečih tam v množicah, in jih lovi s harpuno. Biti mora pa zelo oprezen in pripravljen, da se vsak hip potuhne, kakor hitro kateri od opreznih tulnjeve dvigne glavo. Polci jih pa lovijo iz kajaka ob obali in na prostem morju.

Pravcate gonjaške love prirejajo na tulnje na arktičnem otočju. Prebivalci vasi zasedejo vse zračne luknje tam okoli; ženske in otroci prepodijo tulnje z vpitjem, moški jih pa čakajo pri drugih luknjah in jih polovijo s harpunami. Poleti zapre oddelek moških na kajakih izhod fjorda in goni tulnje proti zemlji, kjer jih drugi z lahkoto prebodejo. Če plavajo ledene plošče po morju, se Eskimo vsede na eno in jo splavi do druge, na kateri so tulnji ali mroži; na svojo pritrdi vrv s harpuno, ki jo vrže na sosednjo ploščo. Tulenj ne more uiti; če pade v vodo, ga brž ujamejo in s suico usmrtijo.

Tudi streljajo na tulnje, z lokom in harpuno.

Drugi po važnosti za polarnika ob obrežju je bil prej mrož. Korjeki so ga ubili z dolgimi kopji, Čukči in Eskimi na Alaski ga prebodejo in harpunirajo. Sedaj jih je le še malo.

Tudi kit je že zelo izginil, preveč so ga preganjali. Harpunirajo ga iz kajaka, in sicer s posebno močnimi harpunami, na vrvici je pritrjenih do šest plavajočih mehurjev ali obrocev. Če je dosti harpun in ker mora vleči toliko za seboj, zgubi zelo veliko krvi in kmalu omaga. Belega kita, koječa slanina je slaščica, zasačijo poleti včasih v ozkih zalivih; s kamenjem ga podijo vedno bolj v notranjost in ga nazadnje lahko harpunirajo.

Večkrat rabimo besedo harpuna. Največje delo Eskimov je pač pritorba kopja v to orodje, ki je kakor nalašč za lov na morske sesavce. Tisto bore lesa, kar ga imajo, uporabijo kar najbolj naravno. Harpuna obstoji iz treh delov: iz ročaja ali držaja, vmesnega ali srednjega dela in iz konice. To so delali prej iz kosti, sedaj je pa večinoma železna in ima dostikrat tudi zalusti ali zazobke. Vmesni del obstoji iz mroževih ali narvalovih zob in je z jermenom pritrjen na ročaj; v ta srednji del pride konica, in sicer tako narahlo, da lahko zdrkne ven. Ročaj je ali iz naplavljenega lesa ali pa iz lesa, kosti in narvalovega roga. Na konici je pritrjena vrv iz tulnjeve ali mroževe kože, navadno je razvita na prednjem delu kajaka; dolga je 14 do 16 metrov, široka pa pol centimetra. Harpuna imajo tri ali štiri vrste. Opisati jih ne moremo, ker nimamo slik. Najmočnejša je za kite, koje ročaj je tri do štiri metre dolg. Ko lovec zagleda plen, zavihti ročaj, harpuna zdrkne iz vmesnega dela ven in potegne vrv za seboj. Zgodilo se je seveda tudi že, da je kak močen kit potegnil vse skupaj za seboj, Eskime in kajak, če niso hoteli vrvi izpustiti, posebno še, če je harpuna opremljena z zalustmi in ne more iz kita ven. Smešen je bil tale prizor: Neki Eskimo je harpuniral tulnja, ki ni bil dosti ranjen in je hitro izginil v zračni luknji; ker je bil močan, je potegnil gospoda Eskima za seboj, da je štrbunknil v luknjo in po njem bi bilo, da ni imel smučič na nogah; te so se ulegle poprek čez luknjo in Eskimo je obvisel z glavo navzdol. Da mu ni bilo baš prijetno, je umevno, in kmalu so ga tovariši rešili.

Da zadeta žival s konico in vrvjo vred ne odplava, je na koncu vrvi pritrjenih več plavalnih mehurjev, večjih ali manjših, kakor je pač žival.

Namesto mehurja uporabljajo tudi obroč, preoblečen s kožo in pritrjen s štirimi enako dolgimi jermenom na vrv; upira se, ko ga vleče žival za seboj in biž je utrujena.

Poleg teh večjih harpun imajo za lov na ptice manjše, pravijo jim harpunske ali mehurjeve puščice. Aleutske so bile nad meter dolge, konica je bila iz kamna ali kosti, take imajo tudi Eskimi. Konico pritrdijo z jermenom na ročaj in pravtam tudi »plavača«, mehur ali galebovo grlo.

Poleg živali na suhem in morskih sesavcev so v prehrani polarnih rodov velikega pomena ribe. Najvažnejša grenlanska riba je postrv, drugod losos, slanik, jeseter itd. Lovijo pa ribe večidel poleti, od aprila do avgusta. Ob času drstenja pride toliko lososov po dotokih Beringovega morja navzgor, da zadostuje, če položijo deske poševno ob breg in že jih imajo v velikanskih množinah; preveč jih je in drug drugega izrinejo na deske. Sicer pa napravijo večinoma ribje jezove, ograje ali ovire iz kamenja, naplavljenega lesa, iz kolov ali iz pletene vrbe. Jakuti nastavijo mreže vmes, drugi nekaka rešeta, Aleuti jih pa zajemajo z vilami in košarami ali pa kar z roko. Takrat pa, ko se ribe ne drstijo, uporabljajo mreže iz koprivnih vlaken, iz žime, iz kit severnega jelena ali morskih sesavcev in pa iz vrbovega ličja. Skoro povsod so v rabi ribja kopja; Tunguzi si napravijo začetkom zime v ledu plitvega potoka luknjo, postavijo majhno kočjo iz drog in kož čez njo in se vležejo poleg, gledajo v vodo in nabadajo ribe. Tunguzi lovijo tudi ponoči; ribe privabijo z gorečimi baklami. Lovijo tudi s sakom.

Trnkovi v Evropi in Aziji ne rabijo toliko kakor jih Eskimi, ker se ribji lov že na drug način spleča. Prej so bili trnki iz kosti, sedaj so iz železa ali pa imajo vsaj železne zalusti. Vrvico so iz koprivnih vlaken, kitovih kit, ribje kosti itd. Čukči in Aleuti rabijo 30 cm dolgo palico, kratko vrvico in potopilno utež, na kateri je pritrjen košččen kavelj s tremi ali štirimi konicami iz železa ali bakra. Če hočejo loviti ribe pozimi, si skopljejo jamo v ledu in zajemajo vodo s posebno pripravo, da je jama zmeraj čista. Gospa Čukčeva dleska z jezikom in privabi ribo, gospod soprog vrže trnek z vado iz črev, riba prime, Čukč jo nabode na vilice.

Vidimo, da imajo rodovi severa za lov na živali vse polno priprav. Nekateri bomo pozneje še posebej omenili.

(Dalje prihodnjič.)

GOSPODAR IN GOSPODINJA

VRTNAR.

Razdelitev vrta in vrtni poti.

Vsak količkaj večji košček zemljišča, ki naj zasluži ime vrt, mora biti svoji obliki, obsežnosti in svojemu namenu primerno razdeljen v večje ali manjše predele ali parcele. Na vrtu gojimo in pridelujemo namreč najrazličnejše rastline drugo poleg druge na razmeroma majhnih ploskvah — gredicah in je torej že iz praktičnih razlogov potrebno, da ga za daljšo dobo ali celo za vedno razdelimo v primerne predele.

Brez dvoma je pa tudi iz estetičnih ozirov važno, da vrtno zemljišče tako uredimo, da mu damo prikupljivo zunanje lice in okusno obliko, zlasti ako ga uporabljamo tudi za razvedrilo in okras svojega doma.

Za pravilno razdelitev in ureditev vrta je na vsak način najprej potreben vsaj preprost obris na papirju. Z načrta prenesemo razdelitev v naravo. Načrt je izdelati v merilu 1:100, to se pravi, da pomeni 1 cm daljave na načrtu 100 cm = 1 m v naravi. V načrt se najprej zarisa meja zemljišča. Potem se določi vhod in od onod razčrtamo vso ploskev v primerne kose, katerim že vnaprej določimo njih namen. V načrtu zaznamujemo zlasti vse stalne nasade in naprave. Kdor sam ni zmožen, da bi izdelal tak obris, naj si poišče veščaka, da mu ga izdelata po načelih, ki odgovarjajo praktičnim in estetičnim potrebam. S tem si prihrani mnogo truda, stroškov, nejevolje in se izogne raznim drugim neprilikom.

Vrtni poti so tiste črte, s katerimi razdelimo zemljišče v naravi v posamezne predele. Za naše domače in preproste razmere je priporočena, ker edino praktična ravnocrtna razdelitev, po kateri dobimo pravokotne ali vsaj premočrtne obli-

ke. Razdelitev z vijugastimi poti je le za prav velike in zgolj za razvedrilo namenjene vrtove ali parke.

Ko se lotimo izdelave načrta, temeljito preudarimo namen vrta (domači, zelenjadni vrt), lego zemljišča (ravna, nagnjena) in še razne druge okolnosti, ki ovirajo vzdrževanje lepega vrta. Pravilno urejeni in vedno čisti poti sicer jako krase vrt, vendar pa ne smemo pozabiti, da široki in na vse strani razpeljani poti povzamejo mnogo dragocenejšega prostora in da prizadevajo jako mnogo neplodnega dela. Zanimarjeni, s plevelom in travo prerastli poti pa silno kaze celotno vrtno sliko. Temeljno načelo pri razdelitvi vrta bodi torej: Malo potov, pa tisti pravilno izpeljani, dobro udelani, čisti in snažni!

Vsakteri vrt naj bi imel od vhoda po vsej dolžini ali širini en glavni pot, ki naj bi bil najmanj 1,20 m, pa največ 1,60 m širok. Za majhne vrtove zadostuje glavni pot, ki vodi ob eni strani vrta, tako da ostane že itak majhno zemljišče nerazkosano. Čim je pa pot nekoliko večji, naj bi pa glavni pot delil zemljišče v dva, štiri ali še več somernih delov. Koliko stranskih po 0,60 do 1,20 m širokih potov naj ima vrt, je popolnoma dependno od obsežnosti in oblike zemljišča, pa tudi od okusa gospodarja ali gospodinje, ki ga ureja. Vsekako pa je ne samo skrajno nepraktično, ampak tudi jako neokusno, ako majhen vrtniček razrežemo vse navzkriž z ozkimi poti tako, da porabimo zanje včasih več nego polovico že itak pičlega prostora. Vrtni pot, bodisi glavni ali stranski, naj ne vodi nikdar tik ob ograji ali ob zidu (steni). Od teh predmetov naj ga loči najmanj $\frac{1}{2}$ m široka obrobna gredica.

Ko so pota na zemljišču natančno po načrtu razmerjena in zakoličena,

napnimo ob vsakem robu vrvico in zmečimo rodovitno vrhnjo zemljo s prostora, kjer bodo poti, na obe strani na gredice, ali pa jo zvozimo tja, kjer primanjkuje dobre zemlje. Jarek, ki je na ta način nastal, nadelajmo s kamenjem ali kako drugo rudninsko šaro. Prav izvrstna tvarina za nadelavo vrtnih potov je bračka od premoga, ki jo dobimo zastonj po večjih kolodvorih in po tovarnah, kjer kurijo s premogom. Šele nazadnje, ko se temelj do dobra usede, utrdi in površina zravnava ter ugladi, posipajmo pota z drobnim belim peskom. Pri uravnavi potov moramo skrbno paziti, da so nekoliko napeti in da leže 10 do 15 cm niže od površine gredic; kajti poti morajo biti ob hudem deževju tudi odvajalci preobilne vode. Zato jih je treba tako izpeljati, da se more voda odtekati, sicer lahko poplavi obdelano zemljo.

Končno je tudi neogibno potrebno, da je vsak vrtni pot stalno in solidno (trdno) obrobjen, da se ostra črta ne izpreminja in da je vtisk pota bolj očiten, pa tudi zato, da se zemlja z gredic ne ruši na pota. Živ obrobek iz zelenjake, trate, bršljana itd. je lep, ako je dobro vzgojen in oskrbovan. Toda prizadene mnogo dela in stroškov. Zato v novejšem času radi obrobijo vrtna pota z mrtvim gradivom, kakor n. pr. z okroglimi kamni, z laboro, opeko, raznimi ploščami ali z betonastim zidcem. Tudi te vrste obrobki so lepi, ako so čedno izdelani. Vsi pa imajo to dobro lastnost, da so stanoviti in ne povzročajo nikakega dela. Lesen obrobek pa ni lep in je tudi malo trpežen.

Z vrtnimi poti omejene predele iz večine obdelujemo in gojimo na njih zelenjad ali kako drugo koristno rastlinje. V to svrhu jih razdelimo v pravokotni smeri od glavne poti na gredice po 1,20 m široke. Ob obeh stra-

neh poti pa vsako leto oddelimo obrobne gredice (rabate), kjer gojimo vrtnice in razne druge trajne ali enoletne cvetice. Na teh gredicah (rabalah) raste tudi lahko pritrlično sadno drevje, jagodičevje in vrtno jagode.

Na večjih vrtovih je zelo umestno, da odločimo primeren prostor, ki naj bi bil stalno obrastel s travo. Na taki vrtni trati gojimo sadno drevje, lepotično grmičje in cvetlice. Tu naj bi bil tudi prostor za vrtno lopo.

V najbolj oddaljenem in skritem kotu določimo prostor za kompost.

M.H.

MATI.

Materino delo ob razvoju otrokovega govora.

Piše A. L.

10. Jecljanje.

Precej pogosto se pojavlja tudi jecljanje. Bistvo te govorne napake je v tem, da otrok obstane včasih ob začetku, včasih sredi govorjenja in ne more dalje, četudi se trudi in poskuša na vse načine. Vzrok tega nenadnega obstoja je nesamohotno krčenje govornih mišic v dihalnem, glasilnem ali v tvorilnem aparatu. Seveda pa to niso krči, kakor jih navadno umevamo pod tem izrazom, ampak na zelo omejenem prostoru, n. pr. na ustnicah, jeziku, v goltancu, ra glasotvorkah i. dr. Ta krč more biti dvoje vrste: da otrok ne more pričeti besede, odpira usta, se pripravlja, se včasih tudi kremži in pači, a glasu ni od nikoder (tonično jecljanje); druge vrste pa je, da otrok preko začetnega glasu kake besede ne more (klonično jecljanje) n. pr. t-t-t-teta. To se pojavlja zlasti pri besedah z d, t, b, p, g, k v začetku.

Prvi začetki jecljanja segajo v oni čas govornega razvoja, ko še ni spretnost za tvoritev glasov dovolj izvežbana; tedaj otrok, četudi ima veliko veselje za govorjenje, ne more obvladati govornih mišic in zato obstaja pri govoru. To samo po sebi še ni nič nevarnega; a če pride v navado, ograža nadaljnji govorni razvoj. Istotako je tudi pri nepravem razmerju med razumevanjem in govorjenjem; otrok razume, kaj ga kdo vpraša, a zaradi premajhne spretnosti se ne more izraziti. Zagovori se, zaleti, preneha in ponavlja. Če pride to v navado, povzroča že resne težave.

Pomniti je treba, da je v razvoju govora neka doba, ko je otrok zmožen po navodilu materinem prav resno popravljati napake v govor-

jenju. Ta doba pa se ne da časovno določiti, ker se ne pojavlja pri vseh otrocih ob enakem času. Velike važnosti je, da mati tega časa ne zamudi; zato naj z vso vestnostjo čuva nad razvojem otrokovega govora in porabi vsako priliko, da ga popravlja in izpopolnjuje.

Zapomniti si je treba tudi, da so otroci zelo nagnjeni k posnemanju. Prigodilo se je, da je pričel otrok jecljati, ko je bil par ur v družbi otroka, ki je jecljal. Tudi od jecljajoče pestunje je že otrok privzel to navado. Dokazano je, da otroci živahnejšega temperamenta mnogo hitreje privzamejo jecljanje kakor pa malomarni in topi. Jecljanje se pojavlja tudi kot posledica nalezljivih bolezni, padca na glavo ali strahu.

Nastane pa vprašanje, kaj more storiti mati, da odvrne jecljanje od otroka, ki se že nagiba k temu, ali kako bi odpravila jecljanje? Iz popisa in poteka jecljanja je razvidno, da je to centralna napaka, t. j. da ima svoj sedež v možganih. Iz tega moramo sklepati, da je to krčenje mišic, ki ga opazujemo pri jecljanju, odvisno od živcev. Skrbeti je treba predvsem, da ojačimo pravilni vpliv centralnih živcev na mišičevje. Z vajo mišičevja pa vadimo tudi živčevje; zato so v tem slučaju prav posebno umestne vaje v dihanju, vaje glasu in vaje pravilne artikulacije (tvoritev glasov). Vaje dihanja bi bile sledeče: dihanje z zaprtimi usti skozi nos enakomerno; dihanje pri govorjenju; vdihavanje kratko in globoko, izdihavanje dolgo in rahlo. K tem dihalnim vajam so primerne tudi telesne vaje.

Ko je dihanje pravilno in smotno, naj se prično vaje glasu ob izdihavanju. Vadijo se samoglasniki, soglasniki, njih zveze, besede, stavki. Načrt za to je odvisen od težjega ali lažjega jecljanja. Ker je treba pri odpravljanju jecljanja mnogo doslednega dela, trde neizprososti in trajnega nadzorstva pri vsakršnem govorjenju, je skoro izključeno, da bi mogla mati sama odpravljati jecljanje. Najbolje je, ako to delo prevzame zdravnik-specialist ali učitelj-strokovnjak. Tako zdravljenje jecljanja traja pri otrocih do šest mesecev. Za odpravo jecljanja se je odločiti čimprej, ne pa čakati morebiti, češ, otrok naj se okrepi, spametuje, ali kaj podobnega. Vsekakor mora biti ta govorna napaka odpravljena, ko vstopi otrok v šolo. Jecljavec bi bil tu predmet splošnega zasmeha, kar bi mu zagrenilo vsako govorjenje. Ta napaka bi ga tudi ovirala pri učenju, ker se ne bi mogel izražati v svojem znanju.

Jecljanju zelo podobno je prehitvanje pri govorjenju in požiranje besed. Govorjenje je pri tem zmešano in celo za govorilca samega nerazumljivo; zato si ta ne upa dalje govoriti in tako dobi ta napaka način jecljanja. Glavno pravilo za odpravo te napake je, da zahteva mati od otroka počasno in pravilno govorjenje in tudi lastno kontrolo.

Vsakomur je tudi znano, da otrok dolgo ne govori slovniško pravilno; namesto prve rabi tretjo osebo, zamenjava končnice, stavkove besede razmetava itd. Ako to traja čez četrto leto ali celo dalje, je treba tudi na to obrniti posebno pažnjo. V ta namen je treba otroka navajati, da ponavlja točno pravilno tvorjene stavke, pa tudi s pripovedovanjem povesti v kratkih stavkih, prav posebno pa s smotreno uporabo slikanic. Zelo važno je, da mati pravočasno opazi, da se je ta nepravilnost zavlekla. Graje vredna pa bi bila malomarnost one matere, ki pusti otroka, da tudi še daleč preko te dobe govori z vsemi takimi nepravilnostmi, ker to zadržuje celotni otrokov razvoj.

Omeniti je še one govorne motnje, ki imajo svoj vzrok v organičnih izpremembah govoril. Te nastopajo na treh mestih: ali v sluhovodu (če otrok ne sliši ali slabo sliši) ali v središču (možganske bolezni) ali v zunanjih govornih organih. Pomniti je, da je pri vseh teh napakah treba zdravniške pomoči.

11. Gluhost in nemost.

Gluhost, katere posledica je nemost, je prirojena ali pridobljena. O pridobljeni gluhosti je treba pomniti, da oglušeli otrok (do 5. leta) izgubi vse, kar je dotlej pridobil na govornem razvoju. V poznejših letih oglušeli otrok sicer obdrži govor, ki pa ostane nepopolen, ker zaradi gluhosti ni zmožen nadaljnjega razvoja. Oglušelost je pogosto posledica škrlatice ali davice, ki imata v svojem poteku tudi vnetje osrednjega ušesa, ki je neposredni vzrok oglušitve. Tudi vnetje možganske mreže ima večkrat to žalostno posledico. A tudi lažje bolezni, n. pr. gnojenje v ušesu, morejo privedi do gluhosti, če jih mati zanemari in ne odda otroka v zdravniško oskrbo.

Kaj je storiti z gluhim (nemim) otrokom, preden ga oddamo v gluho-nemnico (ali šolo za gluhe) in kako je z njim ravnati v družini? Glavno skrb je obrniti na telesno vzgojo. Otroku naj se kolikor moči giblje na prostem in tudi igra z dobrodušnimi tovariši. Največji greh pri domači

vzgoji teh otrok je, da jih skrivajo in zapirajo v vedno samoto. To njihov razvoj še bolj omejuje in se lahko združi tudi z duševno zaostalostjo. Važne so zanje tudi telovadne vaje.

Umevno je, da je edino sporazumno sredstvo pri teh otrocih le kazanje, vendar je to omejiti le na najpotrebnejše. Mnogo bolje je, ako se potrudijo razbrati z usi, kar jim kdo pripoveduje. To opazovanje je velikega pomena za poznejši razvoj, zlasti za pouk v gluhonemnici, kamor je oddati te otroke takoj, ko so telesno toliko razviti, da se morejo sami opravljeni, t. j. nekako s šestim ali sedmim letom. Tam se uče glasovnega govora in so vseskozi pod strokovnim nadzorstvom učiteljev. Ako oboli na možganih ono mesto, kjer je govorno središče, tedaj otrok onemi. Pa tudi vnanje poškodbe imajo lahko isto posledico. Pri teh se govor navadno povrne, a ga je treba prav zelo in pridno gojiti, ker mu ostane kakršnakoli motnja, največkrat jecljanje.

12. Druge ovire za razvoj govora.

Ovira pri razvoju govora nastane tudi, ako otečejo žleze v žrelu ali nastanejo novi rastki. Otrok ima odprta usta, tudi spi z odprtimi usti in težko hrope. Posledica te obolelosti so: raztresenost, slab spomin, kar povzroča zastanek vsega razvoja. Nujna potreba je, da se odda tak otrok v zdravniško oskrbo. Za govor pa ima taka oboletost sledeče posledice: ker je dihanje skozi nos nemogoče, je govor nosljajoč kakor pri hudem nahodu; zlasti tvoritev **n** in **m** je otežena. Pa tudi drugi glasniki izgube na jasnosti, ker jih spremlja hreščoč sozvoč. Enake slabe posledice pa ima ta žrelna bolezen tudi za sluh, kar zopet ovira govorni razvoj in tudi izgovarjavo. Otroci z občutljivimi žrelnimi žlezami so zelo nagnjeni k prehlajenju; tedaj žleza zateče, se torej zelo poveča, kar vpliva na govor, sluh in tudi na duševne moči.

Važne pa so za govor tudi nepravilnosti jezika. Včasih je jezik zelo debel in dolg, zato pa neokreten pri tvoritvi glasov. Včasih je tudi prirastel ali ohromel; pri tem je treba zdravniškega nasveta, kaj bi se dalo storiti. Tu in tam opazimo pri otroku preklano nebo, takozvano volčje žrelo, in pogosto s tem v zvezi tudi preklano zgornjo čeljust. To dvojje zahteva operacije, ki pa naj se ne izvrši prezgodaj (ne v prvih štirih letih), ker je za slabotne otroke nevarna.

Kot posledica difterije se pojavi tudi ohromelost neba. To govor zelo poslabša, da je skoraj nerazumljiv.

Uspešna pomoč pri tem je zdravljenje z elektriko pod zdravniškim nadzorstvom. Vsak katar v vratu in žrelu naj bi zdravil zdravnik.

Pri govoru so tudi zobje važen činitelj; zato je umevno, da so slabi, izpadli in nepravilno zrastle zobje velika ovira pri govoru. Že iz tega razloga je zelo priporočati nego zob že v zgodnji mladosti. Posebno pažnjo zahteva izmenjavanje zob; kajti vsi glasniki, ki se tvorijo z njihovo pomočjo, so v tej dobi nepravilni. Iz tega vzroka nastane šepetajoč govor.

Napaka v govoru pa tudi nastane zaradi nepravilno zrastlih ustnic (prekratke, preklane). Težave pri govoru pa dela tudi naprej stoječa čeljust, ker se pri tem ne morejo usta zapreti kakor je potrebno za tvoritev glasnikov.

Vse te ob koncu navedene nepravilnosti govornih organov zahtevajo zdravniške pomoči.

Pregledale smo razvoj govora pri normalnem otroku in ovire, ki se stavijo temu razvoju. Od matere zahteva razvoj otrokovega govora prav posebne pažnje, izredne potrpežljivosti in vestnega dela. Zvezdi vodnici sta ji pamet in srce. polno velike materske ljubezni.

KUHARICA.

Rižvo meso z zelenjavo.

Zarumeni v 3 *dkg* vroče masti eno srednje debelo čebulo, ki jo drobno zreži, prilij dve žlici kisa, ščep kumne in $\frac{1}{2}$ *kg* na kocke zrezanega telečjega mesa; ko je meso skoro mehko, mu prideni $\frac{1}{2}$ *kg* riža; ko riž nekoliko dušiš z mesom vred, prilij 1 *l* gorke juhe ali vode; ko je riž že skoro kuhan, mu prideni sledečo zelenjavo, katero posebej takole duši: razgrej v kozi eno žlico masti, prideni 20 *dkg* zelenih, olupljenih in na rezance zrezanih kolerab, 20 *dkg* ohrovt, 20 *dkg* zelja, 20 *dkg* korenja, 20 *dkg* krompirja, vse na rezance zrezano. Ko je zelenjava mehka, jo stresi k mesu in rižu in vse skupaj duši še 5 minut. Ako hočeš tudi lahko vzameš samo $\frac{1}{4}$ *kg* mesa.

Nadevana paprika.

Vzemi kakih 12 do 14 zelenih paprik, odreži vsaki na tistem koncu, kjer je stebelce, pokrovček, z nožem pa postrži pečke in žile. Nato paprike popari z vrelo vodo in jih stresi na rešeto, da se odtečejo. Sesekljaj $\frac{1}{4}$ *kg* svežega prašičjega mesa, v žlici masti zarumeni drobno zrezanega zelenega peteršilja, česna in čebule ter to prideni k mesu, prideni

še velik ščep popra, dve žlici juhe, eno jajce, soli in četrta litra opranega riža, to vse skupaj dobro premešaj in napolni s tem odcejeno papriko, ne prav do vrha, položi na vsako pokrovček, ga potisni malo notri in zatakni z zobotrebcom. Nato napravi omako takole: deni v kozo veliko žlico masti, nekoliko drobno zrezane čebule in polno žlico moke. Ko se nekoliko zarumeni, prilij toliko juhe ali vode, da bodo paprike, ki jih položi drugo poleg druge, lahko s polivko pokrite. Preden deneš papriko, prideni eno žlico drobno sesekljane slanine in par žlic paradižnikove mezge, ali posebej kuhaj cele paradižnike ter kuhane zraven pretlači; kadar polivka dobro prevre, poioži v kozo pripravljene paprike, pokrij kozo in jih na zaprtem ognjišču počasi duši eno uro. Ko so paprike gotove, odstrani zobotrebce, naloži papriko na krožnik in polij s polivko. Lahko jo daš s kruhom, kruhovimi cmoki, polento ali krompirjevim pirejem na mizo.

Korenje z zelenim stročjim fižolom.

Duši $\frac{1}{2}$ *kg* osnaženega in na rezance zrezanega korenja v 5 *dkg* masti, v katero si dejala za pol žlice drobno zrezanega zelenega peteršilja in čebule. Ko se korenje zmehča, ga potresi z 2 *dkg* moke; ko se še nekoliko duši, ga zalij s $\frac{1}{4}$ litrom gorke vode ali krompirjeveke. Posebej pa kuhaj $\frac{1}{2}$ *kg* stročjega fižola na poševne kosce zrezanega. Ko je fižol kuhan, ga odcedi in stresi v pripravljeno korenje, pa tudi par žlic fižolove vode prilij; poprej pa osoli, prideni ščep popra; in ko vse še par minut vre, prideni žlico kisle smetane in prav malo kisa. Postavi kot prikuho s krompirjem ali polento na mizo.

Jajčni podmet.

Ubij v lonec eno jajce, prilij dve žlici mrzlega mleka, osoli ter vlij v ponev, v kateri si segrela eno žlico masti, mešaj, da se nekoliko zgosti.

Gobe z jajčnim podmetom.

Globok krožnik osnaženih in na listke narezanih gob polij z vrelo vodo, ožmi jih in stresi v kozo, v kateri si razgrcla za eno žlico masti; prideni tudi pol žlice drobno zrezanega zelenega peteršilja, pokrij in med večkratnim mešanjem duši toliko časa, da izcejeno vodo zopet popijejo. Potresi jih z žlico moke, še parkrat premešaj in zalij z juho ali gorke vodo toliko, da so pokrite, da lahko prevro; potresi ščep popra, prilij žlico vina, in ko še par minut vro, jih deni na krožnik, vrhu gob pa stresi jajčni

podmet iz dveh jajc. Jed postavi zase ali z dušnim rižem na mizo. (Ako hočeš gobe zboljšati, jim nazadnje prideni žlico kisle smetane.)

Brusnice (mokrice) št. 1.

Brusnice izberi in operi, deni jih na rešetko, da se odtečejo, stresi jih v kozo za prst na debelo, povrhu potresi sladkorja (sipe) in zopet naloži brusnice itd. Na 2 kg brusnic deni 1 kg sladkorja in eno četrt litra rdečega vina, skorjico cimeta in dve nageljnovi žbici; kuhaj jih le 5—10 minut; ko se nekoliko ohladi, napolni z njimi široke kozarce in zaveži s pergamentnim papirjem.

Brusnice št. 2.

Pripravi vse kakor št. 1, samo sladkorja deni na 1 kg brusnic $\frac{1}{4}$ kg.

Brusnice št. 3.

Pripravi vse kakor št. 1, samo na 5 litrov brusnic deni 1 kg sladkorja in pol litra vina.

Brusnice z jabolki.

Operi 1 kg brusnic, deni jih na rešetko, da se odtečejo, potem jih deni v kozo za prst na debelo, povrhu potresi sladkorja (sipe) in eno vrsto olupljenih, na kocke zrezanih kislastih jabolki in zopet sladkor, brusnice, jabolka, na vrh sladkor. Za 1 kg brusnic vzemi $\frac{1}{2}$ kg sladkorja in $\frac{1}{2}$ kg jabolka, par žlic vina in skorjo cimeta. Kuhaj vse skupaj počasi 8—10 minut; ko se nekoliko shladi, napolni kozarce, ki jih zaveži s pergamentnim papirjem.

Češplje s salicilom po češkem načinu.

O tem je prinesla »Mladika« lani (1923, str. 351) navodilo, toda z ne ljubo tiskovno napako, ki jo s tem popravljamo: ondi naj se namreč bere 5 kilogramov namesto 5 dkg.

Češpljev potreseni kolač iz vzhajanege testa.

Vlij v skledo $\frac{3}{8}$ litra vročega mleka, osoli, prideni eno polno žlico sladkorja (5 dkg) in 5 dkg sirovega masla ali masti. Stresi v to mleko 50—56 dkg moke, nekoliko premešaj in prideni shajani kvas, ki si ga pripravila iz 1 dkg drožja, žličice sladkorja in dveh žlic mlačnega mleka. Na kvas deni 1—2 rumenjaka in testo dobro stepaj. Postavi za četrt ure na gorko, da vzide. Ko nekoliko vzide, ga stresi na veliko, dobro pomazano pekačo (pleh), ki ima ob kraju rob, in ga z žlico razravnaj po vsej pekači. Po vrhu naloži preklane češplje, drugo poleg druge; notranjost češplje mora

biti na vrhu. Po češpljah potresj s sledečim potresanjem: Svaljklaj dve žlici sladkorja, za oreh sirovega masla, eno žlico moke, dve žlici drobno zrezanih orehov ali lešnikov in ščep cimeta. Postavi še četrt ure na gorko, da vzhaja. Postavi v srednje vročo pečico, da se rumenkasto zapeče.

Bezgovec.

Oberi dobro zrele bezgove jagode, deni jih v lončeno posodo, dobro jih stlači in postavi v klet toliko časa, da stopi nekaj tekočine na vrh ali da ti malo nakisnejo. Potem jih pretlači skozi ruto in pusti, da se sčisti. Precedi sok skozi prtič, na vsak liter soka prideni 1 kg sladkorja. Ko zavre, ga kuhaj počasi 20 minut, pene prav prideni pobiraj s srebrno žlico, še vroči sok vlij v gorke steklenice, in ko se nekoliko ohladi, jih zamaši. Ta bezgovec je zelo zdravilen pridelek k čaju pozimi. Tak čaj je tudi pripraven za potenje. M. R.

KOSMETIKA.

Lea Fatur.

Potreba umivanja in kopanja.

(Nadaljevanje.)

Zrak tovarniških mest in njih okolice je nasičen z nevidnimi drobcami železa, bakra, antimona, žvepla, arsena, svinca in drugih kovin ne glede na premogove drobce, ki uhajajo s pepelom v zrak. Poleg tega vsebuje kosme živalskih dlak in trupel, ostanke žuželk, cvetni prah, prah plesni, dlavičice oblek, prah preperlega lesa in listja, preprog, soli vseh vrst, pepel, ilovice in drugih prsti, prah človeških trupel, gnilobe — blata vseh vrst.

Veter dviguje prah in ga nese neverjetno daleč. Veter od juga prinese v Nemčijo cvetni prah palm. Bolezen, ki pride naenkrat, ki napade vse, kakor huda influenza, kuga, pride po zraku. Kdo ve, odkod! Temu se vname nakrat uho, oko, nos. Dobi izpuščaje. Odkod?

Angleški fizik Tyndal je videl pod umetno razsvetlavo zrak kar gost od nesnoge. Fizik Smith je preiskal zrak velikega tovarniškega mesta Manchester in je našel v eni sami kaplji 250.000 delcev prahu in dlavic!

Torej: Naša koža izloča tvarino, ki je jedka in ima duh. Na našo kožo pride prah, zametki bolezni, ki plavajo v zraku. Naša koža se zastruplja z barvo obleke, nošavic, s slabo izpranim, a močno pomodrenim perilom.

Jasno nam je zdaj, da ima Hufeland prav, ko zahteva: »Umivati se je treba vsak dan.«

Vsak dan, vsako uro so na delu nevidni predrobni sovražniki našega zdravja; vsaj enkrat v dnevu imejmo toliko časa, da uničimo njihovo vztrajno delo.

Oči, usta, nos je treba skrbno izpirati zjutraj in zvečer. Boljša kakor umivanje je celotna kopel; telo se zmoči nakrat in ogreje hitreje. — Pa kaj, ko smo prišli z našo civilizacijo glede kopanja na slabše kakor pred vesoljnim potopom! Malo izvoljenih je, ki si privoščijo lahko vsak dan kopel, velika masa jih je, ki se ne kopljejo sploh nikdar. To so posledice revščine pa tudi neznanja in malomarnosti — ker je tudi mnogo takih, ki imajo za vse drugo, za snago svojega telesa pa ne.

Bolnik, ki ima zadelane produšnice, se ne more izpotiti; preden mu daš lek za potenje, ga moraš umiti, sicer lahko umrje ob prizadevanju krvi, da spravi gramoto skozi kožo. To se je zgodilo že večkrat. Zato tudi ne bi smeli dajati neuki ljudje kar na svojo roko bolnim močnih pijač za potenje, kakor vinsko juho, močan ruski čaj z rumom in drugo podobno.

Je že res, da knajpovci niso priljubljeni po stanovanjih. »Zmeraj se umiva in moči tla,« tožijo gospodinje. Je tako, da vsak rad pomaža, ako piješ, ako si celo nianec, te bodo spoštovali in dosti prijateljev boš imel. Nobena gospodinja, nobena mati ti ne bo zamerila, ako zakadiš stanovanje, da je vse črno in diši postelja in perilo kakor kaka stara trafika, in žena ne bo zamerila možu, če zakadi znaten del svojega zaslužka in kviri z dimom in svojim tobačnim vzduhom zdravje otrok — če bi se na zvečer umival in polil tla, bi bila kmalu zamera.

Vsak bi si moral ob prihodu domov umiti najprej roke. Pa prihajajo s polja, iz tršovin, iz pisaren, iz trga — prijemljejo denar, snoj, meso in si gredo v nos, usta, no obeh. Ženske imajo navado, da izpraznijo zjutraj umivalnike in postavijo prazne nazaj, namesto da bi bila voda ves dan raznolaša. — Tudi zaradi zraka v sobi je dobro, da je nekaj čiste vode v njej. Posebno otroke je treba učiti, da si umivajo večkrat na dan roke in usta in nos, v katera nosi mali drobiž vse, kar doseže, in vsaj noše, preden gredo v posteljo.

(Konec prihodnjic.)

PIŠANO POLJE

Macedonija.

Piše prof. Fr. Grafenauer v Štipu.

Car Dušan.

Stefan Dečanski ni tako izkoristil zmage pri Velbuždu nad Bolgari, kakor so to želeli nekateri njegovi plemiči. Nezadovoljnežem se je pridružil tudi mladi Dušan, ki je nezadovoljnost plemičev izkoristil, vrgel z njihovo pomočjo očeta s prestola, zaprl ga v gradu Zrečanu pri Kosovski Mitrovici in ga baje tam tudi zastrupil. Dušan je največji srbski vladar srednjega veka. Vladal je od 1331 do 1355. Za njegove vlade sta bili Južna Srbija in Macedonija središče srbske države.

Dušan je bil visok in lep mož z brado, dober in hraber. Kot fant je moral z oslepljenim očetom in materjo v Carigrad v pregnanstvo. Po vrnitvi iz tujine je postal očetov sovladar. Ko je pahnil svojega očeta s prestola, je bil 22 let star. Dušan je razširil 24 letih meje srbske države na sever do Donave in Save, na vzhodu do Rodopskih planin in reke Marice, na jugu do morskega zaliva Volos, na zahodu do Adrije in Bosne. V državi so živeli Srbi, Grki in Albanci. Dušan je torej ustvaril politično, a ne narodne države. Oženjen je bil s Heleno, hčerko bolgarskega kralja Aleksandra. Modra in krepkopoljna žena je imela velik vpliv na moža. Zamatveni dogovor nam ni znan. Gotovo pa je, da je ta zveza vplivala na Bolgare zelo ugodno, ker so bili takoj mirni in dobri sosedje.

Po bitki pri Velbuždu je tekla srbska meja južno od Leša, Debra, Velesa, Štipa in Cistendila. V Bizancu so divjali notranji boji, ki jih je Dušan dobro izrabil. S Sirgianom je napadel onemoglo vzhodno rimsko državo in prodrl do Soluna. Radi zavratnega umora Sirgiana in nepričakovane odrskega vpada v srbske

kraje ob Savi in Donavi je moral Dušan svoja zavojevanja na jugu za nekaj časa odložiti. 1340. leta je Dušan hudo obolel. Kraljevo bolezen je izkoristil stari in izkušeni srbski vojskovodja Hrelja — ki je zgradil cerkev sv. nadangela Gabriela v Štipu — in se izneveril svojemu gospodarju. Po smrti Andronika III. je Kantakuzen hotel postati varuh mladoletnega cesarja Ivana v Carigradu. To se mu ni posrečilo in je zato pribežal z 2000 možmi k Dušanu in sklenil z njim zvezo, da bi tako mogel doseči svoj namen. Zaveznika sta zavzela Voden in Strumico. Ker se pa Kantakuzen ni držal sklenjene pogodbe, se je zveza kmalu razdrla. Dušan se je zvezal zdaj z Ano, materjo mladega cesarja Ivana, zoper Kantakuzena, ki je iz obupa poklical Turke iz Male Azije; srbski vojskovodja Preljub je že leta 1344 pretrpel dober poraz od Turkov pri Štefanijani. Toda ta poraz ni ustrašil Dušana; pogumno je nadaljeval osvajanja na jugu, zavzel v Albaniji Belgrad, v Macedoniji Ko-

stur, Ohrid, bogati Seres, ključ za Solun in Carigrad, Dramo, Filipe in vse kraje do Marice.

V jeseni l. 1345 je srbski sabor dovolil, da se je Dušan proglasil za carja Srbov in Grkov. Ker pa je samo patriarh mogel kronati cesarje, Srbi pa svojega patriarha niso imeli in carigrabski ni hotel kronati Dušana, je Dušan imenoval svojega srbskega nadškofa Janičija (Joanikija) za patriarha. Le-ta ga je v prisotnosti bolgarskega patriarha in ohridskega nadškofa 16. aprila 1346, na veliko noč, v Skoplju kronal s cesarsko, devetletnega sina Uroša pa s kraljevsko krono. Carijevi sorodniki in dvorski uradniki so na dan kronanja dobili visoke nazive: Oliver, gospodar Ovčjega polja, in Simeon, polbrat Dušana, sta postala despota, Dejan, mož Dušanove sestre, sevastokrator itd. Samostani in cerkve so dobili velike darove, dragocene cerkvene obleke in posode. V tem času je Dušan začel zidati tudi cerkev sv. Mihaela in Gabriela pri Prizrenu.

Pravoslavna cerkev (Gračanica) na Kosovem polju.

Kmalu po svojem kronanju je Dušan nadaljeval osvajanje na jugu. L. 1348 je razsajala na Balkanu in po Evropi luda kuga ali črna smrt, kakor so jo pri nas imenovali. Od kuge je umrl namestnik Tesalije in Epira. Po smrti namestnika je Dušanov vojskovodja Preljub zavzel te zemlje. V naslednjih letih se je Dušan vojskoval v Bosni in Hercegovini. Njegovo odsotnost na jugu je izkoristil Kantakuzen, ki je bil sedaj cesar v Bizancu; skušal je izpodriniti Dušana iz Macedonije in zavzel že Ber, Voden, kar mu ni bilo težko, ker je bilo prebivalstvo Grkom naklonjeno. Tedaj se je Dušan prikazal z inajhno, toda hrabro vojsko na jugu in kmalu pognal Kantakuzena čez Marico. Po strašnem potresu leta 1354 ponoči 2. marca so Turki zavzeli zase prvo mesto na Balkanu, mesto Galipolis. Dušan je uvidel, da so Turki jako nevarni njegovi državi, Balkanu in vsemu krščanstvu, zato je prosil papeža Inocenca VI., naj ga imenuje za vrhovnega poveljnika v borbi zoper Turke. Dušanovo poslanstvo je sprejel papež v Villa Nova na desni obali Rhone blizu Avignona — papeži so bili tedaj v prognanstvu v Avignonu na Francoskem — in pristal na to, kar je Dušan želel. Toda veliki Dušan ni izvršil svojega načrta, ker je že 20. decembra 1355, šele 48 let star, pred mestom Berom umrl.

Car Uroš.

Ko je umrl Dušan, je bila na Balkanu močna roka bolj kot kedaj potrebna. Sin Dušana, devetnajstletni Uroš, je bil sicer dober in pobožen človek ali slab vladar. Raška je razpadla na mnogo fevdnih državic. — Fevdni gospodarji so priznavali po očetovi smrti Uroša še nekaj let za svojega gospodarja, pozneje so bili popolnoma samostojni vladarji. V Epiru je gospodaril despot Simeon, slab vojak in politik, ki se je v Kosturu proglasil za carja Srbov, Grkov in vse Albanije; v Tesaliji je vladal stari general Preljub, v Beru in Vodenu Hlapen, v Ohridu Branko Mladenovič, na Kosovem Brankoviči, v Črni gorji Balšiči, med Solunom, Strumico in Seresom je imel Bogdan svoje zemlje; Dragaš in Konstantin Dejanovič sta vladala ob Bregalnici, v Štipu, Strumici, Kratovu in Čistendilu, v krajih, kjer sta po legendi sv. Ciril in Metod izvršila poskusno pokristjanjevanje. Vplivni osebi na cesarskem dvoru sta bila despot Vukašin, gospodar krajev severno in južno od Šar planine. Prizrena, Skop-

lja in Pilipa, ter hrabri in dobri Uglješa, knez krajev na jugovzhodu države ob Marici. V tej splošni zmedini in brezvladju na Balkanu so Turki zavzeli l. 1361 Dimotiko in nekako okrog l. 1365 Odrin in vso okolico Carigrada. Utrjeni Carigrad se je še 87 let branil, obdan krog in krog od Turkov, preden ga je zalilo turško morje. Bizantinski zgodovinar takole opisuje tedanje razmere na Balkanu: »Turki so gospodarji Galipolisa, Trakije; stanujejo tam bolj varno nego mi v prejšnjih časih. Prebivalci Carigrada so kakor v zaporu ali kakor živali v kletkah. Pogodbe ne pomagajo nič, niti ženitve z emiri niti zlato. Naši sosedi Srbi in Bolgari so iste vere, siromašni in se ne bojujejo radi daleč od svoje države. Pomoči ni od nikoder. Pomagati more samo zahod, domovina križarjev!«

Uglješa je bil hudo stiskan od Turkov, zato se je pomiril s carigrajskim patriarhom. — Dušan je l. 1346 oglašil srbskega nadškofa za patriarha brez dovoljenja in pritrditve carigrajskega patriarha, in leta 1352 je patriarh Kalikst izrekel prokletstvo nad srbsko državo in srbskim narodom. Vse nesreče, ki so po smrti Dušana mučile srbski narod, so po mnenju ljudstva bile posledice tega prokletstva. — Uglješa je imel namen, kot prej Dušan, iztisniti Turke iz Evrope. Resno se je pripravljaj na vojno. Ko je bil s pripravami gotov, je poklical tudi svojega brata Vukašina na pomoč. V jeseni leta 1371 sta krenila brata iz Seresa proti Odrinu. Turki so zvedeli za srbske priprave in za srbski pohod in zato so poslali Evrenosa z veliko vojsko k Marici. V gozdnih krajih, na desni obali Marice pri mestecu Černomenu so bili Srbi ponoči od 25. na 26. september v spanju presenečeni od Turkov in popolnoma razbiti. Večina srbske vojske je potonila v valovih Marice, ostanek pa je bil ujet. Tudi Vukašin in Uglješa sta padla v bitki. Poraz na Marici je začetek turškega gopostva nad Jugoslovani.

Vse srbske državnice od Marice do Šar planine in Skopske Črne gore so pripadle Turkom, ali so morale v najboljšem slučaju priznati turško nadoblast. Turki so gospodarili v teh krajih do leta 1912. S srbskim porazom pri Marici je bil krščanski jez predrt; Carigrad se je utapljal v islamskem morju, sebični plemiči srbski so se še dalje med seboj prepirali; na Balkanu ni bilo države, ki bi mogla ustaviti turško prodiranje. Zato tudi ni čudno, da se je ves zahod pre-

strašil, ko je leto dni potem zvedel za težki poraz ob Marici. Papež Gregor je pisal ogrskemu kralju Ludoviku: »Turki so prodrli do Albanije in Slavonije. Bojim se, da bodo zavzeli tudi mesta ob Adriji. Naj ga odbije Ludovik od mej krščanskega sveta!« Slično pismo je dobil tudi predsednik beneške republike.

Ob Bregalnici so tudi še po porazu ob Marici vladali Dejanoviči. Vukašin, ki je padel pri Marici, je zapustil tri sinove: Marka, Andrijo in Dimitrija. Njegov naslednik je bil najstarejši sin, Marko, ki ga poznamo iz srbskih narodnih pesmi kot največjega sovražnika Turkov. Prestolnico je imel v Prilepu, ki se še danes često imenuje Markov grad. Zgodovina pravi, da je Marko priznaval turško gopostvo in se udeleževal vseh vojnih pohodov, ki so jih Turki začeli. Bil je s turško vojsko v Bolgariji, Bosni in v Romunski, kjer je 10. okt. 1394 v boju na Rovinah zoper vojvodo Mirčo padel. V narodnih pesmih je kraljevič Marko popolnoma drugače opevan. Največji junak je svojega časa. Noč in dan se močni mož z veliko brado in zmeraj na konju bori zoper Turke in zmeraj zmaguje. V Štipu, Prilipu, Prokuplju in drugih mestih v Srbiji pripoveduje narod, kako je kraljevič Marko zidal gradove v teh mestih. Kakih 5 km zapadno od Štipa pri novoselskem pokopališču leži kamen, kakih 10 kg težak, na katerem se vidijo odtiski velikih prstov. Ta kamen je baje vrgel kraljevič Marko za svojo sestro iz štipskega gradu, ker ga ni ubogala.

Kako so nastale »zgodbe kraljeviča Marka«, ki so tudi v Slovencih dobro znane (primerjaj: Fr. Milčinski, Zgodbe kraljeviča Marka), bi mogli razlagati na ta način: Ljudska duša je sovražila Turke in hrepenela po junaku, ki bi narod otel suženjstva. Zato je vse svoje hrepenenje in vse junaške domisleke zlila v pesem, ustvarila si sama junaka, ki naj vedno zmaguje in vara Turčine. In tako je spletla venec junaških dejanj, ki so jih posamezni pozabljeni junaki vršili, in s tem vencem ovila glavo kraljeviču Marku.

Turki niso prenehali z napadi na sosedne zemlje. Prva je prišla Severna Srbija na vrsto. Naslednik Uroša, knez Lazar, je bil spreten politik in dober vojak, toda turškega prodiranja le ni mogel ustaviti. Na Vidov dan 28. junija 1389 je bil od turškega sultana Murata na Kosovem polju premagan. V bitki je padel knez Lazar in turški sultan Murat, kate-

rega je zabodel Miloš Obilič v začetku boja v njegovem šotoru. Vsa Srbija je morala priznati vrhovno gospodstvo sultana. Naslednika Lazarja, Stefan Visoki in Jurij Brankovič, sta si še ohranila nekoliko neodvisnosti od Turkov. Toda že s padcem Smedereva 1459 je postala Srbija turška pokrajina, 1463 Bosna, 19 let potem Hercegovina in leta 1500 Zeta, bivša Črna gora. Tako so bile v začetku 16. stoletja vse srbske državnice v okviru turškega cesarstva.

Orehi od »Slomšekovega oreha«.

Sredi vasi Ponikva ob Južni železnici še danes iz starodavnih časov neupogljivo kraljuje mogočno orehovo drevo, imenovano »Slomškov oreh«. Pod tem orehom si je priboril Slomšek ob prvi javni šolski skušnji prvo nagrado. Ponikovljani se dobro zavedajo, da je Slomšek ponikovski rojak, in skrbno čuvajo nad »Slomškovim orehom«. Ob stoletnici Slomškovih prve skušnje so odkrili Ponikovljani na tem orehu spominsko ploščo z napisom:

Pod tem orehom je bil odlikovan dvanajstletni A. M. Slomšek ob prvi šolski skušnji 1812. Postavljeno . . . 24./IX. 1912.

Letos, 21. julija, je imela ponikovska župnija sv. birmo. Zanimiv je bil šopek, ki ga je podarila »Ponikovska Marijina družba« škofu dr. Karlinu ob njegovem prvem kanoničnem obisku Slomškovih rojstne župnije.

Sestavljen je bil iz 66 orehov, natrganih na »Slomškovem orehu«. Vsak oreh je bil v sredini ovit z nežnim papirnatim pasom z napisom »Slomškov oreh 24./IX. 1812 — 21. VII. 1924.« Nad vsakim orehom je pa migotala drobna trobarvna pentlja, vsi orehi pa — pritrjeni na okusno povite prožne žice — so bili povezani v ličen šopek, kakršnega še noben lavantinski škof ob enaki priliki ni dobil. Deklica, ki je izročila škofu »orehov« šopek, je po prvih pozdravnih besedah takole pojasnila svoj nenavadni dar: »Kot nasledniku Slomškovemu Vam v spomin poklanjamo ta šopek, sestavljen iz 66 orehov, natrganih na »Slomškovem orehu«, 66 orehov pomenja 66 let starosti Prezvzišenega, vsak oreh pa znači sadove posameznih let Vašega delavnega življenja. Naj bi Ona, ki je rodila »blaženi Sad«, izprosila, da bi Vaše delovanje v lepi Štajerski Slovincem prineslo še obilih sadov na verskem in narodnem polju.«

† Franc Muri.

Padel je mož.

Rodovitna jablana raste v bregu, cvete, rodi . . . Pa prihrumi vihar in jablano stre.

Ta jablana si bil Ti. V najlepših moških letih si padel, star komaj 35 let, potem ko si si nabral bogatih zakladov izobrazbe in učenosti v šoli in v življenju.

Gimnazijske studije je dovršil z odliko, čez tri leta se je vrnil z Dunaja kot diplomirani eksportni akademik. Odšel je v trgovsko prakso v Rusijo. Čez tri leta se je vrnil, tik pred vojno. Radi bolehnih oči je bil oproščen vojaške službe. Prevezel je vodstvo Žitnega zavoda v Ljubljani.

Bil je strokovnjak, mož krepke in odločne volje. Obenem dobrega in plemenitega srca. V družbi prijazen in vesel, v službi neutrudno delaven. Od prenapora je začel hirati. In bolezen se ni hotela obrniti na bolje, moral je pustiti delo in službo. Zadnji čas se je zdelo, da se bolezen obrača na bolje, tedaj je nenadoma obnemoglo srce, in smrt je zamahnila s koščeno roko.

Voljno je prenašal bolezen, a tako rad bi bil še ozdravel. Hotel je še delati, delati. Hotel je izrabiti zaklade svoje energije in svojega znanja. Previdnost je odločila drugače.

Njegov rojstni kraj, Jezersko, je bil na Koroškem; in kako je rajni Franc ljubil Koroško! Kot dijak jo je prepotoval, njegovo srce je gorelo za to lepo deželico.

Franc Muri.

Bil je globoko veren. V oporoki je zapisal: »Mamo prosim, da natrgajo včasih za moj grob cvetic in naj se z veseljem spomnijo na moje lepše življenje kot je pozemsko. Očeta svojega prosim, da si vzamejo za spomin kak nož ali okvir od očal ali kaj podobnega in naj se včasih z veseljem spomnijo name, ki zdaj brez očal lahko gledam Boga, ki je večna Resnica in Lepota.«

In sedaj počivaš pri Sv. Ožbaltu na tihem in samotnem Jezerskem, med visokimi gorami, ki si jih tako ljubil in o katerih si se pogovarjal še v svoji bolezni. Onemela so usta, zaprlo se je oko, zastalo je srce. Uničene so vse lepe nade. Prihrul je vihar in polomil jablano.

Spavaj v miru, dragi Fran!

J. U.

Novi knjige.

Josip Ribičič: **Kokošji rod.** Mladim in starim v pouk in zabavo. Založila Narodna knjigarna v Gorici. Tiskala Narodna tiskarna v Gorici. 1924. Str. 74.

O basnih ste že slišali in veste, da so zgodbe iz živalskega življenja, včasih tudi iz mrtve narave, ki podajajo in zastrto bičajo to ali ono človeško napako z naukom, ki je na koncu zgodbe povedan ali pa ga mora bravec sam izluščiti. Napisane so basni v vezani besedi (pesmi), kot n. pr. pri Stritarju, ali v nevezani besedi, kot n. pr. pri Metelku, Slomšku, Ketteju in drugih. Basen je že zelo stara. Napisano zasledimo že

pri Grkih; E z o p., baje je bil suženj, je oče basni v nevezani besedi. V 6. stoletju pred Kristusom je živel in zbadal v basnih svoje sodobnike, kar ga je stalo življenje. Okoli leta 300 pr. Kr. je Demetrios s Falerona zbral 426 ezopskih basni, ki so prišle tudi do nas, potem ko jih je 40. leta po Kr. prevedel rimski pesnik Phaedrus. Tudi v vezani besedi so imeli Grki basni. Okoli l. 480 pred Kr. je pesnik Pigras zbasnil »Boj med žabami in mišmi« v obsegu 300 verzov, v katerih se dela pravzaprav norca iz trojanske vojne. Žabji kralj hoče prenesti ljubljeno miško na hrbtu domov, a jo iz strahu pred povodno kačo pusti utoniti. Zato se vname bitka med žabami in mišmi, v katero mora poseči Zeus (najvišji grški bog), a ne z bliskom, temveč z raki, ki premagajo miši. — Tudi Arhiloos (okoli 600 pr. Kr.) je pesnil basni, ki so bile zelo ostre in zbadljive.

Ribičičeve zgodbe o kokošjem rodu — sedem jih je — niso pravzaprav nič drugega ko basni, v katerih riše in biča sodobno življenje. V »Nadlogi« nas seznanjajo z izkoriščevalcem in izžemavcem kot jih je poznala naša preteklost v slednji vasi. »Umetnik« je pač umetnik, v življenju preziran, po smrti pa deležen »narodne hvaležnosti«. »Gospa Krasnokrila«, spominjajoč na »plemenito von Prezelteig« v Milčinskega »Mogočnem pristanu«, je »plava kri«, poročena s proletarcem, kar privede do žalostnega konca. V »Kikiriki in Kukuriki« obdeluje jezikovno vprašanje v državah, v »Izkušnjavcu« in v »Izgubljenem domu« pa narodnostno gospodarske in narodnostno politične razmere. »Kokot«, ki zaključuje zbirko, se dotakne povojnih razmer z ostjo proti boljševiski miselnosti.

Vidimo, da je »Kokošji rod« zanimiv in da bodo imeli od njega pravzaprav »stari« več ko »mladi«, ki ne bodo mogli preko snovi v vsebino.

Da je pri goriških tiskih računati na tiskovne napake, ni treba še posebej poudarjati. J. L.

Jos. Jurčiča spisi, ki jih je priredil profesor dr. Ivan Grafenauer, so sedaj popolni in obsegajo 10 zvezkov. Cena je zelo nizka.

Glavne povesti teh zvezkov so: 1. Jurij Kozjak. — Domen. — 2. Jurij Kobila. — Tibotapec. — 3. Deseti brat. — Nemški valpet. — 4. Cvet in sad. — Hči mestnega sodnika. — 5. Sosedov sin. — Med dvema stoloma. — 6. Dr. Zober. — Tugomer. — 7. Lepa

Vida. — Lipe. — 8. Erazem Tattenbach. — Bojim se te. — 9. Kokovnjaci. — Ponarejeni bankovci. — 10. Slovenski svetec in učitelj. — Veronika Desejniška. — Polg teh povesti obsegajo zvezki še mnogo manjših pripovednih spisov, ki jih tu nismo navedli. Josip Jurčič je slovenski pripovednik, ki ga naše ljudstvo najrajši bere, in vendar je moral on našemu pripovedništvu šele sekati pot v pusto zaraslo celino, skozi katero je vodila komaj nekoliko nahojena steza. Za Jurčičem so hodili Stritar, Tavčar, Kersnik, Dežela, Meško, Cankar, Finžgar in drugi, ki so njegovo pot ugladili v lepo široko cesto. Res je, da so poznejši pripovedniki v marsičem prekoslili Jurčiča, toda glede poljudne izbire snovi iz narodnega življenja, glede slikanja zdaj že skoro izginilih vaških posebnosti in čudakov, glede pristnosti jezika vaških očakov menda Jurčiča še nihče ni dosegel. Jurčič je klasik slovenske poljudne povesti in začetnik slovenskega romana. Dr. Grafenauerjeve opomnje ob koncu vsakega zvezka so prav posebno zanimive. Pojasnjujejo nam, kaj je Jurčiča napotilo, da je pisal povesti in dotičnega zvezka, kje je dobil snov za povest, kje in pod katerimi razmerami jo je pisal, na kaka zgodovinska dejstva se naslanja itd. Velika prednost te izdaje Jurčičevih spisov je tudi nizka cena. 10 obširnih zvezkov za 200 Din ne bo nič več mogoče oskubeti, zato bo šla ta izdaja v velikem številu med naše ljudstvo, kateremu je namenjena. Dobi se v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Vasilij Mirk, **Mladinski album za klavir**. Ta zbirka obsega 16 klavirskih skladb, ki jih je plodoviti Vasilij Mirk zložil in sam založil. Zbirka ima obliko 23×30 cm in vsako stran izpolnjuje ena skladba, kar je gotovo zelo praktično; tudi tisk (dunajski Waldheim-Eberle) je prav lep. Po notranji vrednosti pa so skladbe to, kar pove naslov, in še več: niso morda kakor nekatere druge mladinske zbirke prazne ali dolgočasne, ampak so nekatere prav trdi orehi, ki bodo od mladine zahtevali resnega truda, preden bo prišla do jedra; pa trud se bo izplačal, ker trde lupine skrivajo sladka jedra. Lahko rečemo, da ta zbirka izpolnjuje dve važni zahtevi mladinskih skladb: naj bodo lepe in nežne, pa tudi ne brez težkoč, tako da se mladina uči in uživa; skladba naj mu nudi resnega truda in sladkega užitka! Skladbe so sledeče: romances 1/3, cantilena, chansons 1/3, prière, barcarolles 1/3, bluettes, moments 1/3,

étude. — Ali pa ne bi bilo primernejše, da bi nosile skladbe slovenska imena ali vsaj v našem pravopisu? Če se tako odločno osamosvojamo v delu, zakaj se ne bi še v imenih?! — Skladb samih pa bodo gotovo veselili tudi odrastli.

Mladikarjevi odgovori.

Janko Št., Gorica. Vse razen »Lahne sape« zelo slabe, jezikovno in oblikovno. Kaj če bi brali Vi in vsi začetniki enkrat Levstikove besede »Vrtčevim« pesnikom in pisateljem sploh« (Zbrani spisi V. 288—90)! Poslušajte: »Od svojih mladih prijateljev dobivamo časi pesence, da bi jih natisnili —. Lepo je, da mladina goji svoj jezik, samo če ga tudi res goji, in lepa stvar je pesem, samo če je res tudi kaj vredna! A kakšne pesmi mi dobivamo čisto? Kolikrat so misli ukradene, če sploh moremo govoriti o kakej ostro občrtane misli; kajti pride nam v roko dosti proizvodov brez nobene prave misli. O vnenjem lici (obliki!) teh pesenc, žal, ni govoriti ne smemo! Sestava je vsa razmršena, kakor razdrasana ščet, a lice vse razdrapano, kakor da so ga osepnice trikrat razjedle. Slovnice zaman iščeš ter dostojne zveze časi o belem dnevi z lučjo ne najdeš. O stikih in rimah ni govoriti ne moremo. — Cutilo prave lepote in dostojnosti ter mera pravilne sestave je vže tako redka, da nekateri tacih pesnikov na uredniška vrata časi tudi poropotajo, ako svoje kilave pesence ne najdejo v prvem listu potem, odkar so jo poslali — — —«

»Mladina draga! pomni si to: slovenski jezik ni zato na svetu, da bi ga ti za uho bila. Vemo, da se stoprav učiš, in da zatorej dovršenega dela še ne moremo iskati pri tebi; a tudi vemo, da bi se bilo učiti in truditi vse drugače, nego li se tebi hoče. Najhuje človeku dè to, ker ni videti nikjer ozbilja ali resnobe, vse je sama igrača.«

In še: »Mladenci! predno primeš za pero, presodi še do konca, imaš li ali nimaš poine mere tacih svojstev, kakršne hoče to ozbiljno in težko delo? Če jih nimaš, saj ni treba, da bi tudi ti pisal! Pri nas je devet desetih pisateljev, kateri niso pozvani, a še menj izbrani, ter sami ne vedo, zakaj in kako pišejo!«

Levstik je napisal te besede 1879, a veljajo še danes Vam in še mnogim, mnogim! Da bi le kaj zalegle!

Makso F. Nič. Berite zgornjel

Za smeh.

Zlobno.

Pesnik: »Ta pesem tu Vam kaže mojo nevesto, kakršna je v vsem svojem življenju.«

Kritik: »Potem Vas pač odkritosrčno pomijujem.«

Preodkritosrčno.

On: »O čem premišljuješ, draga?«

Ona: »O tem, kako je marsikdo neumen.«

On: »Misli rajši name.«

Ona: »Baš to delam.«

Šolska naloga.

Spomin je človeku najzvestejši prijatelj.

Učenka napiše: »Kdo bi dvomil, saj je to pregovor in vsi pregovori so pun-cirana resnica. Toda žalibog včasih odreče tudi spomin in marsikateremu človeku je spomin kakor rešeto, v katerem ne moremo nositi vode.«

Od poroke.

Nevesta: »Vest mi ne da miru, da bi ti ne razodela, kar sem ves čas za-roke prikrivala.«

Zenin: »Kar razodeni, dušica.«

Nevesta: »Kuhati nič ne znam.«

Zenin: »Nič ne maraj. Saj nimava še prav nič v lonce dejati.«

Loncevezec.

»Oh, ti moj Bog, kaj bo! Zdaj imamo že brezžični brzojav in telefon, kaj šele bo, ko bodo brezžično lonce ve-zali?«

Vera in nevera.

M.: »Ali verjameš, da imamo slikarja, ki je v kotu nad posteljo tako naravno naslikal pajčevino, da jo je dekla cele tri ure poizkušala omesti, a ker je ni mogla, ji je postalo slabo?«

N.: »Da imate takega slikarja, to že verjamem: da bi pa imeli tako deklo, tega pa ne.«

Vrnil mu je.

Neki grof je imel navado, da je s svojim slugom Janezom vedno bril neslane šale. Nekoč se je pripravljaj na lov; poklical je Janeza, rekoč: »Janez vzemi steklenico pa prinesi mi vina!«

Janez: »Prosim denarja, gospod grof.«

Grof: »Ti tepec, za denar bi šel po vina vsak osel.«

Janez odide s steklenico, pa se kmalu vrne in jo da grofu.

»Prosim, gospod grof!«

Grof jo vzame, a takoj opazi, da je prazna; zato Janeza prav neprijazno nahruli:

»Ti, grdoba grda, steklenica je vendar prazna.«

Janez: »Oprostite, gospod grof, iz polne steklenice bi lahko pil vsak osel.«

Sin opice.

Oče in sin, oba po poklicu zdrav-nika, se spreta. Sin zagovarja Dar-winovo teorijo, po kateri naj bi bil človek oddaljeni potomec opice. Oče zastopa nasprotno stališče, češ, da je Darwinova teorija po najnovejših znanstvenih raziskavah popolnoma ovržena, vendar za sinove trditve ne more najti temeljitih protidokazov. Končno se oče silovito razburi in za-brusi sinu v obraz:

»No, zavoljo mene si ti lahko sin opice, jaz pa nisem.«

Ženska le vara nas.

V gostilni sedita dva gospoda in se pogovarjata o ženskah.

A.: »Statistično je dokazano, da so blondinke bolj muhaste in zlobnejše kakor ženske s črnimi lasmi.«

B.: »Ali veste to čisto za gotovo, gospod profesor?«

A.: »Čisto za gotovo!«

B.: »Potem si jih pa moja žena go-tovo barva, ker je črna.«

Lepa tolažba.

Najemnik (ki si ogleduje stano-vanje): »Toda poglejte, stanovanje je mokro, skozi strop prihaja vlaga. Ali je zmeraj tako?«

Hišni gospodar: »A, kaj še! Samo, kadar dežuje!«

Sv. Peter in verižnik.

Verižnik pride pred nebeška vrata in potrka. Ko mu sv. Peter odpre, se začne med njima sledeči pogovor:

»Gospod sv. Peter, kako dolgo traja pri vas nebeščanih ena minuta?«

»Tisoč let.«

»Gospod sv. Peter, koliko pa velja pri vas en milijon dinarjev?«

»Eno paro.«

»Gospod sv. Peter, prosim Vas, podarite mi eno parol!«

»Počakajte eno minuto!«

Urezal se je.

Kupovalka: »Ali imate še ono moko, ki ste jo imeli pretekli teden?«

Trgovec: »Še! Še! Koliko je pa hočete?«

Kupovalka: »Nič! Nič! Pridem zopet, kadar je ne boste več imeli.«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič, Zgonik, p. Prosek, Italija.

1. Besedna uganika.

(Schiffrer Fran, Kočevje.)

Na Turškem prva je doma, a vendar Srb jo vsak pozna. Rodovnik naše dinastije preteklosti ž njo si slavno krije.

A druga znači vilajet v Turčiji in jezero (ime je dalo domačiji). Še tretja: spovedi je glavni del, kateri črko zadnje boš odvezel.

Ko tri besede te spojiš, mogočno stražo naših mej dobiš.

